HILMA ANGERED STRANDBERG

ÖDESGLIMTAR

AKTIEBOLAGET LJUS
STOCKHOLM
1908

STOCKHOLM
ANDRÉN & HOLMS BOKTRYCKERI
1908

Förord till den elektroniska utgåvan

Boken av **Hilma Angered-Strandberg** (1855-1927), som tillhör University of Michigan Library, har scannats i september 2006 av Google Books. Den anpassades för Projekt Runeberg i januari 2013 av Bert H.

Detta verk kan även läsas hos **Litteraturbanken** och laddas hem i färg från **Göteborgs Universitetsbibliotek**.

1.

En gröngöling.

Ernst Hoffberg kände sig nästan förlorad. Modet svek honom i ett ögonblick så starkt, att han blef kall om fingertopparna och tom i hjärnan. Han hade nyss slutat Garborgs »Traette Maend» och skjutsade till boken så våldsamt, att den for i golfvet med pärmarna uppfläkta, hvarpå han kastade sig framstupa i soffan.

Det fanns icke tvifvel om att han var precis 8 år för sent född i världen. Är det icke krossande hårdt att gå miste om lifvet, därför att man är 8 år för sent född? Hade han varit 8 år tidigare, så hade han för jämnt så många år sedan varit lika gammal som nu med alla intryck och tankar och haft allt det bakom sig, som nu låg uträttadt och färdigt. Och då hade han fått allt sitt utsagdt, innan den här boken och andra sekelslutets böcker hunnit författas och tryckas och afskära all möjlighet för vanligt folk att få gehör.

Ty djupt ned i hans innersta medvetande hade den förfärande sanningen borrat sig, att han var en af gröngölingarna, Garborg talat om, en öfvervunnen ståndpunkt förkroppsligad, halfbildad i sin Uppfattning, stick i stäf mot den förnämhet, den raffinerade ömtålighet och storslagna trötthet, som nu var på modet i litteraturen och var så förtjusande, sade alla, att de inte kunde begripa, hur de velat lyssna på så nervlösa, på sak gående toner som för tio år sedan.

Att börja med skämdes han, där han låg. Han föreföll sig själf som en dum, glosögd oxe, barn af en sämre ras, hvilken någon gång i en dimmig forntid velat förbättra det bestående tillståndet på ett brutalt, klumpigt sätt genom att tala om alldeles, hur världen var och visa harm öfver det

öäesglimtar. 1Kan man tänka sig något taktlösare egentligen! Världen var ju som hon var, och människorna voro som de voro, och det hela var just som det kunde och ville vara, och det själsförnäma visade sig i att icke röra ett finger vid saken utan låta allt ha sin gång och på sin höjd söka rädda de smulor af lugn och skönhet, d. v. s. det som minst var berördt af forntidens nyttighets- och upprifningssträfvanden, hvilka kunde finnas kvar för högre stående andar.

Han fick plötsligt ett nytt ljus öfver sin friskhet och unga kraft, det var minsann icke något att sturskas och svälla invärtes öfver, som han onekligen gjort, när han först kom hem. Det var att kufva, dämpa, omrikta och lära sig förstå på nytt, om han någonsin i världen skulle bli något» Guds död, hur skulle han få den där tonen och synen, man nu uppträdde med, han som var så enkel, så rät och slät som farmors nattmössa i sina begrepp och sin stil, som hatade det, som tagit sig rätt orättfärdigt och älskade det, som icke fått rätt, bara för att det icke fått rätt — och som dyrkade de stora frasernas frihet och jämlikhet ursinnigare än någonsin. Som ropade i sin själ: Ned med tyrannerna, ve eder I fariséer, se hit godt folk, det här är vrångt och rasande och falskt, jag skall visa det för er, ty ni tycks ju icke se det, eftersom det står kvar lika oanmärkt, lika orubbadt, oförskämdt tvärsäkert. Ser ni inte hur grinande vidskepelse ännu håller fest, och hyggligt folk svälter, och bofvar gå ohängda, och nackar trampas, och skenet spelar herre, och tomma kunskaper gå öfver tillefvadt vetande, och fina ord hyllas, där innehållstung verklighet ratas — hur i alla mänskliga känslors namn kan ni då tänka och tala om annat, lefva för annat, läsa om annat, älska annat» hata annat! Sjuka uslingar och åsnor äro ni, och den, som är frisk bland er, han kallas för dum.

All den där gammaldags halfbildningen hade så genomsyrat den stackars karlen, att han satt tom och tröstlös och stirrade ut i världen, önskande att han vore död och anständigt begrafven i stället för en nyss från Ryssland hem* kommen ung ingenjör, som till på köpet var författare, och »som man väntade något af». Kan det finnas en mera uppmuntrande belägenhet? Folk hade fått förträffliga saker af honom i den där gråa forntiden för ungefär tio år sedan, och därför väntade de nu att få mer och glömde alldeles bort, att de själfva under tiden lärt sig fordra något helt an-nat. För resten är det väl författaren, som skall följa med sin tid, och icke allmänheten som skall bli efter tillsammans med författaren. .

I bref hade han då och då hört, att >man väntade». För honom hade dessa ord utgjort brefvets förnämsta innehåll, men nu påminde han sig med ett styng i bröstet, att det brukade stå i postscriptum. Hvilket var i grunden värre, att man väntade eller icke väntade?

Idiot som han varit att icke sysselsätta sig med böcker dessa år, att icke känna på litteraturens puls åtminstone en gång i månaden, då hade han kanske kunnat lära sig se, han ock, och så småningom insupa det där subtila, eleganta, raffinerade och ge fan i bönder och tyranner, låta dem vara i sitt värde men icke draga in dem i sina tankar och ännu mindre på förmaksborden och förnäma andars bokhyllor.

Nu hade han bara lefvat ett enkelt, enformigt lif i arbete bland arbetare, och de gamla tankarna hade vuxit sig större och härdigare och fastare, och han tyckte, att världen var alldeles likadan som förut, och att tio år voro som en dag. Han tänkte taga fatt, där han släppt, och när han då återvände från järnverket i sydryska ödemarken, laddad af nihilism, som han ämnade omsätta på gamla vana förhållanden, fann han, att man för länge sedan var trött på att tala om så ledsamma saker som våld och förtryck, att man själf hade det ganska bra och lät andra lefva, som de kunde och ville.

Och det var den sanna fömämiteten, inför hvilken han kände sig så ytterligt klumpig och halfbildad, det var seklets mogna vishet, inför hvilken han stod så grön som den ettrigaste surkart.

Hur väl han mindes när han for ut för 8 år sedan 1 Motstånd hade man nog, det larmades och sprutades galla på många håll, de unga refvo upp, så att dammet rök och satte de gamla i halsen, hvarvid dessa spottade och fnöso. Men det var lif, det var rikedom, det var något som jagade det tomma lifsintet så länge i skamvrån. Man slogs som allt annat i naturen slåss, men man inbillade sig åtminstone ha kommit så långt, att man slogs för de många och icke för de få — eller rent af för mycket, mycket få.

Och så berättade man enkla saker, som alla kände igen, men hvilka behöfde sägas många många gånger, innan defastnade. Ty den stora massan följer trögt med, och hittar man blott på nya eller olika sättningar, så lysnar den så gärna om och om igen till tonerna från det stora instrumentet: naturen, lifvet som ses och hörs, skälfver och skrattar, trampar och kväfver, kråmar sig, sviktar och är en vrångbild af hvad det kunde vara.

Fy tusan att lämna allt i sticket och börja svärma för romantik och själsfömämhet och glädje, som ingen glädje är?

Men Ernst Hoffberg hörde oaktat alla dessa funderingar till det lyxsläkte, som kallas för konsnärsnaturer, därför brann han efter att alstra, och för att kunna alstra bör man äga åtminstone en skymt af hopp om att få förläggare, och förläggare de ligga med örat mot tidens hjärta och lyssna efter dess slag.

Alltså började han skrifva med ett öga beständigt riktadt mot en osynlig själfhärskare, som satt på en kontorsstol någonstädes och tittade ironiskt på honom.

Intet under att han kallsvettades, strök ut, lade till, jämkade på sina syner — inte så starkt, brutalt, framför allt inte begagnade, räta och släta ord. På slingrande blomsterstigar till målet, då man icke kunde skapa nya, fulltoniga ord, ty det kunde ju endast mycket få. Men det osynliga leendet blef mer och mer ironiskt, den stackars gossen mattades och slappnade under dess inflytande. Sprang till sist upp och ref det usla mischmaschet i bitar.

Så bar det af på långa promenader utåt Skeppsholmen eller Lill-Jans skog. Hjärnan var trött men byggde och byggde alltjämt, kastade upp planer, fantiserade vidunderliga manér, som skulle slå släktet med häpnad, springa förbi tidens nyheter.

Men hemma, där skrifbordsstolen stod och gapade dumt hjälplöst mot den hvita pappershögen, där födde det väldiga berget en liten vanskaplig råtta, en skräck för Gud och förläggare. Han ville gifva mer än han hade, därför kunde han aldrig finna sig själf.

Någon gång en solbelyst dag, då han ströfvade ut i skogen, tog han plötsligt tag i naturen med hela känslan, och upp dök det där sturska svällande: jag är jag. Fram med notisboken — gamla kuvert om inte annat — och så bar det af. En sund, enkel lifsbild i hans gamla kraftiga stil med fattigt folk, som talade vanligt om vanliga saker ochlifvet som hägrade i enkel helhet i bakgrunden och kastade skärande eller vemodsfullt ljus öfver taflan.

Den biten antogs af vederbörande tidskriftsutgifvare, ehuru man icke uttryckte vidare hänförelse. En smula gammalt men läsbart.

Han kunde icke se annat, än att han i dessa små saker lagt all den diktarkraft, den uppfattningsskärpa, som förr gjorde .honom så »lofvande».

Hade han förlorat något af den tro, som gaf hans alster omedelbar styrka? Eller hade man blifvit likgiltig för det han hade att säga?

På våren hade han kommit, och sommaren anslog han till att samla intryck, förbereda sig till ett arbete, som skulle sjunga och koka af gamla sanningar och med ett slag göra honom åter bemärkt. Väl kunde han förtjäna sitt bröd utan detta, men han hade aldrig betraktat sitt yrke som mål utan som medel att lära känna det lif, han ville skildra. Och om han än fått erfara dessa år, att arbetet är karl till att sluka sin man och icke tål en half själ, så hade diktarlusten nu vaknat i all sin obändighet och han tyckte, att han måste stå eller falla med utgången.

När hösten inträdde, gick han där upphetsad och trött. De gamla vännerna kommo hem och förde unga med sig, nya namn som lyste i boklådsfönstren och på Blanch och i »gropen». Alla hälsade kamratlikt och vänligt, men ingen häntydde till hans litterära planer. Trodde de att han öfvergifvit dem?

Så småningom märkte han en tydlig frontförändring längs hela linjen. Man talade nästan uteslutande om de unga, de nya, som kommit med lättande, befriande toner, kommit med mer skönhet och mindre fraser, lekte för att leka och gaf tusan i, hvad som fanns eller icke fanns till.

En kväll i en vänkrets yttrade en ryktbar litteraturälskare

— utan att tänka på Hoffberg — man tänkte öfver hufvud icke mer på honom i denna förbindelse:

»Egentligen voro 80-talets hjältar några skäligen enkla företeelser, gubevars, talanger i sitt slag men inte vidare. Ingen fantasi, ingen känslighet, de voro för fastslagna i funderingar om samhällsförbättringar — eller också i sin besynnerliga förkärlek för bönder, som de togo på rena allvaret. Folklifsskildringen var det ledsammaste mod, litteraturen kommit med, hvad kan det intressera oss egentligen — vi tänka och tala och känna ju alldeles olika.»»Naturen, hvad är naturen!» inföll en annan. »Hela den där grofva arsenalen är oväsentlig, det enda viktiga är det intryck den lämnar i artisthjäraan och som omsättes i en half spalt poesi. — Den 'rena osminkade' naturen är för brackor!»

En ungdom stirrade in i ljuslågan och sade: »Gud hvad jag hatar den där frasen: det stora i det lilla — människorna ä' så dumma, så jag vill bara dö, men man lefver och mår godt. Jag önskar katolska prästerna ville eröfra oss, så fick vi åtminstone helgonbilder och vaxljus.»

Hoffberg rodnade och skalf af begär att tala. Men af en eller annan orsak kände han sig underlägsen — grön. Han borde visa något först, tröstade han sig med. Blixt och dunder, då skulle han nog göra sig gällande! I allmänhet var det föga sammanhållning mellan de alstrande snillena. Hoffbergs uppjagade intryck var, att de klädde sig som sprättar, sågo nytra och nöjda ut, men att det var spöklik gubbglädje, smink och lösbehag öfver utbrunna själar.

Förr klädde de sig vårdslöst och gingo och skröto af sin lifströtthet. Men det var för genomskinligt att bedraga folk!

När en skizz af honom influtit i en tidskrift en dag, mötte han kvällen därpå den af författame, som alltid stått honom närmast i idéer och varit honom mest bevågen som granskare.

»Det var en bra bit, den där i —, men ska du inte försöka dig i lite nytt, lite annan sort?» sade mannen och tog honom under armen, hvarpå de drefvo utåt esplanaden.

»Hvarför det? Det här är min, låt andra ha sin.»

»Tjaa, förstås, men uppriktigt sagt, Hoffberg, det är gammalt med det där kältet på samhällsbristema, det blef förbaskat enformigt och det biter inte får. Dessutom ger det slaget inte tillfälle till så raffinerad konstnärlighet, som man fordrar numera.»

Hoffberg försökte vara ironisk?

»Jaså, gudomlig konstnärlighet, en genre står sig hur många år? Fem — åtta — tio — hvilka evighetsblomster, så uppmuntrande att skrifva böcker!»

En axelryckning och det lugna svaret:

»Det är så. Förnyelse är ju konstens lifsvillkor. Konstnären måste framför allt vara smidig, uppsuga det som börjar vakna i samtidens medvetande, ta ordet ur mun på tiden, göra det till ett med sitt väsen och sin känsla.»»Jag ger fa-an i konsten, dét är lifvet jag vill åt,* brusade den unge gröngölingen ut i ångest — så länge det står kvar orubbadt, ja äckligare än någonsin i all sin upp- och nedvändhet, så länge är det, måste det vara modernt att tala om det. Här är ju som i en paltpudding hemma, svart och trångt och igenlyckt af reaktion, lika ofritt som i Ryssland, bara finare, godmodigare form — och så tänka sig att de enda som kunde sjunga ut, de gå och fantisera om blomster och rökelse, ha ha ha, glädje! Jo, det är ställdt här i världen, så man kan glädjas!»

»Hvad hjälper ord mot människornas dumhet? För resten är lidandet nödvändigt, våra skönaste blomster uppstå ur lidandet, det är högre ändamål i världen än filantropemas enkla hjärnor begripa.»

»Ofantligt bekvämt, jaha — för er, som ha det bra! Tusan, ge folk bröd, ge dem rätt, ge dem frihet som människor först, se'n kan man börja tala om lyx.»

Att han ännu orkade lägga denna skälfvande hänförelse för utopier i dagen! Författaren smålog, han ansåg Hoffberg mindre skarp, än han väntat. Han hade legat för länge ifrån.

»Skrif du något förstklassigt i din stil, men skrif större saker, egentligen är det bara på talangen det beror.»

Det var ju också, hvad Ernst Hoffberg gick och rufvade på. Hans stora arbete, som skulle väcka litteraturen. Alla behöfde ju icke skrifva stora saker för att få namn, men han behöfde det, endast hans talang kunde skaffa gehör åt det otidsenliga han ville ha fram.

Vintermånaderna gledo undan. Han arbetade och led kval. När han först lade upp planen, syntes den honom så stor och säker i det lifsallvar, den innebar. Men då han började utarbeta, började gripa motiven vid håret, famlade han. Det var sagdt, ohjälpligt sagdt alltsammans. Ständigt gycklade det grinande tviflet i hans öron: du biter inte får. Tron på att hvad han hade att säga var tidens rätta ord, hade förr lagt formen till reds för honom — formen, hvad vore formen! Ordet, det stora, viktiga, som skulle fylla människomas själar, vore nog att bära sig själf. Nu sökte han efter teknik, som icke var han själf, efter form, som icke var född efter hans diktarväsen. Ständigt jagade honom detta: du måste ha mera, du har för litet att bjuda.

Bitar funnos, där han var helt sitt skapande jag. Han

fsåg kraften i dem — men han liksom blygdes, det föreföll honom så barnsligt, så osammansatt, det var som om han upprepade sitt forna själf, som om hela världen hade rungit dessa år af dylika toner, tills man höll för öronen och gäs-pade och skrattade af utledsnad.

Ibland där ute i vinterskogen, när vädret var friskt och han var frisk och lysten efter att skapa, fattade honom en rasande lust att jubla om solen, om snön, om ljuset, — att dikta in harmoni i tillvaron, låtsa att människorna voro goda, välmenande, vackra, hoppa öfver dem, som hungrade och trampades med en from suck: Herre Gud, det skall ju så vara, lidandet har alltid varit, är och blir detsamma. Man sliter ut sig med att röra i det. Alla äro lika goda, snälla och bra, bara tag dem som de äro. Han frågade sig, om han verkligen i grunden brydde sig så mycket om olyckan, om det icke blott vore ett trotsigt motsägelsebegär? Om han icke helt enkelt hade rätt, ja, var pliktig att glida in i de banade, jämna hjulspår, som varit i ordning sedan världens begynnelse, att gå med strömmen och taga hvad som fanns med blidt och kufvadt sinne. Men som han skulle dikta om dessa medgörliga intryck, blef det tarfiigt, platt, matt, intet. Andra kunde lägga rörande, djupa meningar i det bakvända. Men han kunde icke. Utan detta, som lefde starkast i honom, var han tom, ägde intet, ville intet, hans diktarkraft låg i att rycka upp stenar och stockar och störar. Han visste ej, om han ägde det i djupet af sin personlighet, visste ej om han verkligen älskade det så, att han ville dö och tåligt lida för det utan namn och rykte. Men som diktare hade han intet annat att gifva. Oppositionsbegär, fantomer, hvad det än var, det var den gåfva han fått.

Än föll nästan en tyngd öfver honom vid att uppdaga sig själf, han afundades dessa mjuka, smidiga talanger, som kunde inlägga godhet och skönhet i allt. Än vällde det fram som en skummande våg i hans själ: Motståndet är jordens salt, lifsvärderaren, lifsprincipen. Disharmoni är högsta lif.

Och ändock fanns det stunder, då han klart och stilla fattade diktningen som en värld för sig och förstod dem, som sutto på tinnarna af templet, ägde sig själfva, voro nog, hade nog, starka, fria, glada som gudar. Dem bekymrade det föga, att allt var ett i tusen bitar sönder-rifvet Gudsbref, som aldrig kunde hopsättas» Han älskade denna frihetens värld.

Men han kunde icke stanna där. Det förvända, det grymma, det orättvisa tog honom med hull och här, ned måste han, ned till jorden, där man slogs och blödde.

En dag på våren såg han i boklådsfönstret en nyutkommen roman af en känd yngre författare. Boken hade bebådats men ännu icke hunnit anmälas. Hoffberg köpte den och satte sig i Humlegården att läsa.

För en diktare är det ofta en spännande känsla att öppna en ny modera bok. Han halft fruktar, halft hoppas att igenfinna sitt eget jag. Gör han det, så blir det en orolig förnimmelse af att icke hafva sagt det själf, att mer väntas, mer är i annalkande utifrån af det han och mgen annan skulle gifva. Och det drifver honom till skrifbordet i nervöst alstringsbegär. Gör han det icke, så grips han af en kylande, sammansnörande, egendomlig tomhet, som stode han inför ett hemlighetsfullt område, slutet för honom, kanske rikare, kanske med större möjligheter än

hans. Och för ett ögonblick vämjes han vid att skrifva, han går ut och går, går fort med långa steg, går för att återvinna sig själf.

När Ernst Hoffberg slutat sin bok, var det svart för hans ögon. Han hade läst i ett sträck i den mjuka vårluften, i lukten från knopparna och myllan, med starkt solsken på hjässan. Omkring honom svärmade människorna som yrhöns, trippade på, vände om, skrattade utåt esplanaderna, tittade upp i den blå himmelen. Han började mekaniskt gå och gå. En stor smärta drog genom hans hjärta, så stor att den uppsög alla små och stora begär, alla stridiga, lifsglittrande rörelser och blef i sin kraftiga äkthet till ett moget beslut.

I den boken hade han sett många af sina egna tankar, storslaget gisslande af världens bakvändhet, ett hånfullt skratt öfver det hvitmenade baksträfvandet. Hvarje slag föll ned med säker öfverlägsenhet. Här var en hjärna, som hela vintern tänkt och arbetat som hans och utan tvekan. Men på de läckra, glestryckta sidorna fanns något annat ock — hade kanske författarens orädda styrka hämtats från detta? Hoffberg vädrade girigt något positivt, ett ideal, ett nytt, eller om icke ett nytt så dock ett, som var nytt kändt, nytt gripet. Ett som födts ut af stinkande leda,hålig tomhet, uppmjukade hjärnors slappa tillbakagång till barndomens mjölkdiet. Ett ideal, som icke begärde att räcka för evigheten men som, medvetet om begränsning, ga! sig till mark åt ett bottenlöst nu.

Han vandrade länge omkring och formade sin stora plan. Den hade för resten glimtat i honom hela vintem, ehuru han icke velat gifva den gehör. Och äfven i denna stund grep åter den stora smärtan fatt. Mista sitt lif — för att vinna! Än om han icke vann?

När han kom hem, samlade han alla sina halffärdiga mannuskript, buntade in dem och lade dem på bottnen af sin koffert. Därpå tog han vissa praktiska mått och steg, skref bref och sprang omkring till folk. Allt skedde i ett högtryck, som vore han rädd att ändra sig.

I slutet af maj samlades några litteraturvänner på Hasselbacken för att taga afsked. Man hade en fin supé, måttligt med punsch och göda cigarrer. Stämningen var nyter, ty man längtade ut till friluftslif och sommargrönska. Författarna i sällskapet hade haft sina. segrar på våren, och de som icke segrat hade redan smält förtreten och längtade ut för att i naturen friska upp ingifvelsen och återvinna rykte och pengar.

Röken bolmade, och man var inne på talet om böcker.

»Saken är, att då folkledarlitteraturen ligger stilla be-grafven på riksbiblioteket, så lefva vi,» sade nittiotalets erkände skald, »vi som mejslat på formen, vi som gripit som finsmakare i högen, valt ämnen, som dugt att behandlas konstnärligt, vi som dragit in rosor och glädje och ädelt vin i diktningen — inte kommunalfejder och ointelligent fanatism.»

Någon afbröt med en anekdot. I allmänhet visade maii sitt förakt för mänskligheten och företeelserna genom anekdoter, genom ett och annat vårdslöst ord. Dryfta frågor gitte man icke, allt var ju genomtUggadt, sagdt, ingenting var nytt. Denna gamla sanning var den enda, som hyllades. Men man var belefvad, man vräkte ej som stojande ungdom ut tankar. I allmänhet roade tillfälliga småsaker mycket dessa bokälskare, dessa män af pennan, hvilka löst lifvets gåtor likt den gordiska knuten löstes och funno det andefattigt att bråka.

Någon nämnde Nietzsche och ironiserade en smula, system vöro en gång för alla omöjliga.»Nämn inte Nietzsche,» ropade en yngling, blef röd och sprang upp, »gör mig den tjänsten, tala inte om Nietzsche

— inte här, det är för heligt/»

Han menade det, ynglingen, hans ögon glimmade vackert. Hoffberg såg på honom med en egendomlig känsla. Se där en af dessa, som en gång skola stå med sin lifstro i sina händer och förgäfves bjuda ut den. Släck hänförelsen, yngling, glid hän i intet, annars väntar dig döden/

Ju längre det led mot uppbrott, dess nervösare kände sig Hoffberg. En vanvettig idé hade fått makt med honom. Han gjorde sig icke reda för orsaken, om det var begär efter att få utslunga vissa saker eller blott att visa, att det fanns något hos honom eller att göra uppseende — men han ville hålla ett tal. I denna krets af sekeltrötta män under fyrtio, som visste att allt var ett snedvridet gyckelspel men voro leda intill döds åt det tunga, tusenåriga

jordtrampet, ville han utkasta galna, trotsiga ord, hur det föll sig. öfverretad, ur stånd att beräkna, var han många gånger så nära däran, att han skalf, men lät en tillfällighet afkyla sig.

Någon såg på klockan. Då reste han sig, kall om händerna. Han knackade lätt i ett glas och mötte förvånade blickar. Allt tal afstannade. Han begrep aldrig sedan, hur han fått mod att blotta sig inför dem — vildt främmande själar!

»Mina herrar — hederspaschor (han ville göra det hela till ett lätt skämt, rädda sig). Jag står här för att säga er farväl (hade han nu brusat fram med saken genast!)

— ett långt farväl. Ni vet, hvem jag är. En orolig själ, som mycket älskat, och som därför kan hoppas att mycket skall bli honom förlåtet. Med andra ord: en författare utan Guds nåde, en som svettats att finna sig själf men som ger sig i kampen. Att jag älskar litteraturen, är ju ingenting att tala om, men en sak vill jag säga: jag älskar lifvet, älskar det ännu högre. För mig äro de så tvinnade samman, konst och lif, att jag icke kan skilja dem åt. De växa samman i min åtrå. Lifvet, det enda vi lefva, det korta, det lilla, det stora, endast det tror jag på, endast det anser jag vara diktningen värdt. Att lefva lifvet är det högsta jag vet, men utan att alla lefva har jag ingen kraft att lefva, som jag ville lefva. Alla lefva icke — endast få lefva. Så finns det ingenting för mig annat än att arbetapå, att alla må iå lefva. Hvad är att lefva? Det är allt, hvad vi åtrå och vilja, hvad vi veta och hvad vi drömma. Ni och jag och alla — i ett namn. Det är kropp, det är själ, det är sinne, det är skönhet — det är bröd och det är rosor. Jag vill nog, det ni vilja, jag ock. Men språnget

— språnget öfver dit — det för mig för långt bort från de många, som först måste ha mat, mycket mat, aktning, mycket aktning och frihet, de fribomes frihet, innan de kunna njuta af rosor. Jag är trött — dödstrött af att se dessa många kläda sig i våra aflägda fraser, våra begagnade meningar, våra utslitna tänkesätt. Allt i andra hand! Jag är trött på detta käbbel om konst och icke konst, jakt efter nya uppslag på papperet. Jag ville taga tidshjulet på axlama och välta det rundt, stjälpa det i diket — så det blef kamp för något verkligt. Hellre lifvet intill döden än detta rullande, rullande i kväfvande damm med eyigt blå hinmel öfver. —

Så var dig själf, svara ni, tala. Men blott den kan vara sig själf, som känner sig vara tidens man. Endast den kan tala, som vet att tiden lyssnar. Jag kom från östern, där mognade mitt hat — men tiden säger, att hatet är för litet. Nu vänder jag stäfven åt väster, åt det land ni alla förakta, emedan det ej bjuder rosor. Men med solen vill jag följa, jag vill lefva lifvet än en gång, jag vill se, om där icke till äfventyrs finnes något, som jag kan bruka till ideal. Jag vill se, om där icke finnes något 'första hand' äfven för de många. Om jag förlorar eller vinner, vet jag icke. Men ut vill jag gå att söka efter lifvet. I nästa århundrade mötas vi — kanske.»

Han drog sig tillbaka men vände om.

»Tag dessa ord som af en, den där drager bort. De äro lite stora, men den som ger sitt lif till insats har liksom rätt att prata stora ord. Farväl.»

De reste sig halft upp, men han tog hastigt hatt och rock och gick ut skälfvande. I parken glimmade ljus, och cigarröken silade genom den fina nya grönskan. — Har du ljugit? bultade det i hans hjärna, Gud ske lof, att det blef mening i det åtminstone. Det är så med ord. De gräfva ned i själens virrvarr, välja och rata och plocka fram i ljuset det begagneliga, som sedan, när det kommer ihop, ser riktigt bra och harmoniskt ut. Men då orden födas, stärkes hågen. Det är dock mitt, hvad som sägs, om detockså icke är mitt hela jag. Ernst Hoffberg gick och älskade sig mer och mer in uti, hvad han sagt. En be-slutsam handling klarade för honom åratals sväfvande hugskott.

De som sutto kvar tego några ögonblick. »Tjaa» — yttrade så skalden — »ord, ord, ord, men hvem uträttar något, hvem? Rubba vi egentligen minsta grand af världs-förloppet genom våra ord?»

Kritiken höjde på axlama. »Hoffberg är en ärans människa och en talang, men han har för mycket temperament. Han är en af de där, som jämt 'vilja' något. I Amerika går han förlorad, åtminstone för litteraturen.»

Det blef åter tystnad.

»Men Nietzsche är skarpare,» inföll en skämtare, liksom till svar på fleres tysta tankar.

»Ja, Gud — Nietzsche är skarpare,» ropade ynglingen, han som dyrkade filosofen som ett helgon.

Då skrattade de smått och bröto laget.

*

2.

Ariadne.

Han kom från de breda storstadstrottoaremas vimmel öfver en stilla gård med ett vårdträd i midten och genom en oansenlig dörr in i en liten tarflig, nästan folktom värdshussal. Allt larm hade med ens dött bort, det var en annan värld. Rundt de skamfilade hvitväggama stodo träbord utan duk, med fyra stolar kring hvarje, och från några hyllor åt köket till lyste på långt håll sejdlar med färgade inskrifter. Han gick dit och läste: »Dricka befordrar hälsa», »Väl bekomme», »Glad och god skall människan vara» och dylikt. På en hade ristats snedt, af ovan hand, tydligen i något muntert lag, hur det nu försiggått: Hvad hjälper dig om du förvärfvar — din lump!

Mannen stod och såg på det, vände sig om och lät blicken öfverfara det lilla som i öfrigt fanns att se: hjort- och bockhorn, tjänande till klädhängare, och emellan dem en murken spegel, delad i två hälfter. Uppasserskoma voro klädda i svarta lifstycken, snörda fram, brokiga förkläden och Gretchenflätor, som ihop med de hvita mössplattornas himmelsblå sidenband hängde nedåt ryggen. De buro omkring små stekpannor, där ägget och bräckta skinkan fräste, omedelbart hämtade från spiseln.

Långsamt, som tvekande, satte mannen sig vid ett bord. Han hade en besynnerlig, mycket oangenäm förnimmelse. Han tyckte, att medvetandet började gunga och vackla likt hus för jordbäfning, intryck och tankar foro huller om buller, ville flyta ut liksom, utom gifna gränser. Han måtte vara oerhördt trött, ett glas skulle göra godt.

Borta i en vrå galnades några fyrar, ingen fruktan inte minsann, hvarken för fan eller trollen. Nej, hvarför skulle de vara rädda? Stojande slogo de sina armar om flickor-nas lif, en med frun timmersaktigt långt hår blef känslofull, hans ansikte brann — nåja, de flesta ville nog helst stå väl hos töserna för att få krediten att gå sin jämna gång.

Plötsligt hörde mannen sin egen röst ropa ett skämt om Schatz och god smak eller tur öfver till de fyra. De vände sig genast om, häpna, tystnade, rodnade och släppte tagen om flickorna, som skyndade ut spotskt fnissande. Det verkade egendomligt på mannen, han förstod ej — visserligen kände han inte skaran, men konstfolk var det, det visste väl han, och sådant där förekom ju ständigt — kamrater emellan. Åter grep honom känslan af ytterlig osäkerhet, tillsatt nu med en prickande oro. Hvarför slog den bedagade öfveruppasserskan sina lofvar just kring hans bord? Gamla harpan skulle hålla sig på sin plats bakom disken.

Han tog sig öfver pannan, den kändes iskall och fuktig, handen fubblade meningslöst på bordskifvan. Från de tre tomma stolama bredvid gled hans blick skyggt mot dörren — som i väntan.

De fyra därborta började att tala om konst. Mannen gjorde en våldsam ansträngning att resa sig men föll tillbaka stirrande. Småningom slappnade spänningen och blicken sjönk in i sig själf, sällsamt strålande.

Hur hans ungdoms kraft rusade honom som ädelt vin!

Men hvad sitter han här och drömmer för, han har annat att beställa, åh så mycket — hör hit.

— Hvad herm önskade?

Mannen såg upp på flickans näbbigt likgiltiga ansikte. Hans blick var vid och blank lik en sömngångares. — Naturligtvis pannomletten och en sejdel till. Och, tilläde han förtroligt, ni minns: ägget förloradt, inte stekt. — —

Han var åter borta från det närvarande och försjunken i sig själf.

Ja, ja, han måste hem nu. Därhemma väntar Ariadne. Den varma och den kalla. Den lefvande och den döda. Nej, lefvande, varma båda. Båda äro de hans lifs innehåll, så småningom ha de blifvit det, allt efter som omständigheterna drifvit honom in i ett höra, ensam med dessa två, hans verk och flickan som skapat det med honom. Hon, den okunniga, med de glada ögonen och det stora hjärtat, hon den enda som förstår — därför att hon förstår honom.Eljest icke en, som inte tviflar, kanske ett par mena väl, uppriktigt ängsliga, de flesta bara gyckla förkrossande.

Så svalt och tyst det är uppe under det höga, stupande taket. Hemma är kylig ro, utanför himlen och i fjärran blåa bergen, af staden blott en gråhvit försvinnande rök.

Och därinne står Ariadne. D. v. s. han vet, att det är Ariadne. De andra påstå, att det är en rå lerklump, en olöst gåta, en värld, som aldrig lystrat till skaparordet. Och aldrig skall göra det, därför att — naturligtvis vore konsten fri, men den har dock alltid en gyllene regel och den hade man ändtligen funnit. Aldrig hade man riktigt funnit den förr och ännu mindre kunde antagas, att man skulle finna den efteråt. Men nu, just nu. Han talar om drömmen, som lefver i hans själ. De ropa på den gyllne regeln. — I Herrans namn, det var väl åtminstone tydligt att de, om inga andra, skulle se? Nej, säger han, nej, inte alls, ni måste tro. Och om ni tro, skola ni se. Jag ser för er, jag vet att här finns Ariadne, den verkliga Ariadne, här finns längtan, som viger till döden.

De mena förstås, att han är galen, och så gå de. Ett par smyga till honom som Nikodemus om natten, mot sin vilja dragas de, kunna aldrig se sig mätta, förvirras, ana, men tveka ändå — för den gyllne regelns skull.

Ja visst.

De skulle bara hört de fyra därborta nyss. Hur öfver-lägset de dryftat den gyllne regeln, och nu, nu var den gyllne regeln just hans tanke. Hans pinade, slitna, blödande tanke, bara uppfiffad, välmående och rödkindad, litet flegmatisk, så där som en fet, trygg borgarfru, som längesedan lämnat alla bäfvande flickdrömmar bakom sig. Ha, ha, ha — skämtsamt, inte sant? Gång på gång hade han velat öppna munnen där han satt för att inlägga sitt ord i ämnet men inte funnit det rätta. Så fort han ville säga något, var det redan sagdt eller blef strax uttaladt af de fyra, fyndigare och kortare, enklare och dock mer genomträngande än han förmått, åh mycket mer. Men hur lugnt, hur för gifvet togo de inte allt hvad han velat slunga fram som ett stridsrop, ett ord att lefva och dö på. Så hade han dragit sig in i sitt innersta själf, nu med, i en sorts stolt besvikenhet, hvilken brände själen som is bränner huden. Och han är glad, att han teg nyss. Dessa ord,dessa fraser, som inte på länge haft betydelse för honom, därför att han icke velat, att de skulle ha det, och hans vilja var stark, ja, som han hjälpt till att strypa, för att de inte skulle väcka dårskapen till lif — dessa ord äro så svaga mot den lefvande kraft, som i detta nu stiger i honom lik en oemotståndlig lofsång. Icke hade de fyra därborta skänkt honom den, åh nej, men han har varit för ensam, det finns en gräns, han har dignat, släppt, och stödet han i dag fått skall resa honom, modig och redo att dö, om så vore, Döden — i fattigdom, obemärkthet, ensamhet, hvad vore egentligen döden? Inte fråga om honom inte alls, bara om —

Åh, Ariadne.

Ja, han vill hem nu. Alla ha de gått, och han står ensam i sin höga taksal, med himlen, armodet och Ariadne.

Den varma, lefvande.

Är hon vacker, flickan? Han tänker aldrig på annat än ögonen. Det är de soligaste ögon han sett. Bokstafligen fylla de ateljén med värme och växt, när hon kommer, kommer styrkan, föraktet, öfverdådet, det galnaste af allt mod, modet att dö. — Jag förstår det där, säger hon och nickar åt sin afbild i lera, det är härligt bra, så fort jag tänker på den, tycker jag, att hvad som helst finge hända mig, jag vore ändå glad, du ska bara låtsas som om ingen människa finns till och gå på.

— Men ingen vill längre understödja min galenskap, jag skall dö af svält nu älskade, endera dagen.

Hon sitter stilla och tänker. Hon tänker alltid så klokt efter, innan hon talar. Därför svär man på, hvad hon sä^

ger, men nu ler hon som en molnfri sommardag.

— Asch, du dör inte, på något sätt reder det sig, men du ska föreställa dig att du kunde dö, om det knep, då sker något roligt.

Och han stoppar sin korf och sitt bröd i fickan och går, för hela dagen, långt bort på de blå kullama, stiger med örnen högt i tystnadens rike, han den ensamme i hela världen, en urkraft, för hvilken allt böjer sig och änglama gå fram och tjäna honom.

Om dagarna arbetar hon som en myra, blott nättema äro deras. Vissheten om den stora stillheten, stjärnhimlen som anas utanför luckorna, ljusen som brinna härinne och kasta skuggor inåt vråma — och där framför hennes hvita

ödesglimtar. 2böjda kropp och lika hvita ansikte — som en vattenlilja drömmer orörlig på nattliga tjämet, så tittar det fram ur det guldröda hårsvallet. Och timmarna skrida oräknade och natten är full af Ariadnes eviga längtan, som redan innesluter döden.

När morgonen gryr, kastar han sig på sin halmmadrass i britsen, och hon sveper sig i filten på soffan och somnar som en liten sten. Hon har aldrig varit hans. Att ingen tror det, utgör hans hemliga fröjd. Han håller för mycket af henne för att draga henne närmare med i en fattigdom, som han knappt står ut med själf. Och likväl —

Ibland kommer i hennes ögon något gåtfullt. En tiggerska, länge nekad, som med en djupt rannsakande blick bidar en sista möjlighet.

Mindre för sig själf än för gifvaren.

I Firenze finns en jungfrumoder, målad af en af de gamle. Det är hon.

Han har sina uppriktiga stunder. Då menar han, att ädelheten inte är så stor som den tycks. Då tänker han rätt och slätt som sanningen är: du fruktar, att hon skall bli dig så omistlig, att du gifter dig med henne.

Det fruktar du.

Mannen, som satt i den gamla värdshussalen och tuggade och drack, såg icke de gycklande blickarna, hörde icke de hviskande rösterna, märkte icke folk, som gingo och kommo. En gammal skälfvande käring bjöd ut rättikor i sin korg, mannen stirrade på henne förströdt, han tänkte på ett par lifsvarma ögon så starkt, att han tyckte de strålade honom till mötes ur gummans matta, milda blick, och när uppasserskan jagade ut henne, rynkade han omedvetet ögonbrynen.

Åh, den natten — en vinternatt, kolen slut, inte ens en pinne att koka upp en tår kaffe med. För honom hade förvirringen redan börjat, hur var det möjligt till slut att tro och tro, ensam med skyar och stjärnor, hungern gjorde honom också slappare, ingifvelsen svek, och han stod där med tomma maneret.

Båda sitta de tysta, insvepta i rockar och täcken i det upplysta rummet som vaktande en afliden i grafkammaren.

Då säger hon sakta:— Du kan ju inte mer än dö. Att du är så rädd, du som har haft det så härligt.

En vrede öfver alla gränser skjuter upp i honom, lifvets demon, det jordbundna, hälsofulla, njutningsstarka lifvet, som han motstått, utestängt, trampat på i sin allt uppslukande kärlek till en tanke, en vurmig tanke, nu fångar den honom och kväfver hämndgirigt hvar gnista af glöden. Han sticker henne iskallt:

— Men jag vill lefva, världen är för dum att offra sig för, och det här eländet får ta slut. Jag ämnar bli förnuftig karl, tjäna pengar, äta, klä mig varmt, ligga i bekväma sängar, se folk smila artigt och buga höfviskt. Jag vill inte splittras och sprängas längre, jag vill bli hel — en man.

Hon rör sig icke ur fläcken. Hennes ögon hvila oaf-vändt på Ariadne, som står där öfvertäckt för kölden, det är som om hon icke hört hans utbrott.

Detta retar honom ända till galenskap.

— Hör du, ropar han, jag ska döda konstnären i mig, så sant mig helvetet hjälpe, döda den som ett osjäligt djur, nu vill jag lefva.

Då talar hon med ett klart leende, talar eftertryckligt:

— Och jag, jag har lefvat genom henne därborta, nu kan jag dö, och jag vill dö.

Det ljuder ett skrik — och golfvet täckes af lerklumpar.

Mannen i värdshussalen spratt till — han hade alldeles hört det plaska, tyckte han, mot stengolfvet och genomisades af den vanvettiga ångesten öfver att allt var räddningslöst slut.

— — Nej, nej den natten och allt som följde är förbi, och han skall hem nu — till Ariadne. En ny Ariadne. Han har ångrat och lidit. Nu är han mätt, nu har han erfarenhet, nu är hans tanke den gyllne regeln, han behöfver ej famla. Nu känner han den eviga längtan som en verklighet, ej blott som konstnärens drömsyn, nu skall hans nya Ariadne öfverglänsa dem alla, deras eld därborta är matt mot hans, som slår mot skyn — åter skall han stiga med ömen till de blå kullarna, åter skall det komma nätter i det svala tysta, utanför stjärnhimlen, innanför ljusskuggan på hans älskades solröda hår.

Bara få rätt på henne nu, den lefvande varma, hvar honär skall han ha fatt i hennes ögon, som aldrig mer skola lämna honom

Mannen höjde beslutsamt handen och gjorde ett darrande klingande på glaset.

Den äldre uppasserskan skyndade fram. Hon var grå-hårig och pudrad.

— Hvad önskar herm? sade hon honungsmildt.

Han betvang sig och började förläget

— Jag skulle vilja fråga efter en ung flicka, jag känner, hon brukade — hon var anställd här, kanske ni möjligen

— Mizi hette hon, Mizi Kem.

Kvinnan såg på honom förbluffad.

— Åh herre Gud — Mizi, ja, jag kom efter henne, det är snart 30 år sen nu.

Med etsande nyfikenhet:

— Men hon gick ju nyss genom salen, såg herm henne inte? Hon sålde rättikor i dag, stackarn.

Dörren slogs upp och en sprättig gammal herre dansade in och såg sig om genom enkeltjusaren som för att taga möjligheten af att slå sig ned i betraktande. Då han varse-blef mannen, som tog stöd vid bordskanten för att resa sig, rusade han dit och bugade till golfvet.

— Åh, herr hofkonstnär, är det möjligt att vår stad har den äran —

Han klämde åter fast lorgnetten i ögonvrån. —

— Nåja, en liten rätt intressant réclus, München har eljest ingenting kvar från stormaktsdagaraa, fast — nåja, lite comme ca. Men jag glömmer ju alldeles mitt tillfälle att få bocka allra ödmjukast för det sista charmanta monumentförslaget — jag bedyrar, som hästkarl, det djurets position

— min fm kom i extras öfver föremålets höga air, sant kejserlig, ja, herr hofkonstnären har lyckan vara damernas synnerliga favorit.

Hofkonstnären stod upprätt nu, toaletten ordnad. Då hans blick föll i spegeln, stannade han och betraktade gestalten där uppmärksamt, som gällde det att taga ett själf-porträtt. öfver strecket i glaset sågs en glänsande cylinder, ansträngda gubbögon, iris svart och spänd af ångest, snöhvita es-ist-erreicht-mustacher, uppsvängda öfver tunna läppar med en ironisk dragning. Under en sidenfodrad rock, skuren efter sista snitt och i vänstra handen röda handskar.Att han aldrig tänkt på själfporträtt.

En brödsmula hade fastnat på skjortbröstet. Hofkonstnären knäppte till den elegant.

— Herr ryttmästare, så gå vi till ett annat lokus, sade han leende.

Han bugade lätt inåt rummet. Längst bortifrån stucko mot honom som spjutspetsar en hop misskundslösa ögon, och vid utgåendet hörde han ett rungande skratt.

*

3.

Ett elddop.

Norrifrån hade han nalkats staden och vid första åsynen af de blommande kullama erfarit en egendomlig rörelse. Han tyckte, att luften lång väg doftade af persikor, dessa beryktade persikor, hvilkas fält i själfva verket för länge sedan utarmats och nu bära simpel majs, att gatorna, som syntes slingra sig i så härliga bukter, skuggades af större och yppigare träd än någon annan stads. Och all denna vänhet gjorde honom stolt, som om han haft en liten del däri. När han nu nyfiken slentrade uppför trottoaren, fick han också syn på ett tyst gammalt hus, hvilket bäddadt långt inne i jättealmars grönska på pricken liknade en fridfull svensk herregård. Enda skillnaden var fönstrens gröna spjälluckor, som åt verandan gingo ända till golfvet. För tillfället voro luckorna tillbakaskjutna och glasrutan innanför högt uppdragen, så att han i den breda ramen kunde skåda två läsande damer i helfigur.

Från Chester, dit han tidigt i morse anlände med tåget från Newyork, hade han själf letat sig hit ned. Wilmington lockade honom, det låg hemklang i ordet, ehuru nykommen och ej stort underkunnig om någonting, kände han dock traktens svensk-historia. Och uppe i den ängslande metropolen hade han gripit sig i att litet trånsjukt längta efter persikostaden — något blidt och mjukt bara i namnet — man hade ju skrifvit poesi en gång i världen — nåja . . . Det där riktigt hårda, folk talade om härute, hade han för resten sluppit undan, just då det började skymta hotande svart vid synranden, flydde han. Och nu befann han sig här — luften ljusare, lifvet äfven en smula lättare, hoppades han. Gud vet hvarför. Mötet här strax i portgången kunde bestämdt kallas ett godt omen.Solen stekte, och utan återvändo pinade honom törsten. När allt kom omkring icke mycket bevändt med modet — det var nog en stackars tröttkörd fan, som med dröjande steg gick här och kastade snåla blickar in öfver ståltrådsnätet på den saftiga härligheten innanför. Herre Gud, han missunnade ingen människa deras goda — unnade bara sig själf en smula godt med. Nära inpå brusade Brandewynes lilla vattenfall. På en gång tycktes honom alltsammans bekant, en af dessa förvirrande känningar, då man slungas oändligt långt tillbaka i tid och rum — upplefver något för andra gången. Hjärnan grubblade för mycket i smält-hettan, det var eljes lätt att räkna ut sammanhanget.

För icke många månader sedan vadade han hemmastadt i ljufligt daggstänkt gräs någonstädes hinsidan stora haf. Han sökte blåsippor under fallet, som forsade i våryrsel, medan hon, flickan med de ömma violblå ögonen, ropade: ni väter föttema och får snufva och — åh, bry er inte om det, för min skull.

Nå — gånget var gånget. På den tiden ansåg man verkligen snufva för ett stort obehag. Fast han då just inte skapades till mes, ville han hoppas. Om han blott kom öfver den konstiga förnimmelsen af att svänga mellan två slag af tillvaro, foten än här, än där. Ännu tyckte han sig lika ofta vara den muntre studenten, bror med Gud och hela världen, inte begärande bättre än att få lefva lifvet af alla krafter — bara pengarna, pengarna. Om dagen hade allt gått sin lugna, gilla gång, hemma sker ju aldrig något farligt — men om nättema hade han drömt sig kväfvas af något ovisst, tungt, tills han vaknat i kallsvett. Så en dag hade han icke hållit ut längre med denna oklara tillvaro utan svält, utan hårda öden, men också utan minsta grand att hoppas på i universum annat än ett ökadt skuldregister. Och så for han. Efteråt undrande hur det gick till att steget verkligen togs. Det fanns något i honom, som ibland ryckte sig loss så där ett tu tre. Men Gud vet i allt fall, om han ej till sist går i kvaf. En bildad mans resurser i detta land ... ja, man hade ju i förväg förtalt honom den tragiska historien, men likt andra trodde han sig just komma att skapa undantaget. Och det såg det icke mycket ut till.

Där han trött hängde mot den höga järngrinden, blickade han i dyster ironi ned på väskan i sin hand. Unga friskakarlen! ... Nå ja, inte illa att ha den att tillgå i allt fall. Den såg riktigt treflig ut, kunde tillhört en greflig turist, fast den endast innehöll skosmörja, en ny, verkligt förträfflig skosmörja, om människor bara ville låta honom tala till punkt. Han rörde sig väl icke riktigt hemmastadt med de idiotiska yankeeidiomema. Hittills hade han dock uteslutande lagt an på arbetarkvarter af alla kulörer, det gaf kommersen en anstrykning af äfventyr, som verkade välgörande — hemmagjord skamkänsla förstås, den finge han se att få ur kroppen, »äfventyret» inbragte inte smör till brödet. Skulle han rent af våga gå in hit i det fina huset och bjuda ut?

Våga?! För fan, en så hygglig karl.

Han rätade på sin hopsjunkna gestalt: tre alnar i höjd och skulderbred som en löjtnant — fast onekligen litet dammig. Men ingen trashank, nej vaserra. Ännu tog sig grå kostymen så godt som ny ut, bättre snitt än mängdens härute, därtill ren skjorta, vårdade naglar och spritt ny halmhatt från Newyorks gentilaste butik. Han hade haft den svagheten att för ändamålet växla sin sista tiodollar, hvad skulle man göra, finge väl lof att se anständig ut, då man trängde sig in till folk. Han hade alltid varit känd som en ordentlig kurre, väl ordentlig kanske, sju dammkorn ihop kunde pina honom.

Tja, det är ju ett och annat man får komma öfver. Schackerjude vore emellertid mer ett lyckadt skämt än något att hänga sig för. Dessutom förtalde sägnen, att han i morgon kunde på outrannsakliga vägar förvandlas till halfmillionär eller något i den stilen. Styft land trots allt.

Bara han kom in med båda föttema. Det här liknade för mycket en dröm, äfven det, en dröm med något kväljande ovisst och tungt.

Åter lutade han sig obeslutsamt mot jämspjäloma och betraktade mellan dem girigt gräsmattornas vattenspolade rundlar. På en af dessa reste sig en liten kulle och på denna tre grafvårdar med hvar sitt namn. Pierre, Tom och Amy, stod det i guldbokstäfver. Under i hvitt och blått följande deviser: »Gud signe dig!» »Sötaste liten, vi tacka dig!» »Du gode och trogne tjänare, sof i ro!»

Nå, så pass hemmastadd i infödingsspråket var han. Vid grindstolpen hängde också en ful bräda med »akta er för hunden» på. Minne förmodligen från älsklingarnas dagar,någon svart natt hade de räddat huset från röfvare, han såg då och då den där varningen utanför avenyernas granna hus, egentligen ett land af skälmar och bofvar förstås. Men här syntes ingen hund till, det hade heller icke passat i stycke. Litet barnsligt kanske det där grafvårdssmeket, jolmigt skulle man sagt hemma, men han var nära att bli rörd — litet för vek. af sig, hvad heller som var, och i dag svallade det så upprördt och konstigt.

Han stirrade mot husets veranda, där de två damerna, makligt vaggande i gungstolar, höllo sina ögon sänkta mot bokens blad. Dessas guldkanter blänkte ända hit. Det hela smälte samman med eftermiddagens söfvande stiltje och parkens lättjefulla frid. Någonstädes ifrån kommo ljufva dofter, och blundade han, hördes vattenfallets klunkande dån öfver gatans rassel. Nu kände han något bryta fram under ögonfransarna — i obestämdt, oändligt vemod. Och när han ånyo slog upp blicken, såg han med ens hur förtjusande hon var, den yngsta, smärt och blond, med sval blek hud — tänk om hon vore af nordisk härkomst. Inte alldeles omöjligt det, en ren lyckträff kanske.

Han log mot hennes fina gestalt — ett ömt leende. Hans afmagrade kinder, bleka af värmen, kanske ock af försakelse, började glöda, han flöt in i en dröm, omöjlig att frigöra sig från, äfven om han velat, och hvarför skulle han vilja? Med en känsla som droges han utan eget åtgörande mot sitt öde, snurrade han upp mustascherna, ordnade halsduken och öppnade mekaniskt grinden.

Två skarpa, elektriska ringningar ljödo, en från huset, en längre bort. Den inträdande skvatt till i förvirring öfver att ha anmält sin härvaro. Någon sinnrik tillställning för att spara tjänarna besväret. Nu gällde att se morsk ut — och bara begära ett glas isvatten 1

Där borta reste sig damerna genast, den yngsta gick långsamt ut på verandan, hejdade sig där och vände huf-vudet halft åt sidan.

Det var först sedan främlingen hunnit ett litet stycke fram på gräsgången, som det hände. Bakifrån, lömskt, ljudlöst, blixtsnabbt. Som tigern fångar bytet, föllo rof-djurstassar på hans rygg, och flåsande käftar sleto tyst och ihärdigt hvad helst de nådde i trasor, ref af ärmen ett flak, så att skjortan lyste hvit, och höggo tänderna hvasst i vadens blottade hull. Och för honom, som kommit, blef deti en sekund, som om hela hans lif ryckts upp med roten, men ock som om han i en dunkel vrå af sin själ väntat just på detta ögonblick. Med sådan tung samlad kraft slog han bakut mot bestens buk, att han gjorde sig fri att sno rundt. Utan en darming måttade den starka, nordiska knytnäfven och lyckades genom mannens kalla raseri träffa odjuret midt i dess grymma öga, och som om tjutet, där det ohyggligt ekade i gårdens stillhet, och det frustande blodet blott gjort den törstig efter mer, föllo väldeligen slag på slag. Hvart och ett af dem på samma gång krossande något inom mannen själf, något som hindrat honom att lefva.

Det hela gick så ljungande otroligt fort. I detsamma hunden hoppat upp, ej förr, hade den unga damen från verandan ropat skrattande: så, Boy, sakta. Därpå: stå still, kari, reta honom ej — ni kan väl läsa skrifvet, kan ni inte? här tåls inga schackrare. Med korta befallande tonfall. Men hon hann nätt och jämnt till platsen, då blodhunden segnade ned. Där hon nu låg på knä och kelade med den slagne, var hon hemskt hvit, och näsborrarna flögo.

»Mor — polis — ring ögonblickligen.» Det kom så skärande skarpt och klart, att främlingen, som flämtande, blodig och svettig samlade om sig trasorna, nästan ryckte till.

»Usling,» silade jämhårdt fram mellan fina kvinnoläppar, »hvad jag önskar att han slitit hvar smula kött ur din fega tiggarkropp — åh Boy, Boy, trogne älskling, hvarför gjorde du det inte.»

Bländad, ur stånd att röra sig ur fläcken, stod mannen trots såret käpprak och lät det dåna i öronen och bränna i blodet, i hjärnan, i själen. Det uppsteg ett vanvettigt begär att slå henne, och han höjde handen.

»Kona,» sade han, han njöt af att uttala det grofva ordet och sade det ännu en gång på sitt hemlands starka tungomål, »kona, lägre än en hynda.»

Så skred han bort med en härskares hållning. I grinden mötte den tillskyndande polisen, mönstrade honom från topp till tå och drog på axlarna.

»Ni tycks ha fått ert,» sade han, »de är satans oreger-liga, de där, slog ni ihjäl en? För fan, karl, kan ni inte läsa engelska? Ett elände att di ska släppas i land, fast de inte en gång ha ordentlig kunskap om språket.»

Utan ett ord följde honom vandraren. Nu behöfde hanicke längre sväfva i ovisshet om, hvad han var för en person och hvart han hörde — i fickan funnos två dollars, och väskan låg kvar i gräset.

Som han trampade framåt i rask marschtakt kom något rasande käckt öfver honom. Han kände sig så besynnerligt lätt och fri. Han knöt sin sölade hand och såg i hemlighet ned på den, iakttog smått förläget nyfiken de hårda knogarna och lofvens bredd. Aldrig hade han anat, att den satt inne med en sådan kraft.

Så såg han upp på människorna, som här och där skockade sig på deras väg — hans ögon blefvo djärfva, utmanande, muntra. Folk mötte dem först med skarpa, förbehållsamma blickar, sedan leende, gillande. Då kastade han hufvudet tillbaka och nickade.

Han hade fått sitt dop; våldsamt, hårdhändt och svidande som eld. Men så var han också inne i lifvet med båda fötterna.

*

4.

Kvinnor p& gröna gatan.

När fru Mc Closkey hade ledigt en stund, tittade hon gärna ut om porten på det höga, smala tegelstenshuset med ettergröna fönsterluckor och skrattade åt, att hon kunde se hvad som försiggick i båda ändarna af gatan. Längre var den inte. Men ändå hade den en tvåfaldig uppsyn, alldeles som ett gammalt konstigt hufvud i gips på tiocents-museet, och som visade två olika ansikten. Hvad gröna gatan angick, verkade dess sköna halfva, som stötte intill de fina och folktomma kvarteren upp mot Madison park, lugn och fridsam, lite högdragen med sina öfvergifna trottoarer, där balkongerna ofvan pelarportikema skuggades af hvit- och rödrandiga tältdukar, som fläktade afmätt för draget inifrån de förnäma salongerna, medan den fula gaf ett intryck som af virrigt skratt och plumpa miner. Man tyckte att det stod oroligt lättsinne — kanske var det bara ett försök att glömma — om nedre ändans småaffärer och småfolksboningar, människor kilade in och ut och hade sin stadigaste tillvaro rundt hörnet borta kring den skrålande och ringande och larmande avenyens teatrar, värdshus och fläskbodar. De båda gathalfvoma föreföllo att inte ha en smul med hvarandra att göra.

Men här i midten förenades de, eller skildes, hur man nu tog det, af den Mc Closkeyska hyresinrättningen, och innehafvarinnans gröna ögon kunde glittra till, som om hon rent af stått här och gjort narr af sig och sitt, när hon tänkte på, att den också inom sina väggar sökte smälta samman motsättningarna. Första våningens sammetsmöbler och förgyllda speglar antogos nämligen med säkerhet kunna locka högtonadt folk ända upp från Broadway, den andra hade en mer sväfvande karaktär och tänktes gripa in för-medlande och utjämnande, under det den tredje med en säng, en stol och ett tvättfat i hvarje skrubb borde förmå en dunklare tillvaros företrädare att af tacksamhet mot försynen och herrskapet Mc Closkey städse handla och vandla med fäst afseende vid omgifningen.

Men då värdinnan åter vände inåt, suckade hon djupt: håhå, ingenting är lätt, allt i världen är svårt, gråta med dem som gråta och le med dem som le, dear me — hon kände en, hon, som sju gånger om dagen fick byta röst, ansikte och sätt, att inte tala om världsåskådning, listig som räfven, hård som flinta, rädd som dufvan, söt som honung, skarp som en småstadsfröken, allt efter omständigheterna och pristaxan — och den borde kunna hålla sig från skratt. Numera visste hon alls inte, hvar den verkliga Jennie Mc Closkey höll sig gömd i denna torra, vissna skepnad, som flög omkring med spefull mun och det hvassa ansiktet rynkigt trots tjocka lager af puder och ej fyllda 30 år. Hon sade något i den vägen högt i köket i gråa ottan, fast det förstås kastades bort på herr Mc Closkey, där han sträckte sin smäckfeta atletkropp halfklädd i gung-stolen, höll de spegelblanka skoma på spiselgallret, pöste ut med det bländhvita skjortbröstet, lät hängslena dingla nedefter benen, och ilsken öfver sin störda sömn, svängde upp ett par yfviga mustascher. Herr Mc Closkey, till yrket mattrengörare, arbetade nämligen i två terminer: maj —juli och september—oktober, återstoden af tiden gjorde han af grundsats ingenting. Och det var när denna grundsats visat sig synnerligt olämplig för erhållande af starkt frukostté, skinka med ägg och kakor med plommonsylt, allt oundgängligt för herr Mc Closkeys välbefinnande, som han kommit på den lysande tanken att fm Mc Closkey till skötseln af hushåll och bara borde lägga vården om en större uthyraingsaffär. Det kunde således inte gärna väntas, att han skulle se saken från någon annan synpunkt än det fasta och manliga allvarets, hvilket motstod hvarje försök att taga det hela på skämt.

— Herr Mc Closkey.

— Fm Mc Closkey.

— Vet du, det finns tolf långa månader på året och mycket att göra i världen.

Brumbasen bullrade väldeliga.

— En kanadensiska, min herre, hvad är egentligen enkvinna från Kanada? Hon är hvarken amerikanska eller inte amerikanska, hon har både gammalt och nytt i sig, folk säger att bon är en skatt för en karl att ha, men jag menar, att hon är det dummaste kräk under solen.

Herr Mc Closkey sneglade åt sidan, där hans hustrus händer rörde sig flinkt som lärkvingar i tvättbunken — understundom blef han något osäker om den äktenskapliga kursen. Men sedan fru Mc Closkey utstött en djup långvarig suck, började hon skratta — hvad i himlens namn återstod att göra annat än skratta? Det fanns visst

bara en sak, som ej tålde att behandlas så: — dollarn. Dollarn var till sist det enda värdt att slösa känslor på i denna den underligaste af världar, mycket besvärlig och ej så litet löjlig, men inte utan sin spänning och i alla fall omöjlig att undvara.

Då hon efteråt tyst som en katt smög upp för att knacka på dörren till en och annan morgontidig gäst, stannade hon som vanligt vid trappfönstret och såg ut öfver gatans fina del. Den hvilade ännu i gryningsdager, och de tysta terassemas klängväxter öfverskyggade soptunnorna nedanför, ställda till afhämtning. Men i den kulna ottestunden rådde ett egendomligt myllrande lif. Besynnerligt folk, som inte gärna tilläts visa sina talande fysionomier i dagsljuset: gamla häxor, vidriga gubbar, svarta trashankar, hvitkindade andehamnar till kvinnor med ett lefvande klutbylte vid barmen, utmärglade yngligar med fördärfvets stämpel på bleka pannan, alla hastade de fram med säckar och påkar för att ur tunnornas djup håfva upp skatter af matrester, tidningsblad, brända kol, köttben, nålar. Kvarteret var förstklassigt och staben af kunder, som kappades om att komma först, stor. Fru Mc Closkey kände dem från sina tidiga torgbesök. I hennes sjögröna pupiller kom en glimt som af fosfor, något i det kalla grå ljuset, där eländet rörde sig som fisk i vattnet, verkade eggande, lockade fram för känslan krafter till att slå ned, krossa utan barmhärtighet. Världen var full af outförda gärningar och hon, som trälade här — för hvad? — visste att hon mäktade väl fyras gärning. — Du är ännu ung, Jennie Mc Closkey, tänkte hon, du kan fånga lyckan på nytt, -se dit ned på avenyn, hur luftbantåget hvar femte minut susar förbi, det är bara att sätta dig på och fara ned till sta'n, gå upp på rådhuset och tala om sanningen. En amerikanska, somförsörjer man och barn — store Gud, det blefve skilsmässa på fläcken. Medan allt annat var mödosamt och trassligt, var detta enkelt och lätt: att bli bördan kvitt. Hvarför egentligen ... ?

Plötsligen upptäckte hon något därute, som kom henne att tappa hela tankegången. Hon skärpte blicken och iakttog stadigt och länge. Så tydligt som i dag hade hon

aldrig märkt--vore det till sist möjligt? 1 Kors i allan

da'r, ja, det fattades bara. För resten behöfde hon alls inte gå här längre som katten kring het gröt, det var säkert, nu skulle hon tala, hon skulle föra människan själf hit ned, sedan...

Och husets härskarinna flög ljudlöst upp för trapporna förbi sina sofvande gäster. Det kan inte nekas att hon var ett mycket nyfiket fruntimmer, synnerligen road af att komma tätt inpå dessa främmande människor, gissa sig till deras öden och leta ut deras svagheter, och som hon i årens lopp blifvit en världserfaren kvinna, tog hon sällan fel. Då hon som nu om momama snokade kring i vinklar och vrår, fanns i hennes hjärna så att säga ett fack för hvar särskild lägenhet, och hon njöt af sin förvaråde kunskap i tysthet, medan på läpparna lekte listiga löjen, icke utan sin anstrykning af förakt. Herre Gud — de höga tankarna om mänskligheten! Men hvad gjorde det också om man hade höga eller inte höga tankar om någonting så i det vida och som icke angick en det bittersta?

I dag log fru Mc Closkey emellertid ej. Om af harm eller ifver eller andra orsaker — men två röda fläckar brände fram på hvar sin kindknota och tankarna virflade om som stickor och strå i en cyklon. Hon såg tydligt för sig den där lilla komediantskan den dagen hon kom trippande obekymradt, som om hon haft världen på sina tio fingrar, ned från Madisonsparkhållet, ansiktet, rösten, den struttande gången, det kvittrande skrattet, den brokiga toaletten, allt påminde om en dum kolibri. Engelskt blod hon med, det såg fru Mc Closkey vid första ögonblicket. Och innan kvällen hade människan talat om sin historia, ingen tvekan, allt väntade hon sig till skänks, den där onyttiga varelsen, allt trodde hon, allt hoppades hon, och gäckande ord slog hon bara i vädret, vippstjärten.

Men nu åtminstone — tänk att hon, Jennie Mc Closkey, gått och burit vecktals på en sådan hemlighet, hvarför? Lutter enfald, liksom det inte vore hyggligt af henne att öppna ögonen på den blinda fågelungen. Skulle hon händelsevis ha misstagit sig, så kunde det skrämma upp en smula, alltid nyttigt, huff, fruntimmer som dansa fram på bara luft! Drömmar? Jennie Mc Closkey hade också drömt, som få kanske, men lifvet hade väckt henne, människorna, ödet, hennes eget sunda förnuft — ingen hade skonat Jennie Mc Closkey.

Man kan hinna med att tänka en hel hop, medan man kilar upp till vinden i den Mc Closkeyska hyresinrättningen. Och värdinnan såg riktigt hotande ut, när det kom för henne, att en hyresgäst från det rätta hållet blott för en

fnoskig vurms skull tagit in i husets billigaste kammare, vindsvåningen som fortast gick åt och knappt betalade skosulorna man nötte i springet upp och ned, under det första våningen stod och speglade sin tomhet i de dyra trymåema.

I detsamma hon nådde skumrasket under taket, öppnades längst borta en dörr och ett litet papiljotteradt hufvud stack ifrigt fram.

— Åh, ni — snälla, kom hit litet.

Inne i det tänkbaraste minsta af kyffen hoppade en späd varelse med nästippen blå i morgonkylan upp och ned — verkligen lik en frusen fågel i bur.

— Se hvad jag köpt i veckan, ropade hon med sin lyckliga lilla skrikröst, slog upp locket till en gammalmodig kista, som nästan fyllde hela rummet, och lyfte strålande i ljuset från takets fönsterglugg allehanda intima plagg från små rosenröda och himmelsblå sidenchemiser och onämnbara, genomträdda med skära band, till silkesrosetter och spetsunderkjolar — är det inte sött som konfekt?

Det var som om den stora hjälplösheten i det hela tiggt fru Mc Closkey att nu klappa händerna — naturligtvis bara på gyckel, fast hon samtidigt i en snabb sakkunnig blick af afundsamt intresse värderade härligheten. Åhja,

— det blefve väl annat af. Och så böjde hon sig utmanande fram och granskade i dunklet några fotografier, hon redan kände, på väggen öfver sängen; alla af en och samma man i olika ställningar, med hatten på sned eller håret ned i pannan, tragiskt dyster eller inställsamt småleende. Intet tvifvel. Det var så slående, att fru Mc Closkey bleknade och bara kom sig för att säga, som förberedelse, högst tillspetsadt:—* Nå, då har det väl ändtligen kommit underrättelser?

Dorrit Allen lade varligt, med en hemlig smekning, ned sin skatt. Sedan kastade hon hufvudet tillbaka och skrattade — ett sådant sprödt, dallrande skratt.

— Ändtligen? Inte är någon tid förliden. Men ni vet ju, att jag alltid får vara färdig, fru Mc Closkey, tillfogade hon mildt värdig.

Och just då dånade en stentorsstämma, som väckte hela huset:

— Jennie, jag är hungrig.

Ett elakt uttryck for öfver fru Mc Closkeys ansikte. När hon skyndade ned, Slafven på sin herres befallning, hatade hon sig själf, som åter tagit ansats utan att slå till. Allt hvad hon hunnit med att säga hade varit: — Där hör ni, det är giftas. Och när hon såg ned öfver sin tarfliga dräkt, påkastad i ottemörkret — aldrig hann hon skaffa sig kläder! — då tänkte hon med tillfredsställelse på, att hon åtminstone i skämtet lagt sin bäskaste galla.

Dorrit Allen eller lilla Dorrit, som hon, så länge hon mindes, kallats af hela världen, gick i sin tid in vid teatern, därför att hon rakt inte visste, hvad hon eljes skulle företaga sig. Teatern var så godt som någonting annat kunde tänkas vara, roligt ibland, tråkigt ibland, ingendera öfver höfvan, det hade för resten varit förmätet af en så obetydlig människa som hon att begära af ödet. Samvetsgrant lärde hon läxorna man gaf henne och tog tåligt emot axelryckningar, snäsor och källt, hon förstod så godt, att det kunde väntas mer än hon förmådde gifva af den, som åtnjöt kost och lön i ett yrke, där gränserna för skicklighet voro så vida och obestämda. Viktoriateatem hörde ju icke till den sortens konsttempel, hvilka Dorrit dyrkade med gränslös vördnad, den var icke vidare än att till och med hon kunde uppträda ibland i en själfständig roll, där det icke gällde så mycket att tala som att se nätt och ung ut, men den ansågs anständig, man fick vara i fred, om man ville, och Dorrit hade alltid velat. Lika enkelt och allvarsamt som hon läste läxorna, lika plikttroget rullade hon om kvällen upp sitt lena, blonda hår i gamla handsk-toitar och band öfver kinderna ett stycke rödt, friskt kött för att bevara hyn. Då och då svalde hon också plikt-

ödesglimtar. 3skyldigast ett arsenikpiller, för att återställa ögonens klarhet efter någon dålig natt. Hon hade just aldrig sofvit mycket, lilla Dorrit. Hon tyckte mest om natten. På dagen oroade och skrämde och förvillade en hel

hop ting, det märkvärdiga blef vanligt och det varma kallt och allting kröp ihop, om natten blef det stort och brinnande, likt hvad hon kände inom sig, att det verkligen var. Men så hände, att hon med ens vaknade ur själfva nattens varma, lefvande tankar, som ur en slummer, vaknade med en kall, död fasa och såg dunkla öden skymta förbi, kamrater hon haft, som försvunnit härnere bakom hörnet af avenyen och någon dag dykt upp igen och skrattat henne i ansiktet eller också gråtit, så att de skakat, hon visste ej hvilket som var värst. Som i en mardröm hörde hon dem berätta om det där — det andra, dit de alla en gång måste komma, då de inte kunde hålla sig kvar vid teatern, det stora gula huset med väggar som marknadsstånd, fullmålade af vidunder sedan många år tillbaka, bredvid ormmänniskan och hundmänniskan och gorillamänniskan fanns det ännu bitar af de siamesiska tvillingarna och Piccolomino. Men inne i den förfärliga salen skrällde hornmusiken i trängseln af allt det glupska, osnygga folket och de illaluktande aporna, där grinade starke Jim med sina plumpa käftar, feta Maggie med sin olidliga utdunstning satt och flåsade, den brutale impressarion hotade och lismade och de otäcka gamla pris-skönhetema åbäkade sig, afundsjuka så de kunde klösa ögonen ur hvarandra — men värre ändå i våningen under, som skulle heta ett strå hvassare, på den trasgranna va-rietén.

Jesus, Jesus — lilla bleka Dorrit reste sig med händerna på det dunkande hjärtat, hon tyckte alltsammans såg på henne och talade: Dorrit, det kunde du aldrig, det blefve din död, du är inte sådan.

Men så — midt i tysta natten skrattade hon till, och fast tårama strömmade, därför att de en gång kommit i gång, lyfte hon händerna knäppta mot taket — och fann det lustigt, som en riktig tragédienne — och skrattade åter och bannade sig själf, som kunde bli rädd för spöken. Visste inte hon, att när en gång tinningarna sjönko in och hårfästet blef tunt och halskotoma körde fram, då var hon i hamn, hon. Hon var räddad. Då behöfde hon inte vara en enda smul själf, bara en liten del af en annans lif,en stor och härlig mans. Och hon tryckte sina små magra händer hårdare samman och stirrade stort ut i mörkret. Hon genomlefde, som hon gjorde hvarenda fri stund, den korta sagan. Hur han, den vackre, sorglöse, som Dorrit knappt vågat betrakta i smyg, en dag efter en mer än vanligt bråkig repetition kommit till henne och sagt, att han länge känt sig dragen till henne, och att endast hon var värd hans förtroende. Såg hon hur nedrigt de kopplade ihop sig mot honom och höllo honom nere af blek afund? Såg hon, hur han bara fick roller, där han skulle vara vacker — han, i hvilken brann en låga, som om den finge tillfälle att slå ut, skulle sticka en värld i brand. Och lilla Dorrit lyssnade som ännu ingen lyssnat, det sade han henne, hon trodde på honom, det var det som dragit honom till henne, för det bästa en man kunde få var en kvinnas tro. Och han kysste henne och sade, att en dag skulle deras vänskap bli mer, men först finge han lof att komma på sin rätta plats, förstode hon det? Om Dorrit förstod! Allt detta försiggick bara inte på jorden, tyckte hon. Och så en dag bad han henne om respengar till västern — bad, åh visst inte, bara antydde, fint och nobelt, och pengar hade hon tillräckligt af, det hade hon alltid, hon behöfde så litet. Han måste nästan öfvertalas att ta emot den summa, hon erbjöd, öppet och manligt förklarade han, att om hon i den minsta vrå af sin själ trodde honom vara en af de där vanliga skurkarna, som tjusade kvinnor för att komma åt deras fattiga styfrar, skulle hon säga ifrån strax, då ginge han, ingen kunde hindra honom att gå då, ensam, ut i en kall och hård, men kanske hälsosam värld. Åh, hvad Dorrit skrattat — och gråtit på en gång, det var en sådan idiotisk vana. Men hon insåg väl, att världen var liten och att det blefve en hård kamp att besegra dess litenhet med sin egen storhet? Gällde att hålla ut, hon måste lofva att allt fortfarande hjälpa honom i denna kamp. Sedan, den »dag världen talar om min Hamlet som om fröken Goulds diamanter», skulle han komma. »Hamlet!» — o Gud, det hade svartnat för Dorrits ögon, han komme att spela Hamlet, tänka sig jämförelsen: diamanter och Hamlet, världen var i sanning tröstlöst liten!

Och om trots allt någon ett ögonblick misstänkt honom för falskhet, hade han kommit denna någons fula misstro glänsande på skam. Han hade skrifvit regelbundet ochalltid lika förtroendefullt, inga enskildheter, det behöfdes ju strängt taget ej, bara att hans kamp var fruktansvärd, och det förstod Dorrit godt. Aldrig bad han om pengar, men hon sände naturligtvis ändå, och då svarade han, att fast han hellre svulte ihjäl än begärde ett öre — hon borde nu ha sett tillräckliga prof på hans stolthet — var han dock skyldig säga, att om hon vetat, hur hennes pengar underlättat hans kamp, skulle hon gråtit af glädje. Nu hade emellertid lång tid förflutit sedan hans sista bref, och just därför anade Dorrit, att han stod vid målet. Hon blef ändå uppfinningsrikare i försöken att spara,

satt hela dagen uppkrupen i sängen och sydde till dagsljuset svann, sina kläder, skräp godt nog för teatern och det närvarande, lefde på kakao och torrt annandagsbröd, som var billigare, och sade sig strängt, att ehuru lemonad var det bästa i världen näst glace, var ingendera på minsta sätt behöfligt. Med hvart luftigt plagg hon på detta sätt kunde lägga ned i kistan, rann upp en ny och lycklig dröm, och en gång skulle det tala till honom sitt vältaliga språk om, hur hon velat följa honom i försakelsen, liten och obetydlig som den var jämfördt med en stor mans strid för att slå igenom med sitt bästa jag. Sista tiden hade det känts helt underligt — som om han varit henne nära, det kom som feber öfver henne att bli värdig och färdig, sin adress lämnade hon till hvarenda människa vid teatern, dit han skickat brefven och nu kunde han när som helst träda in. Hur ofta hade hon inte målat för sig den stunden, hon var svag nog att önska fru Mc Closkey, litet elak ibland, men så präktig, till vittne på sin lycka och hans seger. Hvad skulle hon haft att dölja? Kampen förstås, den angick bara honom och henne, men hans trohet, hans storhet, de tillhörde världen, och Dorrit unnade världen att få del af dem.

Det var åter en sådan där tidig morgontimme, då man kunde tycka att ingenting borde försiggå, värdt att öfver-vaka, men värdinnan prisade sin goda vana att under alla omständigheter hålla köksdörren på glänt, när hon nu hörde porten därnere sakta öppnas. Dorrit Allen kom långsamt upp från förstugan — ja visst, hon hade ju i anledning af en kamratfest stannat borta öfver natten och hemvände vid sådana — för resten sällsynta — tillfällen alltid i ottan.Fru Mc Closkey ämnade just titta ut och säga ett vänligt ord om ruggiga morgonfåglar — men drog sig obemärkt tillbaka och kikade i stället genom dörröppningen. Morgonfågeln bar sig nämligen en smula underligt åt. Hon tog stöd mot väggarna, som om hon knappt orkat släpa sig fram, och när hon vacklade förbi, kunde man trott att hon gick i sömnen, så hvitt och stelt var ansiktet, så liflösa de uppspärrade ögonen. Hvad i himlens namn — sjuk? Inte föreföll lilla Allen vara någon fyllpuppa, men för en gångs skull, herre Gud — yrket, sådan är världen.

Fru Mc Closkeys hjärna fortfor att arbeta under högtryck, medan hon långsamt vände sig från dörren och omfattade sitt trefliga, blanka kök, tekitteln, som surrade, hyacinterna, som blommade, och husets herre, som fredligt studerade morgonbladet, med en frånvarande blick. På en gång glänste den till egendomligt: halft skadegladt, halft för-färadt — hon slog ihop händerna och ropade eftertryckligt:

— Dear me, dear me, dear me!

Och som herr Mc Closkey visste, att bakom detta oskyldiga älsklingsord kunde ligga en hel hop, som det var tryggast att hålla sig utanför, gjorde han visligen inga frågor, utan instämde genom ett mildt brummande.

Ja, så var det, att hon inte genast begripit — det hade skett Jennie Mc Closkeys hjärtnupenhet, eller hvad det skulle kallas, till trots, för solklart var, att det måste ske. Stackare, slut således på roligheten, nå ja, människan finge det ju hädanefter lugnare. Och ett kort ögonblick stannade fru Mc Closkeys upprörda tankar vid miss Allens förbättrade ekonomi och satte den i förbindelse med ett rum i första våningen.

Men hvad hon sett ut i alla fall — som en slocknande låga, tog hon det till sist så hårdt? Ofrivilligt såg fru Mc Closkey sig om, nu fullt vaken. Värmen från den välskötta elden, barnens joller inifrån nästa rum, hela den doftande trefna tryggheten smög långt in i henne, och hon tänkte en myndig husfrus tanke: om jag bara bjudit henne på en kopp te.

Hela dagen höll sig Dorrit instängd, och den som plikttroget lyssnade utanför, hörde tydliga suckar och snyftningar. Ändtligen framåt aftonen frasade lätta kjolar förbi platsen, där fru Mc Closkey sysslade, och hon hann nätt och jämnt ut i korridoren för att öfver räcket se enskepnad slinka utom porten. Då gjorde hon något som för det första strängt taget inte ingick i hennes skyldigheter, ehuru man kunde tänkas stå i ansvar för personer boende under ens tak, och som hon för det andra inte visste hvad det egentligen skulle tjäna till, men som i alla fall var omöjligt att icke göra. Hon gled på mjuka tofflor upp till vinden och öppnade med sin dubbelnyckel dörren till fröken Allens kammare.

För att pröfva om något af festrus stannat i luften, vidgade hon näsborrarna, men kände blott en stark doft af klädkryddor. Och som hon ändå var stadd i rannsaknings-ärenden och bokstafligen ingenting annat fanns att

undersöka, lyfte hon i oklar vetgirighet på koffertlocket. Kistan var tom. Fru Mc Closkey sjönk ned på rummets enda stol.

Hennes första ingifvelse var saknad, de där dumma läckerbitama hade varit förtjusande och hon hade ingenting haft emot att beskåda dem lite närmare, i enrum.

Inte svårt för den, som sett så mycket af lifvet, att förstå, hvart de vandrat hän. Pengar, pengar, det ville alla ha, antingen behofvet trängde hårdt eller inte, när utstyrseln inte längre behöfdes, kunde den ju först som sist säljas eller pantsättas, det komme väl att dröja innan fröken Allen härnäst ... Möjligt också att ilska, hämndlystnad mot ödet: hvem kände inte det där? Kanske tålde hon inte mer se skräpet för sina ögon. —

Ja ja, gammalt nytt.

Men att Dorrit Allen, just hon, så fort satt sig in i sakernas förändrade läge, det hade Jennie Mc Closkey ändå inte trott. Hon hade trott — nå, det gjorde detsamma, alldeles detsamma hvad hon trott. Bara en sådan kärlek, som den kvinnan visat till döda ting, hela hennes lilla fågellif liksom samlade sig i den där strunten, ämnad att behaga den hon höll kär, skulle man inte då förmodat, att kärleken till den lefvande ... Åh, man förmodade mycket, som ingen visste om, och som alltid och beständigt kom på skam!

Det var så märkvärdigt tyst häruppe. En sparf därute satte sig på glasrutan i taket och pickade och pickade. Det föll något från ett par ögon, som stirrade framför sig, och vätte handen i skötet — fru Mc Closkey såg ned, mycket häpen, och torkade hastigt bort det objudna. Fast handen hårdnat, var den liten och välskapad, och för längesedan — ja, allt var länge sedan, och ingenting var någonting, vackert eller fult, stort eller litet, lågt eller högt blef till sist likadant, man tänkte på en rastlöst arbetande maskin, som malde sönder likt och olikt, allt skulle ned i kvarnen och bli till ett och samma. Här gick Jennie Mc Closkey och ville skiljas vid sin man, för att han lät henne arbeta för hårdt, och kände sig elakare för hvar dag, allra elakast sedan det kommit i huset en fågelunge, som hela dagen bara sjöng och hoppades, ett stort, dumt hopp — hvarför hade hon känt sig elakare då? Jo, för att hon långt inne trott, att den där varelsen af ljus och luft förtjänat allt stort och godt i världen, att hon vore af annat skrot och kom än dagsträlen, som gick här och mörknade till i afund. Och nu — när lärkan får se sitt hopp gå och leta brödbitar i soptunnan, så blir hon förstås först blek om näbbet, men sedan är hon strax färdig med det hela, tillreds att kasta öfver bord alla minnen, allt hvad hon hållit kärt, att hoppa sin väg och trampa det under lätta fötter.

Ja, ingenting annat än lifvets förnuftiga gång och summan al klokhet och erfarenhet. Det besynnerliga är bara hvarför i all världen Jennie Mc Closkey, som förutsagt alltihop, inte känner sig skadeglad och nöjd utan — se där ja.

Nu droppar och droppar det så kvickt, att motstånd inte lönar sig, saken får ha sin naturliga gång. Fru Mc Closkey snyftade högt, där hon böjde sig fram och tog bort knappnålarna, hvarmed fotografierna voro fästa på väggen. Hon plägade kunna se hvad folk gick för, och som en skurk såg karlen inte ut. Naturligtvis var det inte stort med honom — högfärdig och egenkär, rådde väl inte på lifvet, alla äro inte lika skapade, det hade burit utför — och nu skulle han gå riktigt till hundarna.

Så tyst gick dörren upp, att Dorrit Allen stod i kammaren innan fm Mc Closkey ens hann sänka armen, som höll fotografierna mot dagern. De dansade förstås i golf-vet, och detta jämte den öppna kistan talade tydligare än ord — lilla Dorrit skrek till, skrämd och skyldig.

Men ändå andades hennes person ut något fridfullt strålande, och det kom fm Mc Closkey att glömma förlägenheten för något annat, som starkt svallade in på henne, högre och högre, något som samlat sig i dag, i flere dagar — i månader — i år. Hön tyckte, att den ljusa varelsen, som kastade af sig bördan, lätt som fågeln tapparen fjäder, stack ett svärd genom henne, och nu skulle hon slå — för att värja sig själf. Rak och jämn låg vägen. Hon rätade sig och det såg ut, som om hon växt ända upp mot takfönstret, då hon pekade på kistan.

— Gratulerar. Stämman klang så hånande hård hon kunde önskat. — Det där fick ni nog en bra summa för.

Dorrit höll händerna utsträckta, afvärjande — i ödmjuk förskräckelse.

— Åh, fru Mc Closkey, det var ju en världslig sak, jag såg för högt, och det hade — hade kanske, inte passat, jag var bara en gås, och det blir väl bäst. . .

Ur skumrasket riktigt gnistrade de gröna ögonen af förakt.

— Naturligtvis — för er. Det finns en hel hop fruntimmer i Förenta staterna, som inte gör mer nytta än så —

Och två händer strökos mot hvarandra skarpt, som om de repat eld på tändstickor.

— Och karlarna föder dem och tiger still. Men om nå'ji gång en karl skulle komma och säga så här: jag är inte lagd för att utföra mycket här i världen, inte är jag väl heller nå'n vidare karaktär, som folket är mest, men får jag hjälp, går det någorlunda — jag blir ett sällskap, säger karlen, som du kan tala dina tankar för, går du ur rummet, skall jag sakna dig och sätta mycket värde på dig, fast det inte syns, säger han. Men när du reder till hemmet, sitter jag helst i spiselvrån, som hundra kvinnor gör, jag behöfver dig, för du är stark och jag är svag, och .till sist är vi två människor och inte bara könet — om en karl skulle tala på det viset, hvad svarar då fruntimret, tror ni?

Lilla Dorrit hade aldrig rådt med invecklade saker, och hon kunde inte alls gissa gåtor. Förvirrad strök hon öfver pannan och ansträngde hjärnan, det ryckte i hennes ansikte som när barn vilja gråta, och hon såg hjälplöst på den vreda kvinnan.

— Jo, så här säger hon: du får vara hvad du vill, bara du skaffar pengar, så vi båda kan sitta i spiselvrån, säger hon. Och många är sätten att jobba sig till pengar ; ärfva — stjäla — puffas fram af släkten — vinna — tigga., pengar kan vara en slump, pengar kan den odugliga få på en dag, där den som sträfvar, sliter sig bara fattigare, till döds — pengar hör inte dit alls.Dorrit höjde sitt hufvud som lyssnade hon till en aflägsen musik.

— Och nu är det en sak jag har lust att säga er, fröken Dorrit Allen, och jag ämnar också säga det och märk mina ord: Om den där karlen, som ni i morse såg gå som en slusk och leta efter köttben i soptunnan, om han blifvit en aldrig så stor aktör, så hade han ändå varit densamme, som den ni tyckte om, innan vi visste, om han skulle bli det eller inte. Och dög han att tycka om då, så duger han nu. Och är det så, att han inte dugat till det förut, så tyckte ni om honom i alla fall, något annat var det väl ni tyckte om då än storheten, hvar det nu satt, inte vet jag, och det något sitter väl kvar, kan jag förstå. — Fy för skam, den som har annat blod i sig än de här amerikanskorna, den skulle hålla på hedern, och kanske finns det en och annan ...

Fru Mc Closkey talade nu till en hvit, kalkrappad vägg.

— som skäms för alla lata fruntimmer, som lägger sig på karlama — så pass att — för att betala en sorts skuld liksom, så gör hon hvad hon inte behöfde, hvem vet det? Ingen, och . . .

Men här ändtligen blef fm Jennie Mc Closkeys forsande tal afbrutet af det tunnaste, pipigaste, lyckligaste lilla fågel-skratt i världen, och något beröfvade henne jämnvikten, så att hon åter föll ned på stolen. Där hölls hon fast af ett par armar, och vid hennes fötter låg Dorrit och grät och hviskade de mest osammanhängande ord, som i ödmjukhet någonsin utgått från en kvinnomun.

— Åh rara, jo, jag vet, nu förstår jag, det är bara snällhet — hela dagen har jag tänkt på er, ni som är stark och stor, och så fick jag kraft — till det och det var nog mest min skull, för jag tvingade på honom biljett, och folket i västern är verkligen inte långt hunnet, om han i stället stannat kvar här, kanske — jag ville slippa undan, jag, slippa vara, slippa göra något, slippa tänka, bara lefva stort på hans härlighet som en snyltgäst — hade förstås blifvit ändå dummare och mindre än jag är. Skäms, Dorrit Allen, när han väl hunnit målet, hvad i all världen skulle han då med mig? Nu behöfver han mig just — i kampen.

Fru Mc Closkey sköt henne ifrån sig. Hon såg på den späda figuren sällsamt genomträngande.

— Hvad menar ni? .hvad tänker ni göra? sporde hon kärft.Dorrit slog ned ögonen skyggt.

— Jag pantsatte det, det blef bara 30 dollars, de är så kitsliga, ni förstår han får ha kläder, det är ju klart, och i morgon gå vi till tiocent-museet, det gula huset, ni vet . . .

Hon drog hastigt efter andan, det började rycka kring läpparna, därpå log hon modigt:

— När vi är två så.

— Ni är väl inte splitt tokig, ropade fru Mc Closkey, glömsk af allt utom sitt praktiska jag. Men Dorrits blå ögon sågo mycket beslutsamma ut, mera vuxna liksom. Och fru Mc Closkey teg — maktlös. Hon förde samman sina båda händer och gungade dem fram och åter i villrådig förvirring inför något, som såg helt annorlunda ut än hvad hon menat och tänkt, större och strängare och förskräckligare — och dock oöfverkomligt. Ja visst, ingenting att säga émot, såvida det skulle finnas mening i prat och ord.

Fågeln hade flugit henne förbi, lätt, som utan möda.

Med ett for hon upp och utom dörren och som en pil nedför trappan.

— Herr Mc Closkey, sade hon och gick fram till byrån.

— Jag behöfver 30 dollars.

Han stirrade på henne. — Blifvit tokig? föreslog han.

— Genast.

Herr Mc Closkey sade något, som inte var vackert och reste sig tungt. Han öppnade klaffen och räknade motvilligt ut en dollar i stöten. Vid den tionde upphörde han.

— Nu är det stopp.

— Herr Mc Closkey, jag behöfver 30 dollars, jag behöfver dem genast, och lägg på sinnet att jag också kommer att ha dem.

Däruppe låg fröken Allen på knä vid den öppna kistan, som om det varit någon död, hon sagt farväl till, när det plötsligt breddes ut på bottnen framför henne en hop blanka silfverslantar och en röst hviskade:

— Lägg ni sötsakerna tillbaka.

— Herr Mc Closkey, sade litet senare hans hustru och slog upp fönsterluckorna åt mörka kvällen. Hör du luftbantåget nere på avenyen? Om du säger ett enda ord i hela ditt lif om de där 30 dollarna, eller om andra, som jag kan få lust på, så sätter jag mig på det tågetoch åker ned till sta'n och går upp på rådstu'n, har du förstått?

Herr Mc Closkey gick fram till spiseln och lyfte på ett pannlock.

— F-n till buljong att aldrig koka upp, sade han.

Men fru Mc Closkey vände sig bort och log — ett listigt segerlöje.

*

5.

Kronolotsen.

Det var en afton vi veko af från den högt öfver golfen liggande, löfskuggade landsvägen mellan Sorrent och Termini för att innan solen gick ned hinna Punta della Sor-rento, landstungan med fomrester af drottning Johannas bad. Under promenaden utför den muromgärdade gatan tittade vi genom härligt kallgröna portar in på citron-gårdar, hvilkas gyllne perspektiv lockade, som när man i en helgedom väntar att se dörren till det allra heligaste öppnas. Vi till och med trädde närmare, gingo andakts-fulla under doftande grenhvalf mot den koboltblå strimman långt i bakgrunden, allt blänkte guldlikt, frukterna vidrörde våra axlar, ägarna kommo och plockade ned jättecitroner och gåfvo oss för tack. Ingenting var hvardagligt. Slutligen nådde vi gräskullen i midten af udden och vid våra fötter bredde sig Neapels bukt i blekstilla aftonprakt.

Haf och himmel hopflutna till ett i den mogna rosens färg, på ofantliga ytor af golfen djupnad till vinrödt. I vin seglade skeppen hän med purpursegel, och nu som på gamla Homero's tid öste roddarna med hvart årtag rödaste druf-saft. Men på höjderna rundt östra stranden omgötos hus och lundar af ett gyllenljus, klart som i himlens salar. Från taket af byggnadsruinen härnere på näset hade en gång Neapels grymma härskarinna kunnat njuta af en syn, som ifall skönheten något uträttar, bort mildra hennes instinkter å la hyena. Då som i dag tonade Ischia och Procida fjällblåa, och där nu rundeln af Neapel med Vesuv, Portici och Resina, Torre al Grecco och Torre Annunziata och hvad de heta allt, förstäderna ända ned till Sorento med murgrönsklädda villor på sina röda klippor och lianernas gredelinblå mot himlens rosenskär, där nu dessa glöddehvita i kvällsolen, skådade hon små fiskarbyar och öfver Piano di Sorrentos vildt inskärande klyftor — röfvarborgar, men under dem på sluttningen, bland körsbärs- och granatblom i oliv- och mullbärsträdens grönska, kejserliga lustslott.

Vi satte oss på gräset. Nedanför, nära stranden, gick en un g man böjd, som letade han efter något. Det var en spenslig, blek gosse med fina drag och mycket snyggt klädd. Jag såg honom då och då snegla åt min följeslagares målareskrin och resstaffli till, båda stodo obegagnade ett stycke ifrån. Den unga herm slog sina lofvar i allt trängre kretsar om oss, och rätt hvad det var, stannade han framför, artigt bugande med vänlig min.

— Om han inte kunde få stå signori till tjänst? Visa de väl bevarade gemaken och pelargångarna? Och baden sedan. Se hur fotstegen — åh, många århundraden tillbaka — ha aftryckt sig i lavastenens trappor ända ned till de uthuggna hålorna, dit hafvet spolar in under klippan. En ypperlig bassäng, signori, skyddad för brännande solstrålar och närgångna blickar, öfverallt finns vackra fora-lämningar i romarstil — borta på udden Calcarella står Pollius Felix' palats, här i gropen kastade den elaka drottning Johanna sina misshagliga älskare, där badade hon sin syndfulla lekamen, en ryslig kvinna, signora — men i alla fall något tjusigt vid henne.

Vi hade lyssnat mindre till orden än till det smekande tonfallet och den barnsliga ifvera, som sken igenom bråd-mogenheten, det var en sådan blandning af obesväread förtrolighet och djärf smidighet. Men helt och hållet allvar och natur. När vi ändtligen förklarade, att vi kände en smula till det där och bara kommit hit för att se golfen brinna, slog han sig ned på andra sidan af en stor sten, som till hälften dolde honom för oss, och iakttog några minuter en aktningsfull tystnad.

Tydligen var han en privat landets son, d. v. s. en, som lefde sitt lif utanför turisteriets försåtliga trollkrets. Hans älskvärdhet var äkta. Detta verkade högst välgörande, men vi ville njuta vår afton utan att störas af tom nyfikenhet. Vi tego sålunda och sågo ihärdigt bort.

— Signor!

Det kom blygt, ursäktande.

— Signor målar — jag har ofta stått i backen här ochsett signor och känt en förfärlig lust — men jag har inte vägat.

— Hm, sade vi lite nedlåtande. Jag kände ett par ögon bränna mig i kinden och vred halft motvilligt på nacken.

Ansiktet, som höjde sig öfver stenen, betraktade inte längre oss, det glödde tindrande, vändt mot hafvet.

— Se, ropade han och pekade.

I en handvändning hade hela himlen täckts af blågrå moln, som drogo vattriga flak öfver sjön. östra landet kröp in iskallt och i väster blånade Procida tungt. Men fram ur ulliga Rafaelsskyar sköt ett purpurklot rakt ned på Ischias hjässa. Det krönte den likt en krona. Och från kronan flöt ett regn af strålar, omsvepande hela ön, och fortsatte ut på det svarta vattnet i en väg af strålande ljus.

Ynglingen bredvid mig drog en darrande suck.

— Nu först är det vackert, mumlade han. Ser ni, att det är den helige andes gloria, som strömmar ned ur trekanten — Guds öga, ni vet!

Snart kallnade Ischia i en blååktig ton — bakom stod eldsvåda som från en världsstad i brand.

Senare rann det som klart guld ur öns innandöme — öfverallt ifrån — bakom — från sidan. Det lyste sago-hemskt mot den stora, mörka rymden.

Och italienaren började skratta ystert och klappa händerna.

— Det är dvärgarnas sal, ropade han, det är trolleri.

Men för oss hade plötsligt han själf blifvit en oskiljaktig

del af detta underland, af skönheten och det sällsamt sinnes-dårande. Oss skänkte härlighetens fullkomlighet ingen ren glädje, denna var alltid mängd med förvirrad trånad som om vi på något sätt varit uteslutna, närmast ingaf oss skönheten orofylld smärta — kanske därför att vi måste lämna den. Hur kände han det, som alltid hade för sig dessa skådespel? Hur vore den själ beskaffad, som fick sin mättnad utan att behöfva hungra? Som inte gärna kunde sugas af längtan — hvart skulle han egentligen längta? Bara han räckte ut handen, hade han ju solen och glädjen.

Det fanns heller ingenting hos honom, som tydde på annat än ljus förnöjsamhet.

— Ni känner golfen i alla skepnader, ni, trefvade jag mig på måfå in mot honom. — Framtid, sysselsättning, allt har ni här på stranden, inte sant?Han såg upp gladt. Hela tiden hade han suttit och sysslat med något, som jag inte upptäckte hvad det var.

— Det skulle jag tro — jag är kronolots.

— Åh.

Vi hade svårt att förbinda hans gestalt och väsen, den nervösa känsligheten, den svärmiska naturdyrkan med detta en mans sträfva yrke.

— Ja, jag lär, förstår ni, nickade han. — I Meta — fram om udden där — ligger skolan. Jag får också vara med om profturer, ni ska veta, jag är af urgammal lotssläkt, far-farsfar — farfar — far min, hela raden var de lotsar.

Medan han talade sysslade händer och armar allt ifrigare med det där jag inte såg, och hans blickar flögo som pilar mellan det och oss.

— Eljes brukar det vara ett svårt yrke, invände jag — allvar, ansvar.

Han visade med en ståtlig åtbörd rundt rymden.

— Ja, här kan vara farligt minnsann — när vågorna gå högt som små hus och fartygen bara vill in åt alla öar och stöta på.

Men vackert, åh stort, stort — öfverallt svart som bläck, under det de gnistrande skumkammarna grina ilsket som hvita tänder i ett negeransikte. Medan allting ryter och gnisslar och fräser, blänker himlen vid synranden lugn och blek. — Man blir vild, ah skönt, skönt 1

Han afbröt och fnittrade till pojklustigt.

— Jag var ett par gånger ute med far, och han tvang mig att stå och hålla i rodret, men jag bara tittade ned i vattnet, ja, far blef himlaarg — — det är inte svart, ser signoran, inte alls, det är grönt som gammalt, gammalt glas, den allra mest förtrollande gamla färg.

— Men naturligtvis, tilläde han snusförnuftigt, gäller det, får man blott tänka på plikten, man har ju ansvar för många människolif.

Han såg barnsligt from ut som en Angelicos ängel — och lika oberörd.

Vi kände oss verkligen litet betänkliga på den framtida kronolotsens vägnar.

— Kära ni, började jag, det finns väl andra yrken.

Han öppnade sina svarta ögon nästan häpet.

— Det är väl aldrig tal om — hvarför så? Vi ha ju alla varit det, och som lots försörjer jag fortast mor.— För resten — skrattade han sorglöst, hvad skulle det vara? Svåger min är skomakare, är det kanske bättre? En kusin jag har blef skrifvare och sitter på en kolmörk gata i Neapel — hu!

Åter såg han ned i sitt knä och handterade något rastlöst.

— Vet signora, återtog han och log — en gång funderade jag på att bli vaktmästare i Pompeji. Det var en kväll, jag hade varit där inne hela da'n, och så fick jag lust att stanna öfver natten för att få se Forum i fullmånsken

— mot Vesuv, ni förstår. Vesuv var orolig den tiden, sprutade grant. Jag gömde mig i en bagarverkstad i de där smågrändema bakom basilikan, ni vet, och slapp undan vakten. Gud, en sådan kväll — jag inbillade mig att jag lefvat öfver och gick där på gatorna ensam i min egen stad, vet signoran, det var alldeles som om jag hört den tiden till — mycket mer än den riktiga, den som är nu.

Hans bleka ansikte hade blifvit så underligt smalt, och ögonen fästes på mig utan att se, stjärnlika.

Så fnittrade han till igen på sitt gossaktigt hårda sätt.

— Men till sist knep de mig förstås.

Utan att tänka på hvad han gjorde, förstår jag, sträckte han i detsamma ett föremål högt framför sig, som ville han granska det på ett passande afstånd.

Vi reste oss förvånade — snabbt böjde jag mig fram och fattade om hans arm i ett säkert grepp.

— Hvad i all världen är detta?

Han var öfverrumplad — förfärligt förlägen.

— Ah, signori, förlåt tusen gånger — jag tänkte inte alls — jag brukar göra så'nt, när jag sitter ledig en stund

— se, nere i bukten finns så bra lera, och jag tog en smula nyss.

Jag släppte ingalunda mitt tag, utan tvang honom att länma mig det han höll i handen.

Det var ett porträtt i lera af min följeslagare. Våldsamt i uppfattningen, starkt lefvande. Jag kunde suttit hela kvällen försjunken i detta ögonblicksverk.

— Har ingen sett, hvad ni gör så här?

Han var alltjämt grufligt besvärad.

— Sett? Åhjo — åhnej, det gjorde också detsamma, så'nt förstår de inte därhemma.

Jag gaf honom bilden åter och sade, att så gärna* jag velat få behålla den, så kunde jag det inte, han måste visaden lör folk, som förstod — och som sedan kunde hjälpa och ställa för honom.

För det är solklart — slutade jag och lade i tonen hela min djupa öfvertygelse — det är alldeles afgjordt meningen, att ni inte ska bli någonting annat på jorden än konstnär.

Han for upp och stirrade på mig. Långsamt, pinande långsamt steg blodet till hans hals och ansikte, och tankarna tycktes lika långsamt välla fram ur hittills omedvetna djup.

— Jag? sade han klanglöst. Han tog af mössan och strök öfver pannan. Så vände han hufvudet helt mot mig och försökte le, men hans blick var som ett skadskjutet djurs.

— Signora — det kom mycket sakta, nu blir jag aldrig mera glad.

Och med en tagg af självförebråelse gingo främlingarna från norden bort. Hvarför hade de kastat i en solig söderns själ längtans frö? Längtan efter det oupphinneliga.

*

6.

Offer.

Det hade varit stilla i ottan, då han gått ut — för att inte frysa sig sjuk — gått fort, härs och tvärs i förstadskvarteren, där en och annan dörr redan smällde igen om en buttert tigande arbetare med sin mattina. Emellanåt svindlade hans sömnlösa hjärna till af råa morgonkylan; eljest lättade det att veta sig tillhöra nyktra verkligheten och slippa de kväljande drömmarna, alltid desamma, desamma, som rotat sig så fast i ateliems fyra väggar, att de, när helst han trädde in, föllo öfver honom. Inga fruktbara drömmar längre, bara vingbrutna, matta förslag och ett envist kretsande kring detta enda: är det slut? Men det kan inte vara slut. Som en skräckslagen mus i sin vrå satt han och såg ödet komma smygande, grymt långsamt och med lömskt glindrande kattögon — alla försök till undanflykt förgäfves.

Och ändå kunde han inte göra ett slut.

Det var ej fruktan för döden, åhnej, han räddes för en annan förintelse — namnlöshetens, glömskans.

Se bara, när han gick här med den syremättade luften inträngande i blodet, började det åter arbeta i hjärnan, arbeta i förtvifladt hopp.

Om det varit rättvist, om hans verk ägt dagsländans natur! Stunder funnos, då den tanken kom öfver honom: du har till slut misstagit dig, du äger inte den äkta gnistan. Och föreställningen ingaf honom vällust, tröghetens sälla belåtenhet. — Hugg dina lerbeläten i kras och gack ut på vägar och stigar och bruka händerna utan hjärna, älska kvinnorna och drick ditt vin om kvällen och somna mätt och drömlös — njut all naturen, utan att eggas af biafsikter, utan att evigt sätta den i samband med dig själf, utan att viljagöra af den något annat, något nytt. Eja, vore kanske inte detta att få en sten vältad från ditt bröst.

Men i samvetet vakade konstnären medveten och omutlig. Hans verk måste lefva, för att det var lifvet värdt.

Här, med morgonvinden susande om pannan, kände han det tiofalt, och dödsångest sköt hvassa klor i själen.

Eller om han inte varit så nära målet — ett par år tillbaka, medan han ännu lekte med ingifvelsens skatter, strödde dem själfsvåldigt för alla vindar, han hade fu en ändlös tid framför sig — ja, kanske då. Nu visste han, att tiden är förfärande kort, nu då han ändtligen smidt ett smycke, som skulle uppenbara hvad han i grunden ägde, och som man börjat tvifla på.

Så länge hade han lekt, att också vännerna börjat tvifla. Det var i elfte stunden han ryckt upp sig och med otrolig möda samlat sig. Än tyngre hade gudarna gjort det för honom. Så länge han blott lekte, förtjänade han pengar och skreks ut som landets hopp, men när han begynte på allvar, var det som om jord och himmel sammansvurit sig mot honom. Ingen ville förstå, ingen ville betala. Han tog än kraftigare tag. Man tvekade. Folk tröttnar i längden att se sin nästa kämpa, det på något oförklarligt sätt retar dem. Att nu ej tala om det inre mörker, han haft att slå sig igenom, gående framåt ofta som en sömngångare, knappt medveten om stigen, han trampade. Men fram måste han, ingen återvändo fanns, antingen gifva sig helt eller också inte alls.

Småningom hade han blifvit skild från människorna. Gud vet hvad man numera tänkte och trodde. Ensam hade han stått år efter år och som en galen man, jagad af sin påträngande tanke, slagit sönder bild på bild, tills en dag, då allt var nära slut för honom, en strålande vinterdag, årets första, han vaknade med klart och fast medvetande: nu är du framme. Det gick lätt som att lösa de sista trådarna af en besvärlig härfva, lätt som fordom leken. Ännu mjuk och fuktig stod hans tanke bunden, fångad lifslefvande

— visserligen i ofullkomligt stoff, i lera, men hvad gjorde det? Ingen sorg mer. Långa års lidanden i ett nu uppgångna i det enda stora: hans verk fullbordadt. Det var en trollformel, som genast bytte nederlaget i seger, ära och mynt lågo där tillreds att taga.

Så hade han, rusig af lycka, begärlig att meddela sigmed någon, skyndat ut, och då denna någon icke funnits till

hands, väl ock varit svår att finna, gått in på ett första klassens värdshus. Sorglös och drömmande satt han här i sin sluskhabit — allt värdt mynt var redan omsatt i sådant

— och kände värmen och lyxen smälta in i sin stämning, njöt så gränslöst af att lefva, njöt med den uthungrades glupska fantasi och med framtiden som bakgrund. Och utan att ha ämnat det — kanske blossade fåfängan upp, då han märkte gästernas tveksamma leende — beställde han den ena rätten efter den andra och tömde en flaska gammalt fint vin.

Om morgonen, genast han slog upp ögonen, stack det skarpt till i honom: din sista mark och din sista vedpinne.

Han visste ju, att frost kunde väntas, att ateliem måste hållas varm för lerans skull, och att fem dagar återstodo, innan utställningen tog emot. Hade han varit vansinnig? Hade han för ett ögonblick mist förstånd och minne? Var det ödet, det lömska, grymma, som väntat just på detta ögonblick för att slå till?

Nu voro två af dessa dagar gångna, han köpte i går bränsle för sista pfennigen, sedan han kalasat på en bit korf och bröd. Och i dag?

Nå, detsamma kunde det göra, han skulle frysa förr än hungra ihjäl. I natt låg han i en tunn pläd, täcket svept om sin andes barn, pinnarna finge sparas på, fast äfven det var meningslöst, då undergångens timme redan kunde räknas ut. Vännerna? Åh, de voro trötta på att hjälpa. Om han droge dem in i den nakna verkstaden och ställde dem framför sin strålande skapelse, skulle de icke tro sina ögon — blott framgången kunde numera gifva dem mod härtill. Dessutom hade han flytt till denna främmande stad, alla tankar, alla handlingar länge samlade kring det enda: vara färdig i rätt tid för den stora dagen.

Hans sista hopp. Ty han orkade ej längre kämpa.

Dö, dö, dö.

Ordet ljöd i hans inre hörbart, tyckte mannen, och fylld af klangen som af en stingande smärta, ströfvade han in på lifligare gator. Småningom slöade hjärnan till, på pannan bröt fram kallfukt och benen blefvo matta. Han stödde sig mot en vägg ocji sträckte ut handen. Det var en alldeles mekanisk åtbörd, företagen som i hypnotiskt tillstånd, framtvungen af rösten, som nu ideligen skrek ihonom: gif mig, gi! mig. Men han kom till sig, blodet steg i hans askbleka kinder och han drog hastigt handen tillbaka. Tiggare — så långt hade det gått. ögonen slöto sig, och i en minut genomgick han den årslånga kamp, som egentligen lät sig sammanfattas i två begrepp: jag kan inte dö — men är det verkligen så svårt att dö? Då han åter slog upp blicken, gingo där som sprungna ur jorden två svarta hästar, dragande en likvagn. Långsamt och högtidligt for tåget förbi mannen, som rest sig från väggen och darrande i alla leder stirrade på det hela. När sista vagnen passerat, gick han efter, följet stannade framför kyrkan, och han slank in och uppför läktaren midt emot högaltaret. Med ett doft ekande slog porten därnere igen, och mannen erfor en egendomlig blyghet, han tyckte, att han var så främmande på detta rum, att någon, hvem det nu skulle blifva, borde komma och taga honom i armen och leda honom ned för trappan, som vore han en tjuf, utan rätt till tystnaden och den lena ljumheten, hela denna skymningsvärld, där alla färger och linjer i ett nu föreföllo som utplånade.

Under honom midt på gången stod kistan, och människorna ordnade sig omkring den, han iakttog det som man i febertillstånd iakttar saker, då och då glimmade guldet på prästens mässbok till. Nu började doften från korgossar-nes rökelsekar sprida sig och försatte den fastandes hjärna i mild yrsel. Så ljöd orgelns första brumton, svällde under hvalfvet, löstes upp och blef till många toner, öfverallt ifrån, från kor och pelare och hvalf, flöt åter ihop och steg förtunnad, skälfvande af andlighet.

Därpå bröt sången fram. Lik en kall våg slår den ned från den mgallrade läktaren ofvan altaret — hård och liknöjd som från en legotrupp. Men i dess midt dallrar en skär kvinnostämma. Den bär uppåt i innerlighet. I detta dystra tempel med fönstren förmörkade af apostlagestalter i hårda färger, med likgiltiga människor sysslande i tomma öfningar kring ett kallnadt stoft, blir den det enda lefvande, själen, som trängtar ofvan jorden och förmår att lyfta sig dit, till den andra världen. Dit där ingen är nämnd och ändå ingen glömd, där försakelsen blott är att undfå och offret just den saliga vinsten.

Het gråt strömmade fritt utför mannens kinder. Allt inom honom löste sig och blef till klara ord i själen.— Vid den stilla evighetssjön med sitt genomskinliga vatten, där vill jag sitta och blicka mot djupet och glömma tiden, lek eller allvar, allt är det stoft och varar en försvinnande tid — jag skall dö.

Mitt verk — ack, världen är full af människoverk, större än mitt. Det är behöfHgt för ingen och jag — hvad har jag för godt eller ondt af, om mitt verk skulle lefva en liten tid efter mig? Jag skall dö — och hvart går jag? Jag själf? Det är frågan.

En plötslig längtan att tillbedja kom öfver honom och i oklar afsikt att störta ned i kyrkan och kasta sig framför någon helig, länge förgäten bild, vände mannen sig om

— och såg en syn, som hejdade honom. Framför läktarens omålade fönster stod en bild — men den lefvande bilden af en man. En tiggare i lumpor. Han stod orörlig med de knäppta händerna höjda och blicken riktad uppåt, och nedför ansiktet sipprade tunga tårar.

Det var som om den trettonde aposteln växt fram i kött och blod, större än beläten af guld, större än den någon konst frambragt: en människa, som led. Ack, just till denne usle ville han gå fram och fatta om de stackars händerna och ropa: Broder, sörj inte, se, döden är skön — låt oss gå in i den, vi två. Lidande eller sällhet, hvad betyder det egentligen? Lofvad vare Gud, det finns något att försvinna i med sitt lilla jag, något större — ack, att ej mer behöfva känna detta förfärliga, som piskar en till att lefva, lefva som ingenting annat är än att på nytt skapa lif, evigt skapa. Åh, att slippa denna plåga — broder, låt oss samman sjunka i nirvana.

Åter föll kvinnostämman in — svingande mot höjden. Men nu skedde det i strängare kraft, som om den velat smälta något med sin rika glöd, som om den velat bära själar mot ett fastare lif.

— Nej, nej — du har rätt, icke den döden.

Konstnären rätade sig, full af brinnande och hög visshet.

Var han icke mäktig att försaka äfven detta? Icke döden i njutning och icke i slöhet och begrundanden. Nej, döden i ett större, ett friare offer.

Så här ville han tala — och se in i den armes ögon och känna sitt eget väsen förstoras och renas under ett starkt beslut:

— Broder, du som förts i min väg i detta det ödesdig-raste ögonblicket af mitt lif — se jag vill gå ut och med mina händer arbeta för dig och mig, dagsverkarens tunga vill jag pålägga mig, lefva obemärkt, ryggen hvar dag en mån böjdare och lemmarna tröttare, för att om aftonen somna närmare de saliga höjderna. Broder, dig gifver jag mitt lif.

Konstnären rörde sig ett steg framåt, då sången plötsligt tystnade. Han torkade med handen ögonen, som knappt urskilde något för tårar, och stannade förundrad öfver att se ljus flöda in från alla kanter. Genom hvarenda af fönstrens rutor hoppade solstrålar ned under hvalfvet, högaltaret gnistrade af guld, de små helgonaltarens pappers-blommor blefvo till spetsväfnader, till och med kistan lyste rosenröd och öfver de likgiltiga människorna göts det gladaste och ljufvaste skimmer.

Nästan ovilligt, mer af gammal vana iakttog konstnären förvandlingen — märkvärdigt, döden var öfverallt försvunnen, de tolf apostlames ansikten hade fått kött och blod och strålade i förklarad skönhet. Han befann sig ju i en af stadens berömdaste kyrkor, det hade han inte ens tänkt på.

Nu såg han åt sidan, hastigt och litet skyggt. Tiggaren stod alldeles som förr — i den klara dagern en tafla, som kunnat skrämma den modigaste. Rundt ansiktet, frätt af sår, stack skägget ut som en risbuske — allt grått, orent och grellt.

Till på köpet en ung man — om det rent af vore lastbarhet och lättja? Han kunde inte hjälpa, att vämjelsen han erfor tilltog.

Och jämte den en rastlös oro, som tvang honom att försänka sig i det lifliga färgspelet där nere i kyrkan. Medan hans blickar så irrade om, föllo de på golfvets skimrande mosaik. Den skiftade, lockande med sitt spel af skugga och ljus. Där var en ruta, tätt vid en pelare, den skilde sig från de andra — blänkte med starkare glans.

Mannens öga blickade med ens stadigt och skarpt. Nej, glansen vek icke.

Hvad kunde det vara?

Ett mässboksspänne? Kanske en helig amulett — en lossad bit af ett krucifix — eller ett sirat, nedfallet från pelaren?

Alldeles säkert af guld.

Han spratt till, han hade mumlat det högt.Nej, — tiggaren rörde sig fortfarande ej. En rysning lopp igenom konstnären — var denne usling då fastvuxen? Och i på samma gång hastig, vanvettig rädsla för att få se honom göra en rörelse tog konstnären, utan att släppa den andre med blicken, några ljudlösa steg mot trappan. Därpå skyndade han, så fort han förmådde, ned och kom på en sidogång in i kyrkan bort till pelaren. Han nalkades på tåspetsarna, ett stycke ifrån stodo människorna med böjda hufvuden kring kistan, under det orgeln dånade fram sluthymnen. Mannen såg spanande mot golfrutan.

Det var ett guldmynt.

Ett äkta tiomarkstycke — han såg det genast.

Blodet susade i öronen, så att han knappt hörde.

Med skospetsen förde han långsamt myntet in åt närmaste bänk, lutade sig som till bön och slöt handen om skatten.

Den var hans.

När han reste sig, stod porten till gatan på vid gafvel, och solskenet flödade utefter golfvet. Begrafningsföljet gjorde sig i ordning att tåga ut. Men främst gick konstnären. Med raska steg, tillbakakastadt hufvud och ett leende om läpparna gick han mot soldiset. I grådasket däruppe på läktaren skymtade tiggarens fula skepnad — ja visst, han skulle dela med sig af skatten, det var klart, ehuru den, när allt kom omkring, inte var så stor heller i betraktande af allt, den måste räcka till för. Ett ögonblick hade han ämnat gå dit upp och tillsäga tiggaren att följa sig. Men det vore oklokt, ja, hvem vet, farligt? Han kände ju inte karlen, denne kunde vara en skälm, som helt enkelt rykte till sig myntet och satte af. Eller började väsnas och pocka på för mycket, ja, kanske skulle han bråka och kalla det för stulet gods. Ingenting omöjligt. Den stackarn rymde nog ej fältet, innan myntet hunnit växlas.

Hvad hans drömmar nyss syntes honom aflägsna. Han log. Han förstod dem godt, de voro dödens förtrupp, kanske skulle de en gång vända åter. Men det hade han för närvarande inte att göra med. Döden hade ju flytt för lifvet. Det var inte så mycket pengarna som fast mer det betydelsefulla, som låg i att ödet lät honom finna dem, att lifvet kräfde honom tillbaka som sin tillhörighet. Han hade utsetts att lefva, nu visste han, att också segern skulle blifva hans.Utkommen i dagslarmet, kände han hungern gnaga och beslöt växla myntet på ett värdshus. Detta låg en smula längre bort än förmodadt, han gick fort, åt i hast ett mål och drack ett glas godt vin. Under tiden föll på honom en förfärlig oro: tänk om något händt. Springande satte han i väg till ateliem, köpte i förbifarten en korg ved — gudskelof, allt stod väl till. Han unnade sig knappt ett ögonkast på verket, utan ilade tillbaka till kyrkan, som ekade tom under hans snabba steg, och tog trapporna till läktaren i två språng.

Tiggaren var borta.

Döfvad som af ett slag blef konstnären stående och stirrade ned i det tomma gapet — åter förmörkadt. Nå, han hade ej kunnat handla annorlunda — egentligen en så kort stund, länk vid länk hade fogat sig samman, det var ödet.

ångest, och det förekom honom, som måste han iinna den mannen, om ej hans lycka skulle grusas.

I timmar sökte han omkring templet och i de närliggande kvarteren. Han frågade alla människor, men ingen, icke ens kyrkvaktaren hade sett denne tiggare.

Till slut undrade han på allvar, om det ej varit ett foster af hans inbillning, en uppenbarelse blott.

Uttröttad vände han hem. Han gick fram till sitt verk, blottade det och försjönk i åskådande.

Först då eftermiddagens skuggor gingo ur vrår och vinklar, reste konstnären sitt hufvud — häftigt stolt. I ögat brann en okuflig kärleks trots. Så smålog han — ett gåtfullt leende.

Offra, var det inte så?

Hvem kan offra mer än sin egen själ?

*

7.

Lars och Gustaf.

oplöjda åkrar och i skogsbrynet fullt af vinterfälldt timmer, redo att forslas till sågen. Men Lars, bondens dräng, något angripen af Amerikafeber, rastade ännu grensle ölver tröskverksstången bakom ladugården och dinglade med de söliga träskorna, allt under det han säfligt med tummen kletade ut smöret på sin rågkaka och betänksamt tuggande tittade in i gödselstaden. Bredvid stod Gustal, konfirmerad och beväringssynad samma dag som Lars men redan välbeställd snickare. Genom skicklighet och skötsamhet var han så godt som lörut bestämd för fjärran västern, och hade just i den anledningen kommit på afskedsbesök i klädesbonjour, nervikt krage, paraply, galoscher och öfverrock på armen. Nu stod han, omsusad af det lockigaste polkahår, och talade förnuft och lade ut — öfver hufvud var Gustaf en ung man, som kände stigande behof af omsättning för sin dag från dag ökade kunskap om saker och förhållanden.

En kunskap som formligen tyngde honom, så öfvermäktigt mycket bättre än andra visste och såg han, hur allting borde och kunde vara i världen, samt orsakerna till, att ingenting var som det skulle.

»Se, min käre Lars du, sådan är inte jag, att jag ljuger,» sade han, »jag har den karaktären, att jag inte far med svek som di här agenterna, för sir du till att komma sig upp därute, jag nämner komma sig upp, då fordras numera det, som är reellt och solidt — det har di nog fått från oss förstås — i längden hjälper inte starka armar, förstår du, det är kunskaperna, durabla insikter, om jag så må säga, och ett stabilt yrke. Nog kan du väl bli läbörer, di kallar, det ger bröd och sofvel, kommer aldrig i fråga därute, att deinte ge soflet med, det där är redan för gammalt att öda tal på, men om förnuftet medgifver att fara så långt bort för ingenting annat, det vill jag lämna osagdt och inte yttra mig om.»

Lars såg mest undersam ut, hvart det skulle bära hän, det hela föreföll nedstämmande. Som vanligt var han för sin död icke god till att förstå, hvar Gustaf fick orden från, Gustaf hade alltid varit så där tänkande af sig och velat upp i världen — tänk bara att stå här midt på blanka hvarda’n och predika som på ett föreningsmöte.

Gustaf talade:

»Du har tagit dagen som den kommit, Lars, så har det blifvit till, att du aldrig lärt dig något bestämdt utan gått kvar hemma i byn på åker och äng, lejkarl åt hvem som helst.»

»Ja, jäkeln ana eka,» inföll Lars hoppfullt, detta förstod han, hans ljusblå, dåsiga blick klämde sig plötsligt vildt i stacken, där denna lyste som klart gull i solskenet.

Gustaf skrefvade raskt ut med benen för att stå stadigare och flyttade rocken öfver på andra armen. Han fortsatte fermt.

»Du ville aldrig hålla på med ett och samma, jag säger det alldeles som det är, jag är rädd, du inte heller dugat

komma dig upp till handtverkare, Lars, för till det behöfs, om jag får så säga, uthållighet i geniet och soliditet och helst nutidens fordringar, med det menar jag i allmännelighet det sociala. Ni har inte sinne för det sociala här på landet. Men för den, som är hemma i politiken och socialismen och sådant, är Amerika som skapt, då kan man bli hvad som helst, jag säger inte president, för till det allra högsta ska' man vara född i landet, och di ljuger nog också en hel del folk, människan ska' inte vara för stortänkt eller gå för långt, hon ska' rätta sig efter omständigheterna, men det är luften, ser du, luften, utan den dör människan, och anbelangande mig, så har jag känt, att min timme har slagit, för Amerika är ett samhälle, som är mig så till sägandes vuxet.»

Lars satt allt rödare i synen, ofrivilligt ansträngde han sig våldsamt att fånga några kom af den smattrande ordskuren för att därmed tolka sina egna sjudande intryck, men fann uppgiften otänkbar, torkade sig med yttersidan af labben grundligt om munnen och afstod med ens frånhvarje ärelystnad i riktning mot vältalighet; I intet afseende för resten hyste han den förmätna tanken att täfla med Gustaf, som alla visste ägde lyckan och framtiden som i en liten påse. Men retligt kunde det ändå tyckas. Och dessutom var det på det sättet med Lars Andreasson, att när andra sade nej, fick han mest lust att säga ja. Och så lade sig hela historien ett tu tre till rätta för honom i två stora, lätt öfverskådliga drag, hvilka han tog ytterligare fasta på genom ett slag med knytnäfven i stången.

»Si — när en nu inte annat är än en dräng, så har en heller ingenting att mista, och får en åka hem igen, kan en inte stort sämre bli. Så jag frestar allt på det en momang, jag ock.»

Och vid det blef det.

Gustaf hade gjort sin plikt och vore fri, om olyckan skedde, annars tog han gärna emot sällskap öfver det stora hafvet.

De reste midt i plöjningen, hvadan det kan antagas för säkert, att Lars fick goda spådomar också af bonden. Gustaf rådde om en bra hopsparad styfver, därtill en proppad dragkista och ett stort matsäcksskrin. Han bar äfven på fickan rekommendationer till yrkesfabriker och många adresser till välbärgade landtmän. Lars ägde knappt mer, än hvad han gick och stod i jämte biljetten halft på lån. Så man kunde säga, att han åtminstone ägde sitt lätta sinne helt ut. Blott i ett fall voro utflyttama lika: ingen af dem mäktade Amerikaspråket.

Den saken betydde föga för Gustaf, som vid framkomsten tog in hos en svensk snickeriförman i Brooklyn och genast erhöll plats på det stora bolaget bland nära på idel landsmän. Men dess mer betydde den för Lars, som fick hålla till godo med ett hamnlogi för 3 dollars, hvilka Gustaf vänligen erlade för en vecka i förskott. Sålunda gick han hufvudstupa sitt öde till mötes, Lars. Lyckligt att han ej var bortskämd. Bondens kökssoffa med halmbolster och rena lakan fyra gånger om året hade just icke stått öfver den himlastora säng, han nu fick krypa ned i — visserligen samman med två besynnerliga gökar till karlar. Och att byta hafrevälling och sill från jul till Mickelsmässa på nakna furuskifvan mot kött och hvitt bröd, som det sades, om det nu kunde vara sant, tre gånger om dagen och både bordduk och torkeservett — det får heller ingen klaga på. Värst var, som sagdt, med tungomålet. Larsförstod, att manspersonerna i bädden pratade nojs om honom öfver till rummets två andra sängar. Att ligga där som ett får var jäkla förargligt, och Lars hvälfde vissa planer i hjärnan om en välriktad spark med thy åtföljande ärligt slagsmål. Men slutligen tog han sitt parti, vände sig mot väggen och somnade. Morgonen därpå, när han stod nere vid hamnen och tittade på all röran, fick han plötsligt en omild stöt i sidan. Det var en af sängkamraterna; som medels grin och stolliga åthäfvor tydligen anmodade honom om hjälp vid en fartygslast. Hela dagen arbetade nu Lars, det hårdaste dagsverke han gjort, lärde sex engelska ord och fick 2 dollars. Följande dag kom en annan och tog honom fatt. En liten tid bortåt gick det hårdt till, Lars kände sig öm i hela kroppen, blef emellanåt arg och beslöt resa hem, tvangs dock af lätt begripliga skäl att åter taga itu och fann sig småningom icke sakna just någonting — annat än svenska kamrater. Hamnfolket bestod mest af svarta grinollar och irländare. Då och då drog Lars väl vissa misstankar på någon ljuslätt medborgare, undrande om ej denne i grunden vore rät och slät en svensker. Men då han sakta försökte sig med västgötska blängde den tilltalade ilsket på honom. Och så vardt ingen annan råd än att dagen i ände möda sig med det okristliga infödingsspråket.

Hvilket emellertid, det måste tillstås, föreföll mindre tokigt, ju mer man kom underfund därmed.

Högsommar i Newyork. Solen formligen sprakar mot husväggarna, och avenyernas almar stå höljda som i ett flor af värmeimma. Villornas spjälgardiner glappa icke ens för motdrag, och högst uppe i staden, där nummergatoma nå in mot hundratalet, har lifvet alldeles somnat af, en sömn djupare än nattens. Blott någon hund med dödt uthängande tunga släpar sina ben in i den ljusa blå slagskuggan under trottoarens dammiga träd. Fullständigt likgiltig för hur möjligen tillstädeskommande fotgängare ämna reda sig, sträcker han sin magra kropp raklång öfver trottoarens sten för att genom inbillningen lura sig till litet svalka, nödgas dock omedelbart spetsa öronen, morrar till misslynt, öppnar gapet till en gäspning, som misslyckas,trycker åter hufvudet mot stenen och blundar energiskt. Men för en gammal erfaren hund går det dåligt att lefva på illusionen, obevekligt närmar det sig: klatter, klatter, klatter, ping pang och däremellan en hes, grälig röst. Det olidliga upptåget, som dag ut och dag in förföljer honom, grumlande hvar utsikt till att njuta tillvaron i ro. Han afstår klokt från den lönlösa mormingen, reser sig med förolämpad långsamhet och blickar i förakt nedåt gatan mot den dåraktiga flocken, ännu knappt större än en hop flugprickar. Så står han, tills föremål begynna susa som konstmakar ens kulor genom luften, då han vänder och majestätiskt klifver gatan högre upp. Men hack i häl följer obevekligen gatomsättames stora trupp. Deras lifsluft är högsommarkvalmet, när sanden gnistrar snustorr och folk och kreatur flyktat ur spelet. I rasande fart kastas klossar af trä Hkt gummibollar ur hand i hand, rågade sandkärror stjälpas vårdslöst, det dånar i jorden, och stoftet yr 1 ögon, näsor och svalg. Förmännen hojta, irländarna hytta med sina klubbor åt tafatta nykomlingar, dessa som ännu ha kvar en smula färg i sina ängsliga ansikten, och luftens glödstillhet genomskäres af giftiga, vilda ord, af hetsade slafvars skratt. Ingen tänker, alla hjärnor mala slött på en enda förhoppning, den att svetten bara måtte fortfara strömma ned från hårfästet öfver nakna bringan. Upphör den, är man förlorad.

I Lars' kropp stack det som med nålar, blodet fräste och knastrade likt en brasa, tyckte han, och hufvudet dunkade. Men huden knorrade sig i frysning. Skällsorden mäktade han, gu’ vare lof, att ge igen nu, mest pinade den förtärande åtrån efter isvattenhinken, ehuru drickandet blott ökade plågan. Han såg hemskt lefvande syner: hagen därhemma, nej, herre Je, så mycket förmådde han ej, fick åtminstone hålla sig till slåtterängen, bara det hade ju varit som att doppa sig i sjön. I gamla Sweden gingo de nu bland det doftande höet och gåfvo sig öfver, ställde sig i skuggan af höstackama och tyckte förstås, att de sleto ondt — i rama isvintern. Nya drängen, Lars’ efterträdare, det lata öket, jo, han mådde . . . Pang. Lars fick en ansenlig bula i pannan af det flygande helvetestinget. . . Skrämd gled tanken från hemlandet och fastnade vid Gustal Han hade det bra han, som rätt och spått var. Stod i rymliga verkstaden med luckor mot solsidan och kallduschen gång i timmen. I rummet intill isbäddar och doktor och sköterska — ifall man ändå damp.

»Hvarför damp man inte?» tänkte plötsligt Lars. Han tänkte det så envist, att det började bubbla och koka på allvar i hjärnan. Han släppte hammaren och stirrade. Luften var ju röd — blodröd, kriget hade brutit ut. Ja visst. Det gällde att slåss mot det förbannade, slåss för lifvet. »Hallå, ni latmask 1» Hvem hvar det? Var det Lars Andre as-son? Åh hut. Det kom en kloss slängande, så en, ännu en. Någon gapskrattade — var det han själf? Sedan hördes ett rop långt, långt ifrån, allt blef trefligt och behag« ligt, och solen förmörkades af en svart massa.

Hvad Lars härnäst såg, var en lång sal och sängar med idel hvitklädt folk. Högt och tyst och svalt och skumt som i kyrkan. Det tycktes lida mot kvällningen. Lars bara låg och mådde godt och tittade på den röda fläcken, som dansade längre och längre ut på grannens sängfot. När den försvann, saknade han den. Under sig hade han en bar madrass, öfver nakna kroppen ett lakan och i nacken något kallt. Ett fruntimmer kom fram och lade ett nytt stycke is bak på halsen. Det kändes skönt. Senare stannade en man vid sängen och tog honom om lofven. Lars begrep nu, att det var doktorn, och att han låg på ett sjukhus.

»Ni är redan bra,» sade doktorn kort, kortare än han tilltalat de andra. Från alla sängar stirrade man på Lars. Sköterskan återvände med hans kläder, och Lars steg upp, fast han så gärna velat ligga kvar. Han fick en tallrik köttsoppa med bröd och fördes in till en annan läkare.

»Ni har dängt till ett par, bland dem er boss,» sade denne kärft. »Emellertid kan ingen bråka, då det skedde af öfverhettning. Ett lindrigt anfall, men arbete i solen förbjudet för er i sommar. Ajö.»

Litet vimmelkantig kom Lars ut på gatan. Han bar endast en tunn bomullsjacka öfver arbetsskjortan och ryste för kvällsfukten. Magrare än förr, riktigt benig hade han blifvit, tog ut stegen fort och bestämdt, i ögonen något af en roffågels spanande skärpa. Hufvudet stack af mot allt det andra, håret nästan rakadt, på hakan ett litet snobbigt spetsskägg. För att ej äfventyra en sammanstötning med arbetslaget, vek han af in på de folkrikare avenyerna. Hög och låg strömmade just ur butiker och affärer hem till densena middagen, på spårvagnarna hängde folk som augustiflugor på en sockerbit, trottoaren myllrade af beskäftigt framskyndande. Hvarenda en hade sitt, händerna fulla af ogjorda gärningar, tyckte Lars och kände sig öfvergifnare, än om han vandrat ensam i en ödslig skog. Han började blifva efter alla människor, slentrade villrådigt fram, skramlande med slantarna i lickan. Aflöningen, som innestod, fick han väl låta gå. Ett hundlif — ja, visserligen, men när lördagskvällen kommit, hade man dock känt sig som en karl. De värsta jobben gåfvo de flesta papperslapparna och de största silfverslantama. Hvad i all världen skulle han nu taga sig till? Solen kunde då inte stoppas i fickan.

Men ju längre Lars skred in i virrvarret, ända ned åt Bowary, hvarest surret ökades, blef galnare och äfven bekantare, dess mer vek kusligheten ur sinnet och i stället kom något förväntningsfullt, något af helgdagsfrihet, ja, munter lättnad. Kände han dem kanske inte, de som kilade förbi så viktiga — honom narrade de ej! Han kunde hållit två groggar på, att hälften hade det som han. Och ändå lefde de. För ingenting var så farligt som det såg ut. Hur många gånger, tro, har han börjat på ny kula? Inte för att han orkar räkna med en skalle, som formligen smäller, och för resten alldeles lönlöst. Men där han vankar kring, åter färdig till hvad som helst — lifvet liknar ackurat en hiss, upp och ned, ned och upp — växa brokiga bilder från de fyra åren härute fram ur själfva vimlet, och braket och rusningen och skriket, de blifva ett med oron och det växlande gatulifvet. På något sätt kännes detta tryggt, som ett stöd.

Vanligen döko tillfällen upp oförhappandes. Med hvarje olika slags arbete följde en uppsättning nya bekantskaper, löshästar, som lika sorglöst togo eller släppte. I längden trubbade det där udden af rädslan. Så lärde man utvägar, man aldrig själf kunnat hitta på, kamraterna fällde också ibland ett godt ord för en hos sina egna, nya arbetsgifvare. Ej roliga sysslor just, styft och hårdt, den saken förbättrades aldrig. Men mindre och mindre hann man besinna, drefs med af strömmen, trodde alltid att det oförsökta var bättre och stannade på ett ställe, bara för att man när som helst kunde gå. Hvad hade inte han, Lars, försökt på allt! Burit plank vid brädgårdar och tegel till byggen, klättrat på skyhöga stegar uppför något, som såg ut som en lef-vande myrstack, med halsbrytande ställningar, svarta af folk. Lagt rör i jorden och gräft kloaker — stått till midjan i gyttjelera, hållit på att kväfvas af gaser och slagits med råttor och all världens elände. Hjälpt dödgräfvare sedan. Inte sparsmakad, det gick helt simpelt ej. Kunde man icke tjäna 7 dollars i veckan, fick det gå för 5, och blef det ej ens 5, tog man 3. Svalt man reellt — Lars måste bekänna, att han icke svultit mycket, därtill var det för godt om råd — då var det att snoka efter småtillfällen, en handräckning här, en där: skofla kol ur magasinen åt dräng-arae, gå från gård till gård och kratta och föra vattenslangen, ibland för blott en skål soppa. Till och med nattmännen hade han tjänat — tvi ja.

Lars spottade. Gällde att ha ögon fram och bak, och hur det var — till slut fick man det. Språket mästrade han nu lika bra som Pat själf. Inte för att det fick vara mycket prat, nej, alltid knappt med orden, men den, som går ute och har att göra med människor af alla sorter, frågor och svar, ständigt om nya ting och förhållanden, han är så illa tvungen att lära sig konsten. Lustigt för öfrigt: när Lars talade engelska, föll ordet rätt ned på saken, och han uttryckte en del nya tankar om nya saker, dem han ej förmått återgifva på svenska. Han hörde själf, hur tafatt det senare lät. Och så måste man besluta rappt. Dög inte att fundera. Hvar arbetsgifvare har ock sitt sätt, olika seder — sådant får man känsel på.

Nej, minsann, inte är hans lif som att stå på en verkstad. De lyckliga ostama där sköta en gång för alla sina verktyg och slippa vidare mödor. Som nu Gustaf. Han arbetade ju fortfarande på samma fabrik, 12 dollars i veckan, hygglig behandling — lefde som en gentleman. När Lars en tid bodde i närheten, i ett tarfligare hus, och om kvällarna kom hem smutsig, med kläderna klibbande vid kroppen, alltför trött och olustig till någonting annat än att sluka matbiten och krypa till kojs, såg han alltid Gustaf sitta finklädd och sval på sin trappa och prata svenska och spela fiol.

Lars mörknade mer och mer under sin dammiga slokhatt. Gå här och slita sig fördärfvad — egentligen för hvad? För ingenting. Och när hälsan sveke, hvad fanns då? Jo, i bästa fall friskjuts hem till fattiggården.

Det klämde häftigt till om bröstet, den höga förväntningen

ödesglimtar. 5han gått och burit på, ovisst hvarför eller hur, dog bort och mattigheten kom som ett lefvande väsen krypande genom lederna.

Nej, tänk om han inte längre dög till hårdt arbete. Då var det väl jämnt slut? Han ägde några hopsparade dollars, inte många, men kanske räckte de till att krafla sig hem.

Hem? Hvad skulle han göra hemma? Dräng eller månads-karl. Och sedan? Hvart kom man vidare med det?

Under dessa växlande funderingar hade Lars förirrat sig ned till hamnen, där grönsakshandlama som bäst skockades utanför de stora magasinen för att hämta färska varor till morgondagens försäljning. Vid en af vagnarna, som stod afsides och för tillfället herrelös, stannade Lars och låtsade beskåda det doftande förrådet i korgarna. Benen veko sig under honom, han måste stå stilla och riktigt tänka nu.

»Komma vidare, hvad menades med det? Hvart hade han väl kommit här?»

Lars' ögon hängde vid härligheterna inne under vagns-tältet, men utan att urskilja något. I stället såg han snabbt och blixtklart sig själf där hemma sitta i söliga kläder intill gödselstaden och som ett svin glupa i sig födan. Han såg sig gå, stå, tala som en vanlig bonddräng, tänka i orediga drömmar, vackra nog ibland, men aldrig kunde de utföras och hvad betydde det då?

Och nu? Jo, han både klädde sig, åt, gick, talade som en annan. Han tänkte klart och förnuftigt, alltid mot något säkert kommande. Ju mer han ser af alla nya underverk, folk dagligen hitta på, ju fler människor han möter, dess mer förkofras han. Om folk här äro annorlunda och bättre än folk hemma, är svårt att säga, men ett är visst: han blir annorlunda och bättre genom att upplefva så mycket genom dem. Med hvart tag Lars andas, känner han, att han i sinnet och hufvudet inte längre är blott dräng.

Nåja, men i händelse af hemresa behöfde han väl inte bli likadan som förr — han kunde väl fortfara att vara densamma som nu? Nej. Hemma skulle han glömma. Falla tillbaka. Hvarför? Jo, ytterst för att det hemma ej fanns hopp om att blifva mer än hvad han var. Hemma är en dräng en dräng. Här är drängskapet alltid något, så att säga, i förbigående.

Lars erfor en gruflig ängslan för att släppa taget, justdärför att mer fanns för honom att nå. Outredt hvad eller hur, det var i alla fall detsamma, som alla här ute trodde och hoppades på: att hinna längre och längre fram. Kanske redan i morgon — det kunde ju också dröja, men spik-säkert var det för den, som hängde uti.

Aldrig hade Lars känt sig till mods som i kväll, acku-rat blödig. Möjligen för att han blifvit klen till hälsan, tårarna lupo ända ut i ögonfransarna. Vid föreställningen om att lämna sitt nya lif och vända åter till det gamla, kändes det som om han varit ett kvinnfolk med spädbarnet sitt att skydda och omhulda, tills detta hunnit blifva stort och starkt. Ingen fara längre då, tyckte Lars, när det bara hunnit bli starkt nog att liksom taga vara på sig själft. Men innan dess ginge rakt icke an att kasta det vind för våg, att fara illa med och ta hårdhändt på det

— då dog det. Hvilket det? Jo, det där inom honom, som var på väg att bli en riktigt ordentlig människa.

Ett ryck i vagnstältet kom Lars att skvätta till. Grönsakskorgen där inne ramlade omkull och åkdonet satte af.

Men Lars, som sett en flåsande ångvält rusa om hörnet, hann hugga fatt i betselremmen, hvarmed den skrämda hästen varit bunden vid en jämkloss, som nu släpade efter och slog djuret på skankama. Lars hade förr haft god hand med hästar och fick lätt den gamla kraken stilla. Ägaren kom ur magasinet och ropade hallå. Han hade ett knotigt ansikte med väldig underkäke. »Rädd?» sporde han med ett hårdt litet skratt. När han talade, smällde käkarna ihop som en byråklaff. Han såg närmare på Lars. »Ni har ju ett fjäs som ett spöke.» Alltsammans retade Lars. »Gissar jag skött hästar lika mycket som herm,» slängde han till. »Tacka för att en är blek om näbbet, när en just kommer från sjukhuset.»

Mannen satte sig upp, funderade en sekund och ropade så efter Lars: »Hör, hvart ska' ni hän?» — »Hem till Pearl-street.» — »Nå, vill ni då sätta er upp och köra en bit, så kryper jag in och ordnar röran.»

Lars fann detta hederligt och var, genast försonad.

Här tronade han nu på kuskbrädet, litet orolig, som på ett husförhör. Han finge naturligtvis ej låtsa om, att han i Amerika aldrig hållit i en tömm. Staden kände handock, om någon, och styrde som af en händelse in på smågator, där samfärdseln aftagit. Allt gick bra. »Ja, hvarför skulle det inte gå bra?» tänkte Lars, plötsligt öfver-modig. Han hade varit en käring.. Här satt han, hvilad, och såg ned på världen, och lät hästen draga både sig och lasset, hej för skrammel och skräll, det gör godt i själen. Lustigt jobb, att han aldrig tänkt ditåt. Nu gällde att handla knipslugt. Inte visa sig angelägen. Lars till att gasta inåt vagnen:

»Lades upp för solsting — tål inte utarbete vidare, ni förstår, det här kunde kanske passa mig. Behöfver ni händelsevis en karl?»

»Nej,» svarade mannen kort.

Men när fordonet insatts i skjulet, upptog han själf-mant ämnet. Svåger hans, Mc Mullen på andra avenyn, som dref yrket med både stånd och kärra, måste härom dagen afskeda sin körare för opålitlighet. Nu kunde förstås Mc Mullen få en ny på hvarje sitt finger, men som Lars var blottställd och gjort vagnmannen en tjänst, ville denne lägga ett godt ord för honom hos sagde svåger. Lars nästan skämdes för så mycken hygglighet. Och en tur hade han, som gjorde honom skamsen inför själfva vår Herre. Han fick platsen tvärt, fri bostad och mat, lönen skulle bero på, hur han skötte sig.

Husbonden, Mc Mullen, liknade en gödd och välvårdad fruntimmersmops, hade blå barnaögon, fettglänsande brösthud, slät som en kvinnas, innanför öppna blusen, hvilken mestadels också kafiades upp öfver mulliga armar. Första dagarna följde husbonden med på turerna, därpå fick Lars rå sig själf. »Det var mig en enfaldig karl,» tänkte Lars slugt, »om jag nu kuggade honom, jag med, — tänk om jag fore af med hela stassen.» Men i grunden var han högfärdig som en kung, där han i arla morgonen skramlade ensam nedåt de af vattenspolningen ännu våta och af de höga husen skuggade gatorna, och tänkte på ingenting i världen så mycket som på att visa sig som en tusan till karl. Han tyckte, att han kommit i himmelriket: sitta under tältduk i en lång rad af vagnar tätt vid Market-trottoa-ren och bara ropa! När de andra knorrade öfver hettan och enformigheten, sjöng han en stump, som drunknade i klampet och pinglet — de skulle ha svettats de som han i en kloak, sådant hjälper för allt.Hvad lönen angick, hade husbonden hvar vecka bedt om anstånd på grund af tillfälligt bryderi, han väntade en hop inkasseringar, och Lars hade inte velat bråka så där i början. Han hade bara fördubblat sitt nit, snart den förste om morgnarna vid husens dörrar. Men när månadsdagen gick in, kräfde Lars sina 25 dollars — måttligt begärdt, det visste han. Det var på kvällen, och Mc Mullen satt utanför sitt hus vid salubordet och läste tidningen i skenet af ett rykande bloss. Han öppnade nu vidt sina runda, oskyldiga ögon: »Lön? Why, mr Lars vore en skämtare, en riktig lustigkurre — lön?!» Mc Mullen, som förbarmat sig öfver en stackars arbetsoduglig och hälsobruten man, borde i stället med rätta fordra betaldt för rum och mat.

Långsamt, mycket långsamt svartnade det för Lars ögon, men likgiltigt hvisslande slentrade han gatan ned, om hörnet, tillbaka till vagnboden, där han vräkte omkull de nyss från fruktupplagen hämtade korgarna. Svällande drufklasar, dunlena persikor, sötpotatis, selleriknippen och jordgubbar trillade huller om buller. Så tog han vattenhinken och slog öfver härligheten, hvarpå han kände sig lugnare. Han återvände till huset, gick upp och kastade sina tillhörigheter i kofferten samt bar ned denna på gatan. Här slängde han stallnyckeln midt i en drufhög framför Mc Mullen. »Hvad,» sade denne, »går ni?» »Mycket ledsen, sir, hettan ännu rätt besvärlig för ert hufvud. Apropå, jag glömde säga, att om ni stannar en vecka får ni 30 — hvad sägs?»

»Jag säger, att hemma i mitt land få två så inpiskade skälmar som ni och er bror inte gå lösa.»

Lars bar kofferten några kvarter längre bort till ett kändt logi. Där slog han sig ned på sängkanten och ruf-vade öfver sin lättrogenhet. Tänk, att ha ödat kraft på att rikta en skojare. Detta väckte småningom till lif i honom något nytt. Västgötaknallen vaknade moraad och nyter. Han började kallt beräkna ställningen: ingenting på

fickan, men kry och pigg, och så kunde han köra häst genom Newyorks gator, det där var ungefär jämnt spel. Hans plan låg färdig. Yankeetjufven hade beräknat illa. Lars skulle gå till hans argaste medtäilare och berätta hela historien, svära på, att han ville gifva sig ut i ottan, innan hin fått tofflorna på, och hos gamla kundkretsen sälja slut åt dem hvarenda palstemacka. Han ville slå Mc Mullen ur brädet eller stupa på posten.Till Lars egen förvåning lyckades planen. Ty hvad Lars icke heller nu förstod, var, att hans blå blick, som ej blott blifvit snabb och beslutsam, utan äfven behållit sin stadighet, sade yankeen en hel del.

Nu gick han ur hand i hand, försökte ett tag med fisk och tog äfven plats utanför staden som hjälpare åt en orangeriföreståndare, han blef mer och mer om sig och började samla pengar, reste ett slag in åt Västern, men lät klokheten råda på äfventyrslustan och återvände. Pröf-vade jaktmarker vore säkrast. Så lejdes han att göra långturer utåt landet till farmare och omedelbart af dem uppköpa varan. Ty det goda med Lars var, att han ej som de andra lejda säljarna växte fast vid rännstenen, utan villigt lät sig skjutsas, hvart det bar hän.

Så en vacker dag sade han till sig själf:

»Hvarför köper jag inte en krake och begynner för egen del? Kunderna behåller jag lätt för mig, och böndernas illistighet är jag vuxen. Jag vet ock, åt hvem jag törs lämna kredit. Det sitter inte i folks kläder, inte i de fina husen, då syns det förr i ögonen och hörs på talet. Nu kan jag liksom lukta mig till en hederlig karl eller en halfskojare. Och halfskojama äro de enda att frukta.»

Sagdt och gjordt. Lars köpte häst och vagn, sof om natten med endast ett öga och knogade om dagen för två. Hela laget sökte förstås göra det mäkta hett för honom, men Lars teg. Hans ögon blefvo nålhvassa, kind-knotoma stucko fram spetsiga, munnen pressades ihop i orygglig fasthet, och det var, som om ur de hårda fingrarna växt ut osynliga klor. Egentligen hade han aldrig farit sämre, men heller aldrig känt det ljufligare. Hvar dag var spännande som en indianscen på Buffalo-Bill, sedelbunten låg i skinnpåse närmast kroppen, ej rådligt att förtro den vare sig åt kofferten eller åt okända banker, och lyckan hade han som en hare inom skotthåll, möjlig att träffa, möjlig att missa. Försiktighet och djärfhet, så ljöd lösen.

En dag, då Lars forslat sig och sitt fordon öfver färjan till Brooklyn, kom han till trakten, där Gustaf bott. En tidsålder sedan han sett denne. Ja, så är det, har man otur, svinner lusten att se gamla bekanta, och råderturen, fattas tid. Lars körde i skridt och kom till snickerifabriken. Den låg tyst och öde. Stängd. Strax efter upptäckte han kamraten sittande som förr på samma fina marmortrappa. Gustaf plirade — han kände inte igen honom.

»Men du är dig jämt lik, du,» sade Lars, »har det godt förstås?»

»Åhja, bara utan arbete, i fem månader snart nu.»

»Kors i Jössu namn.» — Lars fällde tömmen.

Gustaf berättade, att det var »dull» i yrket, men Lars bara undrade på pengarna.

»Nåja.» Gustaf ryckte på axlama.

Det var ju så, att de små affärerna uppslukades alldeles af kapitalet, om detta nu skulle kallas ondt eller godt, det var en kinkig fråga, mycket intressant för resten. Gustaf hade just häromdagen yttrat sig därom i föreningen

— icke utan framgång.

Ja, ett och annat hade han ju i kikaren, bland annat en sorts förmansplats, men för att få den fordrades fullkomlig kännedom i språket.

»Och hvad i allan dar,» Gustaf gjorde en talaråtbörd, »vi ä’ ju här ett litet Sverige, bilda egna företag, ha egna tidningar» — han slog på bladet i sitt knä — »vid fabriken hade vi klubb med musik och diskussion, upplöst nu tyvärr, jag har ju ingen rimlig anledning haft att lägga mig vidare ombord med amerikanskan.»

»Hm,» sade Lars. Han satt och sneglade på Gustafs hår. Det stod yfvigt och lockigt som förr. På det hela taget lådde vid Gustaf något ovandt, det vill säga något som en gång varit gammalt och vandt.

Lars ansikte fick ett uttryck af spänning.

»Du kunde förstås inte ta dig för något annat?»

»Tja,» svarade Gustaf en smula stelt, »hvad skulle det egentligen vara?»

Lars gned om och om igen piskskaftet öfver hästländen, utan mening alls.

»Åh, inte vet jag — supponera på, att en karl, jag känner — pålitlig — som har egen grönsaksköming — att han ville lägga sig ut med både gatstånd och körslor

— eller kanske slå ihop bussinet med ett fiskjobb, om jag nu kunde skaffa dig ståndet utan förlagskapital, hvad?»

Gustaf smålog litet beskyddande:»Tack, min käre Lars! Jag ratar inte arbetet, ser du

— men anseendet får man nog ändå räkna med. Jag är rädd för första steget nedåt, sedan bär det tusan så fort utför, den principen har jag alltid haft.»

En obeskriflig förbluffelse kom i Lars min — och samtidigt en lättnad i hans hållning.

När han nu for vidare, tänkte han, att Gustaf var det dummaste nöt han sett. Ett barn borde insett, hvad som kunde göras af det förslaget. Med all sin yrkesskicklighet saknade Gustaf ögon och öron. Till Lars eviga lycka! Ty hans andra tanke var, att han själf af plötslig ömsinthet hållit på att begå en grof dumhet. Hur nära däran det varit, han riktigt svettades. Nej, stå ensam — då vet man. Och åter klack det till i Lars: tänk om sedlama innanför skjortan sprungit för en annans skull, en, som ingen säkerhet kunnat gifva!

Allt upprördare smällde Lars på hästen — alldeles som om någon, hvem det nu vore, Gustaf i ren ånger kanske, kommit löpande för att hugga fast i pungen. Och i ett nu beslöt han att slå till och köpa en tomtbit, han länge kikat på i uppstaden. Att ha sina pengar så lätt åtkomliga vore farligt. Endast genom ett försynens under hade de nyss räddats. Medvetandet härom började fylla honom med vild glädje, han blef djärfvare än någonsin, styckade i tankarna sönder jorden i små villatomter, mynt flöt in, han köpte fler lotter, jorden vore säkrast — till sist ett helt kvarter.

Eller en präktig gård i västern. Åter sköt roffågels-blicken fram, inga öfvergående drömmar det här, Lars blef med ens viss på sin kraft och uthållighet. Det var bara att vilja en sak af alla krafter och ingenting sky.

Där han skramlade gatan ned i galopp darrade han åter och åter till vid tanken på, hur han låtit hjärtat springa bort med sig och hur endast en högre omvårdnad afledt det, som kunnat blifva hans olycka och kasta öfver ände den framtid, han så mödosamt byggt upp.

Mr Lars Andrew, ägare till gården Andrewhill utanför Newyork, en plantskola, som väckt uppmärksamhet, hade i dag besökt Brooklyn för att tala vid någon stadsmyndighet om sin första leverans af telningar till en nyanlagdaveny. Detta var hans första beröring med det allmänna, ett steg uppåt i annan riktning än penningeförvärfvets. Ännu ogift — ingen tid att tänka på sådant, men skulle det ske, blefve det med en amerikanska, det var icke utan att ett och annat solidt parti stått honom till buds — låg för mr Andrew framtiden, hvad pengar angår, klar och jämnad. Nu begynte han erfara en viss orolig åstundan efter plats också för sin person. Första gången han i tidningen sett sitt namn — gissningar i förbindelse med en viss kommunal angelägenhet — hade varit en högtidlig stund, han, den föraktade drängen, bemärkt medborgare i ett land som detta, en mäktig stat, en världsdel, där-uti låg något verkligt stort, och hans ögon fuktades af rörelse. Lifvet är rättvist och försynen vakar. Ifrig sam-hällsbevarare hade han gått in i en sansad presbyterian-församling. Han vore alls ingen hycklare, han trodde på en Gud, som styr öden och är all vördnad värd. öfver dörren till söndagsskolan stod präntadt: »Hjälp dig själf, så hjälper dig Gud». Ett gyllne ord.

Nöjd med sig själf och världen vandrade nu mr Andrew efter denna lyckliga dag genom halfskumma gator för att taga flodfärjan tillbaka till Newyork. På grund af ytterlig magerhet föreföll han längre än förr, en brun-barkad karl, åldrad i förtid men ytterst elegant: ljus skräddar-gjord öfverrock — gikten gjorde sig påmind — diamant på ringfingret och bakom det vårdade skägget en dyrbar och lysande tandrad. Han gick och svängde med silfver-

pincenezen, synen också litet skral, och iakttog utan att hejda sin raska gång snabbt och uppmärksamt. Det hade blifvit hans ögon en vana att uppfånga allt. Vid änden af gatan brann flodvattnet vinrödt i vårsolens nedgång, men på trappan till en arbetarlänga satt folk i skuggan och stirrade slött rätt in i de tomma fönstergluggarna till en öfvergifven ångkvam. Glasen voro förstås utslagna af orosmakare, alltsammans gapade som i hån mot den skräckslagna samlingen män, kvinnor och barn. Mr Andrew förstod och beklagade — synen tyvärr alltför vanlig, men folk nu för tiden försummade sina tillfällen, ville börja i galen ände, lättjefulla och fordrande, de kommo hitut med en massa förutfattade begrepp om att så och så... Bah, som man bäddar åt sig, får man ligga, just så, tänk på honom 1Af en ofrivillig tankesammanfogning stod med ens Gustafs bild för mr Andrews minne. Det följdes af en viss otillfredsställelse, som om han på något sätt stått i skuld hos denne man, hvilken troligen hindrat honom att begå en lifsafgörande dårskåp. Mr Andrew ville icke häfta i skuld hos någon. Han behöfde det gudskelof ej, vore mäktig infria äfven en förbindelse, som ingen kräfde honom på. Egentligen blefve det ju välgörenhet, men af pur samvetsömhet ville Lars låta den gälla för skyldighet. Just på denna bemärkelsedag skulle han uppsöka Gustaf, som han visste fanns kvar i Brooklyn och hade det knaggligt, och hjälpa honom komma sig upp. Denna gång utan att fordra något steg »nedåt». Trots att mr Andrew var en man med principer, sträng till och med, sade folk, ville han se igenom med sin gamla kännings skötesynd: högfärden.

Beslutet omsattes på gående fot i handling. Gustaf hade alltid hört till de orörliga, hvarför det visade sig lätt att finna den anspråkslösa verkstad, där han för närvarande arbetade.

Om en stund sutto de forna sockenboma i ett finare värdshus. Lik en härskare hade mr Andrew skridit fram på det blanka parkettgolfvet i den praktfulla salen med panelningar af holländska kakelplattor, målade med båtar och hus, öfverallt speglar och dagsklart sken från mjölk-hvita glasliljekalkar. Och tveksamt hade Gustafs böjda gestalt följt i spåret. Alla invändningar i anledning af hans tarfliga klädsel hade Lars viftat bort med en åtbörd af storstilad fördomsfrihet. Det sällskap mr Andrew valde var all right, och arbetsblusen prydde sin man. Med en blick tvingade han kyparen att visa Gustaf all uppmärksamhet.

Och så satt denne ännu yr af det oväntade i händelsen, litet vilsekommen i värmen och lyxen och det närgångna ljuset, och såg skyggt på, hur dryck och mat under hans värds befallande uppsikt bars fram i silfverlockade kärl på den snöhvita duken. Trött efter dagen, och ögonen djupt inne och matta, med det redan grånade skägget otämdt vajande, tyckte han sig som i en dröm se åren, gångna utan att han knappt märkt, hur de förrunnit, träda fram i ny, sällsam dager, ängslande, som skulle han likväl ha försummat något. Och det kom öfver honom ett häftigt begär att börja söka i detta, reda ut det och till sist ändå svinga sig ofvanpå.Ju mer det ovana vindrickandet kvickade upp blodet, dess tydligare skymtade gamla tankar, och märkvärdigt hur de under lång hvila bara växt fastare samman med, ja, fått färg af, hans doldaste väsen — de föreföllo i dag fullständigare hans egna än för femton år sedan. Då var det mest löst gods i hjärnan, nu hade han lefvat sig till tankarna, det syntes honom med ens ångestfullt viktigt att öfvertyga sig själf och andra, att han lefvat, han ock

— lefvat och behållit något af lifvet.

Lars inledde samtalet med klara, torra frågor, men fick nästan intresselösa svar. Gustaf ägde sin utkomst — någorlunda. Oro förstås. Då man fick arbete, för att det när som helst kunde taga slut, och då det tog slut, för att man icke lätt finge något igen. Sådant följer med hvarje bestämdt yrke och får bäras.

Nå, men han hade väl tänkt att på något sätt komma sig upp? Hvilka voro planerna? Kanske kunde utväg beredas.

Då begynte Gustafs inåtvända blick glöda. Sista återstoden af skygghet för en fin rock och en späckad pung försvann, och han gaf fritt lopp åt sitt dolda behof af upp-höjelse. Stiga måste han — öfver Lars, öfver rikedomen, som tryckte, öfver sin egen svaghet och rösten, som anklagade — upp mot något, som alltjämt brann och vinkade, törstingifvande och oåtkomligt som en stjärna.

»Komma upp, komma upp — det vill alltid säga pengar, bara pengar — inte är det det. Här sitter jag, och du tycker inte att jag blifvit stort i världen, hvad vet du om det? Här har jag stått vid hyfvelbänken och haft mina

tankar — om världen och allt — och jag vet en hel del, bara för att jag lägger tillsammans och förstår och inser.

Men ändå, om jag sade dem — de mäktige — hvad rätt och galet är i folkets och landets styrelse, så skulle ingen höra på — jag, som bara står i ett sjapp och tänker.

Men den, som skaffat sig en hop pengar, är betydlig — socialt menar jag.»

»Åh,» inföll Lars, »det, som är bra, när man tänker på det, är ofta bosch, när det ska' praktiseras.»

Gustaf hade lagt båda armarna på bordet, han stirrade in i sitt.

»Där hemma sitter man som en hungrande och målar ut för sig maten och drycken — det är själens spis, ochdet är kroppens spis, och hvilket som är riktigast tänker man icke — och det lämnar jag osagdt. Det är skönt att måla ögonblicket, då man skall mättas — om jag får begagna uttrycket: en stor salighet.

Men han, som redan sitter vid fullrågadt bord och är ganska tillfredsställd, han har icke intresse a! att måla ut för sig maten — jag talar fortfarande mest om den andliga spisen — och om, att det är skönt att måla . . .

Nej, det är kanske ändå inte det.»

Han lyfte armen, allt ifrigare att träffa rätt, och pekade för sig i luften, ögonen glänste dunkelt.

»Se — så här tänker man hemma: amerikanen har det bra. Ja. Hvad är det då, som är så bra? Inte bara maten och rocken förstås — utan människan. Man blir då en högre människa? Ja. Så tror man hemma. Nu säger jag det till amerikanen, och han tittar på mig och gapar. För sådant ser han inte, sådant tänker han inte på. Han frågar inte: hvarför? Här kommer jag långt bort från ett annat land och talar om för honom, hvad som menas med hans land — och hvad det är — på bottnen. Och han hör inte. Han förstår inte. Han är som en maskin, som vefvar fram god mat och vackra kläder och bekväma hus och skolor och lasaretter — allt fabricerar dom här, och så när alla blifvit fint klädda, då ta de hvarandra i hand och är lika goda och hålla råd om landet.

För det tror di, att skaffar man sig pengar, då vet man, och då kan man och då är man.

Men den, som förblifver fattig, han är intet.»

Röd som en tupp satt Lars och drog upp sina ögonbryn onaturligt högt.

»Se på mig, du Gustaf,» sade han, »se på mig och säg så, om det bara är pengarna? Är inte jag en högre människa än när jag kom?»

Gustaf vaknade till och for med handen genom håret.

»Jag känner dig inte, Lars,» sa han.

Lars upprördes i den grad, att han för första gången 1 sitt lif blef vältalig. Han framvisade sitt forna och nuvarande lif, han talade om försakelse och kraft och påpasslighet, om kyrka och välgörenhet och medborgerliga, plikter.

»Jag skall säga dig en sak, min käre Gustaf, du kom hit och ville ha det på din fason, men Amerika vill hasin väg med folk, tussa och handtera dem som vantar, då gör det dom till nya människor, som det går bra. Men du har stått stilla.»

Gustafs ögon, riktade på de hvita strålljusen, tycktes sjunka djupare in. Stillsam värdighet kom öfver honom.

»Nej — jag ville inte bli en ny människa, hvarför skulle jag det? Jag ville inte förvandlas. Här, ser du» — han lade knutna handen på sitt bröst — »här hade jag något själf, som bara ville ha luft, men det fick det inte...»

Gripen af en ingifvelse fäste han blicken på Lars.

»Du var ett frö, så till sägandes, du Lars, därför lyckades det med dig, du sköt upp i den nya jordmånen och blef en god växt — men jag var mer som en halffärdig planta, och de gro inte.»

Han nickade — som i glädje. Men Lars undrade hur detta, om nu så var, kunde innebära glädje.

»Inga meningar hade du i förväg,» fortsatte Gustaf, »ingenting att liksom rifva ut ur dig, för att lifvet inte skulle gå ifrån dig.»

Lars satte glaset ifrån sig hårdt, tonen lika hård:

»Ne — nej, du menar, att jag ingenting hade att förlora, jag, som bara var en dräng.»

Vädjande sträckte Gustaf fram sin hand. Den skälfde.

»Lars,» sade han brutet, »du är mäktig, du är rik i världen — unna mig att tycka, att det där intet mycket betyder — detta är ju inte stort, men det är ändå mitt enda.»

Det blef tyst dem emellan.

Lars satt käpprak och blinkade. Han hostade kort.

»Jag tänkte hjälpa dig sätta upp ett eget sjapp — men nu undrar jag: kanske du vill resa hem?»

Gustaf rörde sig ej. Om en stund sade han långsamt:

»Tack, Lars. Med mig är det nu som det är. Jag kan vara här, och jag kan vara där, i grunden gör det kanske inte stort, för hvad jag har, det för jag med mig. Men — annorlunda komme jag ändå tillbaka, än när jag for, och fast du tycker, att jag är som förr, skulle de inte finna det hemma.»

Han höll upp litet.

»Ser du — den som tänker, men inte tänker som de andra, han hör rätt ingenstans hemma.»

Och efter en liten stund:»För hvar jag än vistats och lefvat, si, så har jag aldrig tyckt, att saker varit, som det skulle och kunde, och när jag säger detta, blir ingen nöjd.»

Lars visste naturligtvis ej, hvad han borde svara. Så bröto de upp och gingo ut i mörka kvällen. Tigande följdes de åt bort mot floden, hvilkens bläcksvarta vatten här och där lyste till som en knifsegg i skenet af lan-tärnor och redan på afstånd sjöd och bubblade under färjornas jättehjul. Vid synranden runno upp röda, hvita och gröna ljus, sväfvande ut från hamnen.

»Emigrantbåten,» sade Lars, »det är godt väder i sjön nu.»

»Jag har icke sagt dig en sak,» sade Gustaf, ostadig i stämman. »Jag är gift. Det är en riktigt svensk flicka, bamfödd i Nora. Jag har en pojke.»

Lars bjöd sin hand till farväl, men Gustaf dröjde att taga den.

»Du, Lars, jag tror ändå jag vill» — det var gråt i stämman, full gråt. »För pojkens skull. Han är inte lik mig, ser dut han är lik sin mor. Hon ska' lära honom hvad det är att vara hemma.

Lars stod vid färjans reling och såg bort mot de röda och gröna lyktorna. Han kände sig tillfreds först öfver att skulden var gäldad och så för att han var, den han var, och stod, där han stod. I tanken på det lilla mörka landet långt borta låg beklämmande tyngd. Någon gång i tiden skulle visserligen också han stå på den där båtens däck. Eftersinnade han, så hade den tanken legat under alla hans drömmar — ja, utan att direkt blicka ditåt, såg han egentligen alltid för sig den synen.

Men han skulle inte stå där förr, än han var riktigt fullt förvandlad, ingenting af gamla jaget, ingenting, som påminde.

Då skulle han komma — en, som hedrar sin gamla, fattiga mor, men som vuxit sig bort från hennes lif oåterkalleligt, med alla fibrer.

Frön som drängen Lars ströddes ju hemma för alla vindar.

*

8.

Höststorm.

I.

Det oväder, som bröt löst, kunde ej kallas storm — det var orkan. En rasande orkan, som med ens klippte a! hela raden af sällsynt vackra novemberdagar och förde med sig åt kustlandet all vinterhöstens tyngd.

Endast kvällen förut var det frost, klar luft, vägar och backar lätt frusna, fjorden blekgrön, skyarna öfver skären, hvilka aftecknade sig så skarpt i den höga, stilla luften, skärviolетta, och senare himlen gnistrande, stundom flammande af stora, blinkande stjärnor, och toppen på det väldiga strandfjället dagsljus. Det var rätta vädret att vänta sill.

Också hade de farit ut allesamman, stora och små, till yttersta skären, där man kunde se henne med hvalama snokande omkring ännu stimma ute i hafvet.

Gam och vader hade kastats, ankarna fällts. De voro där af alla slag: sjökaptener utan fartyg, styrmän utan hyror och hela skocken af förmögna och utfattiga fiskare

— så fattiga, att de endast voro satta som »män i stället» för vadlottägare. Alla voro klädda i gula oljekläder och sydvästar, och de storväxta gestalterna bröto vasst af mot skärens och vattnets kalla ton. Det var klart, kyligt och spegellugnt, fyren lyste med ett fast sken där ute i kväll, och tunga, långa böljeslag kommo afmätt in mot stranden och dogo kraftlöst bort utan ljud. Det stora hafvet låg rakt framför, lugnt och fredligt med några djupa förtoningar i rödviolett vid synranden. Den väldiga ytan låg blank och tom. Här och där stack ett segel upp, öfver sillstimmen vaggade en skock måsar, någon gång hördesett plumsande — men det gjorde så litet till. Tom bredde sig Kattegat i kväll.

Man drack öl och brännvin och ropade glammande öfver till hvarandra från båtlagen. Det kunde hafva hörts på en half mils afstånd. Därpå for båt efter båt hem, fram-drifven af långa, djupa årtag genom sund och öfver små infjordar. Då och då hördes ett rop eller kärft skratt, som genljöd mellan de svartskuggade skären. Man var i ljust humör, ty sillen gaf godt hopp.

Men på förnatten kastade vinden öfver på syd-sydväst. Det kom med ens: ett tungt mörker, några susande vinddrag, tjocka droppar och så plötsligt piskande regn med stormbyar. Det blef en natt, som man knappt mindes maken till. Mellan husen strandgatan fram for regnet smattrande ned och bildade små bäckar, hvari det sedan smällde och plaskade omkring. Hvar kvart växte vinden i styrka. Det tjöt, pep och hven från sjön. Sjöbodarna riste, här och där stod en illa tillstängd uthusdörr och slog ursinnigt upp och igen, medan båtarna slängde och krängde vid förtöjningspålama, som knakade långsamt och segt. I mastema på några jakter, som lågo förankrade ute i fjorden, pågick ett ohyggligt hvinande, hvilket skar igenom vågdönet. Under fjället var ett tjut och lif som af osynliga andekörer: ett gröfre, väldigt, ett finare, ihållande, genomträngande som kvinnoskri. Och uppe på den ödsliga, magra heden foro långdragna, tunga suckar fram genom den torra ljungen. I breda strömmar forsade vattnet ned från fjällväggarna eller silade långsamt tätt med berget och rann utför heden i smala, buktande floder, som skuro ned i torfvoraa och gjorde stigarna slippriga och stygga. Det fanns djupa remnor och breda klofvor uppe i Sydfjället, där mossan stod grön och frisk och glatt som en is. Där inne var ett helvetiskt lefveme, klagan och suckan, skri oeh tjut, och ugglor och korpar tryckte sig förfärade djupare in i sina hålor.

Men inne i husen nere i byn kunde ingen sofva. Karlame vredo och vände sig i sängarna, tills de klarvakna, jämrande hustrurna fingo dem upp. De drogo stöflama på, slängde tröjorna om sig och gingo ut för att se, om taken höllo och om båtarna stodo sig.

Men vinden lefde om med dem, tog dem i nacken, ryckte en sjöboddörr ur deras händer för att strax därpå slå denigen med en kraftig smäll — tills de funno det lönlöst och fort lunkade in med händerna i håret, som stod åt

alla håll. Gud hjälpe en för gamen där ute! Hvem kunde ha förutsett detta? En får ta't med ro, mi' käring!

Dagen därpå höll det i sig. Vinden ägde förtviflad kraft, fast sjön inne i fjorden icke gick hög. Några, som farit ut med bottenrefvade segel för att se till gamen, måste vända om. En tryckt stillhet hvilade öfver stranden. Folk gick trögt och långsamt omkring på gatorna. I handelsboden hängde bokhållaren öfver disken och gäspade, stirrande genom de små saltstänkta rutorna ut öfver den mörka fjorden. Gamlingame på sillfjärdingama rökte under tystnad sina pipor, uppe på gästis stod krogsalen tom, och pigorna stulo sig långa stunder med schalarna öfver hufvudet ut i porten, endast för nöjet att stå sysslolösa. Kvamama på sydberget gingo skarpt, och suset särskildes ur stormdånet och bredde sig myndigt ut öfver fiskläget: nu är jag herre!

Ingen sade stort något. Karlame kommo drifvande ned för gatan, stannade vid alla stugprång och sågo slött på den smala strimma af sjön, som lyste fram därigenom, tills de slunko af ned på bryggorna och ställde sig med ryggarna mot magasinen, där det var lä. Där nere samlades de småningom flock efter flock och stirrade ut, tunga och bekymrade. Orden föllo ett för ett.

Inunder sjöbodarna var stiltje. Ibland kunde det komma flagor, mörka skydrag, hvilka plötsligt bredde sig ut därifrån öfver fjorden i solfjädersform.

Folk följde med ögonen flagoma. Hela dagen varade det enformiga stormhvinet och vågornas dån, tills man hörde det hvar man gick och stod, om man låg eller täppte till öronen. Och hela dagen stodo de där nere på bryggorna, tysta, ordkarga, och stirrade ut öfver fjorden.

En båt kom krängande med halfref — han kom inifrån bukten och ville tvärs öfver. Han följdes af blickar från alla bryggor.

— De' ä' Kalföfolk — di ska' fresta, sade en och böjde sig framåt och spottade.

— Di kunne då la väre me'.

— Värre nö' ä' de' inte.

— Nej — värre nö' ä' de' inte.

ödesglimtar. 6— Näggu, om de' går, sade en pilt och drog med förvånansvärd färdighet upp ena axeln för att få byxoma att hänga på.

Kalföfolket vände midt i fjorden, följda af hundra hånande ögon från tio småbryggor.

— Jaggu sa' jä't, sade den lille krytt.

Det fanns en, som tittade skarpt sydvart.

— Hö ä' de* for no' da? sade han betänksamt.

— Å' de' nogge?

— Lovart om Flyholmen — ä' du blinn?

Nu kom folk från sjöbodar längre upp.

— Där kommer en båd sörifrån.

Det samlades människor på gatan, karlame gingo längre ut på broarna för att se. Kvinnfolken sträckte sig med öppna ögon och munnar ut om dörrarna.

— Herre du gode — jä mener de' ä' en vinddrifven, jä.

— Äh, hölles va' de' rimligt de'?

— Hölles va' de' rimligt? Dom du ä' då, Anners, du må väll veda, atte det går för sej i så'nt vä'r.

— I ska' bara se't — Dört Mali har rätt, ho'.

Och rätt hade hon. Nu var båten midt i fjorden, där den klarade sig ganska godt. Det var tydligen främmande folk

och främmande båt, som roddes af järnhårda armar. Om en stund sköt den in i lä under konsulns storbrygga.

Folk rundt omkring nickade lite trögt och togo till mössan«.

Kaptenen på båten såg upp och ropade:

— Kan ni vara snälla och visa vägen till något logis? Vi förliste sydpå i natt, skutan i sank, manskapet räddadt.

De skeppsbrutne sprungo raskt i land. De sågo mörka och trötta ut och voro mycket vårdslöst klädda. Besättningen iakttog en hårdnackad tystnad, och så begaf man sig med nyfikna hack i häl upp åt backen.

Kaptenen berättade med norsk talförhet. De voro från Arendal, kommo från England med kol — det skedde på morgonsidan — dåligt gammalt grej, ingenting bärgadt, inte en klut. Skulle försöka landa vid nödhamnen där ute, men det var omöjligt. Så drefvo de på Guds försyn, och det var ett under, att de ej stötte på.

— Fan, nu ä’ ni hungriga, pojkar?

— Ja, minsann, sade norrmännen enstafvigt, men de logo icke.— Assureradt? Ja då, hvart enda kol. Nu få vi se att komma hem med ångbåt.

Och så var man vid gästgifvargården.

Men ut öfver stranden spred detta sig som en löpeld, och folk hade fått något att tala om, som förströdde de tunga tankarna.

När de skeppsbrutne gingo förbi, stod Leonore Witt vid fönstret inne på gästis. Hon gäspade duktigt, knöt sin stora, kraftiga hand och böjde armen spändt inåt för att pröfva armmusklerna.

— Nej, nu tror jag, jag reser till Stockholm, fru Enkvist, sade hon utan att vända sig om. — Det är ingen stil på den här stormen — det kommer ju aldrig något af det där bebådade västliga, så att jag kan få måla bränningar. Hur länge ska’ jag vänta på det där märkvärdiga höst-måjet?

Hon gäspade än en gång och vände sig om. Fru Enkvist, som dukade af middagsbordet, såg hvasst på henne. Inte af annan orsak än att fru Enkvist i allmänhet såg hvasst på fruntimmer, som icke ställde sig under hennes moderliga vingars skugga. Och den morska Stockholms-damen hade alltid varit henne särdeles antipatisk.

Om det nu bara var det, att fröken Witt var så otrefligt lång och omöjlig; själf var värdinnan på »Aftonstjärnan» ett litet kryp till fruntimmer med spetsig, förfrusen näsa och små stickande ögon.

— Nej, det kan inte vara nå’nting för fröken Witt här i vår torftighet, förstås, sade hon sötsurt.

— Asch, säg inte så där, inte, kära fru Enkvist. Jo vars, jag trifs utmärkt i skärgården, men nu börjar det bli litet trist, och jag behöfver komma i vinterkvarter.

Pigan rusade in och ropade till frun, att en hel vind-drifven besättning ville ha mat och öl.

— Bevare oss väl! sade frun, slog ihop händerna och skyndade ut.

Om en stund passerade Leonore Witt genom krogsalen för att gå hem.

Där satt en grupp och drack öl. Hon hörde genast, att de talade om skeppsbrottet, och det intresserade henne. Som hon långsamt gick förbi, steg en af gruppen upp ochhälsade höfligt. Då stannade hon och såg på honom. Det var som om hon måste göra det.

Han var en halflång, axelbred karl denne norske kapten. Hans ansikte var icke mycket kraftigt tecknadt, men han såg bra ut, och ögonen ägde ett ljust uttryck. För tillfället bar han hvarken krage eller manschetter, skjortan var ur-fläkt, byxoma beckiga och händerna valkiga med naglarna bruna af tjära.

— Kapten har förlist, sade hon och såg på hans mun och lysande hvita tänder. — Berätta lite om det, det är så roligt; jag har varit mycket på sjön, jag.

Herre Gud, hvad han påminde om...! Just när han såg på henne.

Hon stod med händerna på ryggen och föttema en smula i sär. En lång, kraftig figur med fasta men icke särdeles yppiga former. Händerna voro stora men hållningen god. Egentligen var hon ful: väderbiten, ojämn hy och en tufsig lugg ända ned öfver ett par nötbruna ögon. Hennes sätt var en underlig blandning af bortskämd världsdam och vårdslös, själfsvåldig naturlighet. Alltsamman rättframt och öppet. På en gång något trött och något som stod på språng öfver till det plebejiska.

— Jaså, det roar fröken, sade kaptenen och log. De andra tego och tittade ned i sina glas. Men fröken Witt såg obesväradt på dem med sina klara ögon, och de hade vant sig vid att se henne göra, hvad som föll henne in.

Norrmannen berättade om natten. De hade nätt och jämnt fått båtarna ut, då skutan sjönk, genast, inte en klädtrasa räddad.

— Därför får jag se ut så här, sade han och log, så att de hvita tänderna blottades under skägget.

Ja, så likt — men det här var vackrare.

Leonore gick.

— Hvem var det fruntimret? frågade kaptenen och skålade.

— Hon ä’ från Stockholm, så’n där artist — tusan te stil på kropp, hva’, kapten?

Han smålog och drack.

— Jag tyckte särdeles bra om henne, sade han och såg ut åt gatan. — Det var en käck ung dam. Är hon förmögen?

— Ja, jag tror fadern ä’ något kungligt, så’n där ämbetsman, något tusan så fint ä' det.Kaptenen svarade just ej på detta.

När Leonore Witt kom in till sig, röjde hon undan i fönsterkarmen, slog upp fönstret, lade sig på armbågarna och stirrade ut åt sjön.

Fjorden kom upp ända rätt under fönstret. När det blåste västligt, piskade och stänkte vattnet på rutorna och aflagrade tjocka klunsar af salt. Det var därför hon hyrt den här kammaren, ehuru fiskarfolket självt bodde utanför

— och den var trång, så att det förslog. Men utsikten! Hela fjorden med bryggor, sjöbodar, skutor och skärl Där luktade starkt oljefärg, väggarna voro fullhängda af studier och kläder, öfver dörren en sydväst och en oljerock. Leonore brukade dem alltid, när hon gjorde långseglatser. Hon var djärf och orädd på sjön, hela stranden talade om hennes mod.

Ända inpå hösten hade hon hvar morgon i badkläder hoppat från fönstret och summit långt ut i fjorden, därpå gått in samma väg och lagt sig att sofva några timmar. Men det var för starkt för Blekviks öfverklass med fru Enkvist i spetsen — man fann det rent ut sagdt oanständigt. Fröken Witt trodde nu visst, att hon kunde få göra riktigt hur hon ville. Fast man råkade till att vara bosatt på ett fiskläge, så var man dock folk, som förstod lite. Sjömännen skrattade: det brukas af fint folk nere på Frankrike och Spanien, sade de. Ja, det måtte vara, men här var man Gud ske lof inte så lättfärdig, och det var hvarken mer eller mindre än skandal.

Endast fiskame tyckte, att fröken Witt var ett trefiigt fruntimmer. Hufve’ på skaft, hufve’ på skaft, sa’ far, där hon bodde, och pekade knipslugt på pannan.

Men på allt detta tänkte hon inte, där hon låg i vinterkylan och hörde på stormtjutet. Hon hyste storstadsbons hela likgiltighet för småstadsfolkets meningar. Det gjorde alldeles detsamma, hvad de sade.

... Hon hade för resten lagt märke till honom strax på gatan, där hon stod i fönstret på gästis. Det var bara onödigt att säga något till fru Enkvist.

Hon slöt ögonen. När han log så där — det veka draget öfver munnen, lite skälmaktigt — åh, hvad det var likt!

Det gjorde ju till, att båda voro sjömän...

Leonore Witt hade fyllt trettio år. Innan hon blef målarinna, hade hon dansat i Stockholm. Men som hen-nes mamma var ung och vacker och hon själf ovanligt sent utvecklad, gjorde detta inte någon som helst egentlig förändring från den tid, då hon gick med två flätor på ryggen och läste läxor. Hon hade nu håret uppsatt, stod i vrårna, var stor och klumpig, med tafatta åtbörder, skrattade mycket och dansade litet — det var allt.

Men så blef det allvar med målningen. Och det gick bra — hon var duktig i koloriten.

Första hösten när hon kom hem från Jutland, där hon hela sommaren legat i en artistkoloni, studsade hennes mor, satte pince-nez'en fastare, under det att ett litet sarkastiskt leende drog upp på hennes ansikte — ett af dessa, som alltid skrämt Leonore.

— Kära Leonore — hur ser du ut?!

Då såg dottern på sig själf och märkte en hel del. Hon var blossande rödbrun och väderbiten, gick som en karl, knäppte med fingrarna och begagnade en massa blandade artist- och sjömanstermer. Dessutom var hon frisk och lifvad och skrattade åt allt, både lämpligt och olämpligt.

Hur skulle hon nu komma fram med...?! Men det måste ske. En afton — du gode!

Fru hofrättsrådinnan Witt bara stirrade, verkligen så äkta häpen, att hon ej fick fram ett ord.

Men snart vardt hon sig själf, ansiktet blef kallt och en blick — åh, den träffade Leonore fullkomligt säkert. Därpå steg hon upp och gjorde en rörelse med handen, som för att med ens sopa bort en så vild idé.

— Så'na galenskaper, kära Leonore! framstötte hon torrt.

Det var allt, hvad hon yttrade då, när hon fick veta,

att hennes dotter halft förlofvat sig med en styrman där nere på Jutland.

Naturligtvis ingenting att fästa sig vid, men Leonore hade besynnerliga anlag och tarfvade väckelse för att se saker och ting i fleras rätta ljus.

Hade hon tänkt på, hvad det ville säga att gå utom sitt stånd, ha en man, som — kanske inte alltid är ren en gång, som för med sig obehaglig lukt och som har vanor, hvilka... ? Hade hon tänkt på, att han kanske spottar, tuggar tobak, går med händerna i byxfickorna, är tjärig om fingrarna, när han tar i dig, att han begagnar simpla ord, hu, kära Leonore — kä-ä-ra Leonore!Och åter det där sarkastiska — och händernas lätt af-värjande rörelser.

Leonore blef blossande ond och skrek, att hennes Johan, var bra och att det där allt inte gjorde det minsta. Inte det minsta.

Men orden träffade dock. Icke för att det gjorde henne personligen någonting, det var sant, men när hon såg på den eleganta modera i det eleganta hemmet, när hon andades hela denna luft här uppe i Stockholm, så oändligt skild från lifvet, som omgett henne där nere, liksom vore folk här och där af skilda raser — då stack det likvisst i henne. Men det skulle modern ej få se.

— Jaså — inte råhet, inte simpelhet? Kära Leonore, det är bäst du ser upp, min vän, det kati hända att till och med verkligt bättre flickor få en så'n där absurd smak

— ja, som om de riktigt fråssade af att — nej, det här är inte ett ämne för oss, men jag varnar dig, tag dig till vara, mitt bara!

Hon sänkte tonen, som på samma gång skärptes.

— Allt detta är något så oerhördt simpelt för en fin natur, min vän. Det bör vara det — ett fint yttre är något, som faller af sig själft för en fint danad natur.

Leonore gaf icke vika, hon stred tappert mot modern, men hennes mod sjönk, och hon kände sig olycklig. Hon hade dock ett äkta artistlynne, och så dansade hon igen, dansade hela vintern, tills våren kom. Och då hade det bleknat en smula, och så skref hon en dag till honom, att det vore bäst de skildes — hon finge aldrig föräldrarnas

samtycke.

Efter detta inträdde en viss ödslighet, men vintern därpå dansade hon åter, vildare än någonsin. Småningom förändrades också förhållandena. Hon var icke längre den tafatta, förbisedda sjuttonåringen — hon var målarinnan, som redan gjort sig känd, hade ståtlig figur, var chic, uppfriskande, ledig, klädde sig stiligt, pratade kvickt och icke var rädd för ett tämligen ampert bon-mot.

Men därvid stannade det.

Om kvällarna när hon kom hem, kunde hon sätta sig vid spegeln, lösa upp sitt hår och stirra rätt framför sig utan att se någonting. Hon kände en egendomlig leda. Icke därför att hon icke tyckte om att dansa, jo, men därför, att hon ägde en säker instinkt af, att hon icke —passade här. Och hon kände sig förnedrad af att ändå gå på och försöka behaga. Hur hon skrattade och sade kvickheter och snörde sina något muskulösa former, slog hon icke an mer än en flyktig balkvart. Männen funno henne i grunden karlaktig och fri i sina fasoner — och ändå hade hon tvungit in sitt väsen till den grad i salongs-former. Och hon själf kände inte en smul för hela raden af dessa städade frackar, det var som om hon och de talat hvar sitt språk.

Men hennes starkt erotiska natur behöfde älska, ville älska, och så började hon formligen lägga an. Det klädde henne icke — hon blef grotesk, och detta höjde hennes fulhet. Sist försökte hon bland målame. Men det gick inte alls. Hon var för mycket kamrat, vida mer intresserad af deras arbeten än af dem själfva.

Trött och vämd vid sig själf hade hon tidigt i somras rest ned till västkusten för att taga studier. Hvilka djupa, lyckliga andedrag hon tagit, när hon fått syn på de första skären! Allting blef ungt och nytt. Hon gaf sig i färd med att måla och kände, att hon gjorde framsteg.

Hon njöt af allting, af att få gå i en gammal morgonrock och hvissla vid arbetet, röka cigarretter i obegränsadt antal, prata med fiskrame ocjj af full hals skratta åt deras kvickheter. Hon och de förstodo hvarandra genast och fullständigt. Och så att fara ut och segla i sydväst och sjöstöflar, stående i fören och insupande luften med blossande cigarrett mellan läpparna. Hvad hon trifdes med detta! Det besvärade henne ej det minsta, att fiskarfars labb var tjärig, när hon skakade den, och stugan inpyrd af fisk och tranånga. De bastanta kraftord, som surrade om öronen, bara log hon åt och började själf tala bohuslänska. Hon kände sig ung och frisk och lycklig, rent af en bättre människa.

Men nu på senhösten hade en viss nervös oro börjat smyga in öfver henne. En besynnerlig tomhet — det var väl enformigheten. Och så var hon bra ensam. En stund blossade lifslusten upp till en riktig storm — nästa ögonblick ville hon gråta lifvet ut, tyckte hon. Målarlusten tog af, den värmde henne icke mer,

Och minnet af honom där ute på Jutland vaknade. Han var den ende man, som tryckt henne till sitt hjärta ochsagt henne, att hon skulle bli hans — hon kunde drömma om honom hela natten.

Då hon sedan vaknade, slog det henne plötsligt: är du rå, är du det verkligen?

Hon tänkte på detta, där hon låg i fönstret och lät blåsten fara ned i sina friska lungor. Ja, var hon grof? I så fall bråddes hon på fadern. Hans far var bonde, ur en bottenrik bondesläkt med goda hufvuden — och han själf...! Hon kom att tänka på, hur artisterna skämtat om honom och funnit det jålmigt och ostiligt, att han satt i ett »departemang» — starke, axelbrede karlen med former som en atlet.

Ja — fadern var det. Hon kände, att hon ägde detta röda, sunda blod, om hon bara finge göra som hon ville 1 Ville, ville, klang det ur sjön. Hon sprang upp, tog på sig sydvästen och gick upp åt heden, där hon promenerade fram och åter, fram och åter, med händerna i koftfickoma och långa steg stretande i stormen.

II.

Om kvällen bjöd fru Enkvist kaptenen på toddy, och när Leonore Witt kom, presenterades han ordentligt för henne.

Efter kvällsmaten beställde han champagne. Leonore pratade och skrattade feberaktigt. Här fann hon beundran. Kaptenens ögon började glöda, och eldad af vinet log hon mot dem. Här var en, för hvilken hon kunde vara helt sig själf — hvarför skulle hon ej få vara det? Hvad brydde hon sig om skenet! Hans hand snuddade vid hennes — genom bägge for en elektrisk stöt. Leonore vände sig bort darrande.

— Jag kanske stör herrskapet — jag ska* genast af-lägsna mig.

Leonore spratt till — först med förvåning, sedan mer och mer med den kalla min hon kunde ta på sig, modems min, såg hon på fm Enkvists små, gnistrande ögon. Hon hade alldeles glömt, att denna fanns till, och det gjorde för öfrigt ingenting till saken.

II.— Stör oss? Snälla fru Enkvist — i hvad då? Hon gäspade lätt. — I vår munterhet »vid glasens klang», kapten och jag här? Nej, sd muntert är det inte. Det var verkligen intressant — fortsatte hon vårdslöst och öppet — att höra litet af en riktigt frisk sjögast som kapten. Men nu tror jag vi kan det här — godnatt!

Hon skrattade — det var moderas skratt, hon hörde det själf — tryckte förnämt flyktigt de närvarandes händer och gick mot dörren.

— Men jag följer med, utbrast kaptenen, som stirrat förvånad på henne.

En trotsig glimt sköt fram i hennes ögon.

— Tackar, så mycket bättre, sade hon med sin höga, fulla stämma.

Utkomna tystnade hon. Tysta gingo de sida vid sida i det skymmande mörkret. En ångest grep henne; hon visste, att nu — nu skulle det komma något.

— Fröken, hviskade han och böjde sig in emot henne

— jag älskar er — blif min, säg? Förlåt — men jag var tvungen — jag har känt det hela kvällen — blif inte ond!

Där de gingo längs med den svarta strandgatan slog sjön doft upp ända mot deras fötter. Det bröt så underligt klangen i hans röst.

— Ond — åh! Hon brast i hejdlös gråt, sprang ifrån honom in i kammaren, kastade sig på sängen och låg länge som i dvala, utan tankar, blott med ryckvis korta snyft-ningar.

Sedan satte hon sig upp — och så kommo tankarna. Först oklara och hopade, därpå fastare, men med en beständig känsla af tung hopplöshet.

Hon kände, att champagnen ännu behöll känslorna i en uppdrifven fart. Hvad var det alltsammans? Hade

hon drömt? Hur hade det gått till? Älskade hon--

åh prat, älskade vildt främmande människan! Hvad visste hon om honom? Hur i all världen hade det gått så här? När öfvergicks gränsen? Var det en dålig karl? Inte visste hon! Var hon en dålig flicka? Men allt hade gått så naturligt!

Hon stillnade och såg tomt hän för sig. Alldeles som med den andre — men detta var mycket starkare. Det hade kommit hastigt då också, detta var bara en fortsättning — och starkare. Var det rätt? Jesus, hvad råddehon! Är naturen rå? När känslan kommer samtidigt... ? Åh, så förvirradt!

Hon steg upp, gick fram och åter i kammaren och tänkte på framtiden. Om — kunde det bli verklighet? Lögn och hyckleri vore det att påstå, att hon inte behöfde någon att älska! Hon kunde inte vara ensam. Hon kunde inte bara måla, måla. Hvarför skulle inte hon som andra få hängifva sig åt känslorna?

Hon knöt händerna trotsigt. Nästa ögonblick begrof hon ansiktet i kudden. Beständigt ringde i öronen detta: jag älskar er, fröken; blif inte ond, jag älskar er!

Fram på morgonsidan, som hon vaknade, kom hon genast ihåg allt. Hon såg det nu nyktert, reste sig upp på armbågen och sköt håret ur ögonen samt började tänka lugnt.

Mest på modera och Stockholm. Så här klar och ut-söfd såg hon allt, som det var. Moderns släkt, den fina våningen, alla vanorna där hemma, sättet att gå, stå, röra sig, uttrycka sig, uppfatta — nej, det gick icke ihop. Hon kunde väl för egen del säga ungefär detsamma som förut: det där gör mig ingenting, ingenting alls. Men — kunde hon det fullt? Många vanor hade hon fått, som hon ej på allvar kunde undvara. Och hennes målning — med den måste hon fortsätta. Fortsätta fritt och utan band. Ja, men — kunde hon verkligen inte offra den — något? Jo.

Hon lade sig ned igen och knäppte händerna under nacken. Luggen stod tofvigt till väders, läpparna voro en smula uppsvällda af sömnen och ögonen tunga. Hon var långt ifrån vacker så här — det låg något bondaktigt bredt öfver henne, som verkade frånstötande. Hon låg och tänkte på, hur hennes far däremot skulle taga sig ut med en sådan — till svärson. Hvad i all världen skulle de tala om? Fadern förstod sig ej illa på jordbruk och bönder — men sjön hade han aldrig haft smak för.

Vore det ej det rena vansinnet? Det glimtade för henne en balklänning, hon ägde, hur charmant chic hon fått den efter egen ritning — och hur han skulle se ut där bredvid! Hon vid hans arm vandra in i — nej, vid klara dagsljuset var det ytterligt galet.

Efter öfverenskommelse i går skulle han sitta modell för henne klockan elfva i dag. Hon funderade på attsända återbud, men efter beslut hit och dit gjorde hon ingenting. Kanske han aldrig kom!?

Två timmar hade de suttit midt emot hvarandra. Icke ett ord hade växlats. Hon målade, han satt.

— Nu orkar jag icke mera, tack ska' ni ha! sade Leo-nore och sköt stolen tillbaka, under det hon kisade på duken.

Kaptenen satt och tittade ned på golfvet. Han såg ledsen, förlägen och litet tafatt ut. För resten märkte Leo-nore, att han skaffat sig krage och manschetter samt var efter omständigheterna vårdadt klädd.

Det blef en stunds tystnad.

— Godt väder i dag, sade han slutligen och såg upp från sidan. — Ni har väl inte lust att — att segla ut en stund med mig, fröken?

Hon blef röd. Hon kände alldeles tydligt, att hon borde säga nej nu. Men i stället svarade hon genast, nästan brådskande och med en ton, som hon försökte göra så likgiltig hon kunde:

— Joo, tack, kapten, det skulle vara skönt, jag har lite hufvudvärk.

Han såg glad ut och gick strax ned till bryggan för att ställa om båt.

Leonore klädde sig fort. Det var ju nödvändigt att tala ut med honom.

Det gick mörka flagor hän öfver fjordytan, men de hade ej stor kraft i dag.

— Inte rädd väl? frågade han leende, då hon steg i båten.

— Jag?! Åh, visst inte; jag är aldrig rädd.

Först var det tyst. Han satt och betraktade henne, där hon böjde sig öfver relingen.

— Fröken! — Tonen besvärad.

Leonore svarade »ja», men såg icke upp eller förändrade ställning.

— Jag vill säga ett ord... Ni ska' inte tro, att jag var full i går; jag vet, hvad jag sa', och jag kan stå för hvart ord.

Hon blef blossande röd.— Ja, kapten anser väl inte mig för en dålig flicka, som var så där — så där fri i går? sade hon tvunget.

— Jag?! Hans blick blef åter glad. — Åh, långt ifrån — jag kan skilja på folk, fröken, och jag vet mycket väl, hvem ni är.

Åter blef det tyst. Kaptenen harklade sig och spottade i lä.

— Men säg, fröken — tror ni inte, att det kunde bli allvar det här?

Då intet svar kom, lutade han sig plötsligen fram mot henne och bad hviskande:

— Säg — säg nå'nting!

— Jag kan inte, hviskade hon. Hon visste knappt, hvad hon sade.

— Kan ni inte — säg, kan ni inte älska mig?

I detsamma genombäfvades hon af en varm lyckodallring. Hon kunde kastat sig i hans armar, hängifvit sig i namnlös ömhet, släppt lös på all denna längtan, hon bar på. Just en sådan som han — ja, det var det enda, hon ville ha, hon kände i ett ögonblick, hur hon skulle kunna älska.

Men hon blef naturligtvis sittande orörlig. Hon endast vände hufvudet och svarade med glödande ansikte ett sakta »jo».

— Kan ni... ? Åh, fröken — vill ni då inte bli min — min hustru?

Åter kom den där inre rörelsen så mäktig, att hon besin-ningslöst kastade ned hufvudet på armarna och brast i gråt.

— Åh, gråt inte — förlåt — jag förstår alltihop. Ni är inte en flicka för mig; men lita bara på mig, fröken, jag är ingen dålig karl. Lita på mig, lilla fröken.

Sedan han klarat för vändning, böjde han sig fram och tog hennes hand.

— Sitt nu här, skall jag tala lite om mig.

Han drog henne närmare aktertoften.

Så berättade han enkelt, med halfhög röst. Han var naturligtvis af ringa stånd, fadern skutskeppare som han — och åtta syskon. Icke alldeles på bar backe. De rådde till största delen om den förlista skutan. Nu finge han väl gå ut som styrman, men om ett år eller par så kunde han kanske få skuta igen, han vore icke alldeles utan förbindelser. Det blefve naturligtvis tarfligt, men om de älskade hvarandra, gjorde det något då? — Så skulle hon följamed honom på en segeltur ned åt Västindien, och där skulle hon måla.

— Åh, så vackert som där är, ni vet inte, där skulle ni måla!

Hon satt orörlig och hörde på. Efter hand vek berus-ningen, men känslan var tryggare. Hon satt med en oupphörlig hemlig längtan att luta sig mot hans bröst i lä och frid — att fara bort med honom, långt bort från flärd och lyx och konstlade människor, gömma sig vid hans bröst och blunda för allt, blunda lifvet igenom.

Men samtidigt var det, som om hon varit medveten om, att det var svärmiska drömmar, detta — ingenting annat. Hon såg bjärt och nyktert klart: det tarfliga huset borta i Arendal, alla de enformiga hvardagama år ut, år in — inga pengar att röra sig med och modems medlidsamma beklagande. Lifvet här ute stod för henne i helt annan dager nu, när det liksom skulle bli hennes på allvar, än då hon några månader njutit af den friska motsatsen till ett intäppt stadslif. Då blefve det inte bara att lefva fritt och uppbåda alla befintliga tillgångar för att ha roligt och friskt — och sedan, när dessa inte längre räckte till, ge sig af från hela härligheten. Den andra tillvaron — då — isade henne långsamt, medan hon satt här med sin hand i hans och hörde på de hvardagliga, hemmavarma taflor, han rullade upp. Hon tänkte på fru Enkvist — hu! Mer eller mindre blefvo de så, de som sutto på sådana platser — och som skulle bli hennes umgänge.

Han slutade. Förlägen öfver att hon satt stel och såg på hans hand, som flyttade rodret, sträckte han ut mot henne sin vänstra med de tjäriga naglarna.

— Det här kan jag nog få borttvättadt — hemma går jag alltid snyggt klädd, sade han och log skyggt.

Rörd klappade Leonore sakta hans hand. Då böjde han sig fram och hviskade lidelsefullt:

— Var inte rädd, jag tror på kärlek vid första åsynen, du min ljufvaste flicka! Åh, inte rädd!

Detta »du» gjorde allt. Med ens veko alla tankar bort som bleka skuggor, den manliga, ömma klangen i detta »du» drog henne ånyo in i ett känslorus — in till öfver-dådig älskogslycka.

Hon slog hastigt armarna om hans hals, och han betäckte henne med brännande kyssar. —När hon kom ned till middagen, märkte hon, att barometern stod på storm. Men hon kände sig så lycklig, att hon ingenting frågade efter. Fru Enkvist såg hetsig och tiumferande ut.

— Herrskapet gjorde en lång tur i dag, det var förskräckligt länge det — att inte fröken frös!

— Visst inte — Leonore log oberörd — jag fryser aldrig, fru Enkvist.

— Nej, det kan jag tro, sade fru Enkvist eftertryckligt

— i synnerhet inte i dag.

En sådan oförskämd en! Men Leonore brydde sig inte om det. Hon skyndade sig att äta.

Fru Enkvist började att tala ut i luften en mängd historier om, hur sjömän fara fram i främmande hamnar, skaffa sig fästmör, fria och göra kärleksförklaringar, för att sedan, när de kommo därifrån, göra narr af alltihop och aldrig låta höra af sig.

— Det är bara spektakel, och de, som låta narra sig, ä' bra dumma, slutade hon hvasst.

Leonore blef till slut ond öfver det simpla pratet, gick och smällde hårdt igen dörren.

Men öfver stranden bredde sig som en löpeld: ut på sjön — ensam — med en främmande karl — jo-o, där ser man!

Äfven fiskrame sågo betänksamma ut. Det var ingen fästman för fröken, sade de och fattade saken genast blott på ett sätt, så som det ock var. Ingen reste på sjön med en karl, utan att det var fästman.

Två dagar därefter skildes de. Slumpen gaf dem ej tillfälle till afsked. Han skulle skrifva först.

Litet därefter lämnade fröken Witt fiskläget. Hon hade kastat bort alla tankar — inom henne sjöng det en sång af jubel och ömhet, af nytt och modigt lif. Hon älskade med stormande passion, och hon ville sätta in sitt lif därpå. Herre Gud — hvad var egentligen ett kort lif!

Hon hade talat om alltsammans för modern. Med käck ton och fullt beslutsamt sinne yppade hon det.

— Det hjälper ingenting, mamma; detta passar mig, och mamma får vara snäll säga det åt pappa.Modera hörde lugnt och kallt på. När Leonore slutat, sade hon blott:

— Jaså, det skulle gå så — ja, hvar och en har sin smak. Måtte du inte ångra dig! När tänker herrskapet gifta sig?

Leonore tålde det alltsammans. Hon hade några dagar af de största förödmjukelser, och allt gled det af henne, hon blott gick i en enda väntan på hans bref. Hon började känna, hur de forna banden lossnade, komfort och lyx omkring henne bleknade och miste sin makt, hon gick i en egen frigjord stämning. Det låg hälsa och kraft i detta: att hon skulle och ville offra. Hon längtade bort från alltsammans, ibland med onaturlig feberaktighet, det höll henne ej längre fången, hon trängtade åter till hafvet, till vindarna, till lifvet där ute. Hon började få denna egendomliga känsla af afvoghet mot allt det, ett föriinadt lif medför, en motvilja, som gärna bemäktigar sig dem, hvilka stigit nedåt i socialt afseende, allra helst om detta skett frivilligt.

Och ju mer hon kände detta, desto djupare växte hennes lidelse. Hon hängaf sig helt och hållet åt den. Och i sin segervisshet och lycka, sin känsla af frihet omtalade hon saken för flera af sina vänner och förblef oberörd af det kyliga sätt, hvarpå de upptogo hennes ord.

Ändtligen!

Med darrande, nervösa fingrar tog hon brefvet ur betjäntens hand, ilade in i sitt trefliga, ombonade rum och stängde dörren.

Hon såg på utanskriften — en manlig, stor stil. En oförklarlig oro skälfde till i hjärtat, och det lade sig en dimma

öfver ögonen.

Så bröt hon brefvet.

En god timme hade gått. Hon satt kvar, styf och stel, på en stol vid fönstret och stirrade på gatan. Hon grät icke, hon var kall som is, och tänderna skallrade mot hvarandra.

Så vände hon sig om och såg inåt rummet. Det var som om allt hade bytt karaktär: de mjuka kåsösema, taf-loraa, skärmarna, småsakerna, den vackra järnsängen med konstsmidd gafvel — öfver allt låg en död, ängslande prägel. Och ändå något mer. Som hade de nu plötsligt tagit henne med hull och hår, bundit henne vid sig, blef hvarsmåsak myndig, tyckte hon, och växte så stor. Allt det fria var borta. Hon kände, att hon hatade allt detta så gränslöst. Men det var hennes. Så sjuk i hjärtat hon var.

Utifrån gatan ljöd vagnsbuller — hon kunde svagt urskilja vaktparaden på afstånd. Lifvet böljade fram i middagstimmen — aldrig hade hon hört det så förr, känt det så. Allt är slut — nu är du vår, ljöd det. Allt är slut. Hvart ljud, hvilket hon satt där och uppfångade med öfverspändt sinne och sjuka nerver, fick en stark betydelse.

Och modera...! Nej, allt skulle stötas likt en knif ned i bröstet med ens. Det var nästan en njutning.

Hon gick hastigt in i hvardagsrummet.

Hofrättsrådinnan satt och sydde på ett tapisseriarbete. Hon slutade räkna stygnen, höll fingrarna kvar som märke och såg upp.

— Det är slut alltsammans, så nu kan mamma vara lugn, sade dottern skärande kallt.

— Är det han, som ...

— Ja.

Fru Witt fick ett blidt uttryck.

— Jaså, ja, det var väl, kära Leonore, tro du mig, det hade aldrig gått — jag trodde för resten alltid, det skulle sluta så här, sådana förbindelser stå sig inte i längden. Det är i alla fall godt för dig, att det var han som bröt, och jag tycker du riktigt är att lyckönska, det inser du nog snart själf.

Leonore svarade ingenting. Hon gick genom den granna våningen, och öfver allt var det detsamma som de första ögonblicken i hennes eget rum. Samma tomma, ödsliga köld, som så förfärande utstrålade från allt, att endast döden kunde ha sådant med sig. Och samtidigt något nytt — myndigt.

Hon gick in till sig och låste igen dörren med regel. Där inne var dock bäst. Åh — de långa, långa åren! —

Hon lade sig på chäslongen och slöt ögonen. Så kom gråten, häftig, stark, lidelsefull.

När det var öfver och tröttheten och intigheten smög på henne, började hon pinas af hastiga fiygtankar, hugskott, som alls icko hörde dit. Tankar sådana som: att det nästan var bra, nu skulle hon kanske måla bättre än någonsin, nu hade ödet skonat henne från allt där nere i Arendal, nu skulle hon inte behöfva honom till

ödesglimtar. 7marskalk i vår på Femerska bröllopet — där passade han då inte!

Åh Gud, hvad allt detta skräp, dessa irrande trötta tankar plågade henne. Efteråt gjorde de verkligheten ännu tommare. Hon grep mekaniskt efter brefvet och läste långsamt igenom det, stannande vid hvar rad i slö, tom förtviflan.

»Kära fröken — min söta flicka, Leonore Witt. — Jag längtade rysligt efter Er i början, Ni var en så fin, älsklig flicka, och jag älskade Er rysligt mycket, Ni ska* inte tro annat, Leonore, för sannerligen om jag är en dålig karl. Men jag har kommit på många tankar sedan de lyckliga dagarna i Blekvik, då jag gick som i ett rus. Jag får då underrätta Er om, att det ingenting kan bli af, för i vår får jag gå ut som styrman, och Gud vet när jag kan få egen skuta, så det vore i alla fall meningslöst för oss att gå så här bundna vid hvarandra. Och så är det ju det, att Ni är en fin flicka och jag en tarflig karl, och jag har tänkt mycket på, hvad Ni sa’ först, att det var omöjligt, för Ni är

inte en flicka för mig, det vet jag nog, och vårt husliga lif här kunde aldrig bli hvad Ni är van vid, och inte trifdes Ni med mina föräldrar, för alla här hemma är di lika mig och inte lika min lilla ljufva, rara flicka, Leonore Witt. Förlåt nu, att jag inte är någon skrifkarl, men Ni förstår nog ändå, hvad jag menar. Det blefve inte till Er lycka att komma hit i dessa simpla förhållanden, och kanske Ni redan har glömt mig för de fina människorna i hufvudstaden och allt det Ni är van vid. Farväl då, min söta flicka, Ni är för mig en klar stjärna i den mörka natten, och jag skall aldrig glömma Er och de lyckliga dagarna i Blekvik, men det kunde nog aldrig bli af — och nu ska' Ni inte tro, att jag är en dålig pojke, det ber jag Er om, för det är jag inte. Jag längtade rysligt efter Er i början. Och så får jag sluta med en kär hälsning, och jag sänder en kyss till farväl — lef så godt, min rara flicka, Leonore Witt! Jag förblifver in i döden

Er tillgifne Lars Oluf Pedersen.»